

UVODNIK	2	Jože FALKNER Tudi intenzivno gospodarjenje z gozdom vsebuje varstvo narave
ZNANSTVENE RAZPRAVE	3	Janez PIRNAT, Jurij DIACI Podpora razvoju sonaravnega gozdarstva in ohranjanju narave v visokošolskem izobraževanju <i>Support for the Development of the Close-to-Nature Forestry and Nature Conservation in Higher Education</i>
	9	Aleksander GOLOB Cilji ter ukrepi gozdne in naravovarstvene politike <i>Goals and Measures of Forest and Nature Conservation Policy</i>
STROKOVNA RAZPRAVA	18	Peter SKOBERNE Doseganje ciljev varstva narave pri gospodarjenju z gozdom v Sloveniji <i>Reaching Nature Conservation Goals through Management of Forests in Slovenia</i>
ZNANSTVENE RAZPRAVE	24	Živan VESELIČ, Dragan MATIJAŠIČ Z načrtnim strokovnim delom z gozdovi najbolj ohranjamo naravo <i>We Preserve the Nature Best through our Methodical Professional Work with Forests</i>
	31	Mátyás, C., Ackzell, L., Samuel, C. J. A., WESTERGRÉN, M., ZUPANČIČ, M., KRAIGHER, H. Tehnične smernice za ohranjanje in rabo genskih virov – rdeči bor, rušje in munika
	47	Tadej KOGOVŠEK, Gregor DANEV, dr. DARIJ KRAJČIČ Ukrepi upravljanja z Naturo 2000 v slovenskem gozdarstvu <i>Natura 2000 Management Measures in Slovenian Forestry</i>
STROKOVNE RAZPRAVE	53	Ljubo ČIBEJ Zakonske in postopkovne ovire na področju varstva narave pri intenziviranju gospodarjenja z gozdom <i>Legal and Procedural Obstacles in the Field of Nature Protection at Intensification of Forest Management</i>
	55	Mihael KOPRIVNIKAR Prehod v nizkoogljično družbo terja večjo rabo lesa <i>Transition to the Low Carbon Society Requires an Increased Wood Use</i>
	59	Renata ROZMAN, Matjaž HARMEL Gospodarjenje z gozdom v službi ohranjanja narave <i>Forest Management in the Service of Nature Conservation</i>
	69	Franci POGAČNIK, Jože PRIMOŽIČ Konkretni primeri zakonskih in postopkovnih ovir na področju varstva narave pri intenzivnem gospodarjenju z gozdom
ZAKLJUČKI POSVETA	73	Martin ŠOLAR Usklajevanje interesov varstva narave in gozdarstva v TNP
	74	Jože MORI Gospodarjenje z zasebnimi gozdovi in varstvo narave
	75	Intenzivno gospodarjenje z gozdovi in varstvo narave

Tudi intenzivno gospodarjenje z gozdom vsebuje varstvo narave

Z državnim strateškim aktom za področje gozdov, ki ga je leta 2007 sprejel Državni zbor, je podana usmeritev za intenzivnejše vključevanje gospodarskega pomena gozda in lesa v ekonomiko naše družbe. Zato je treba intenzivirati gospodarjenje z gozdom in predelavo lesa. **V gozdovih to v prvi vrsti pomeni, da je treba doseči raven, ki jo omogočajo sprejeti gozdnogospodarski načrti.**

Vse stroke, ki imajo možnost vplivati na gospodarjenje z gozdom, morajo pripjevati k dokončni uveljavitvi učinkovitega, vendar čim preprostejšega sistema, ki terja in omogoča celovit pogled na gozd, gospodarjenje z njim in njegovo varstvo, pri čemer je treba gozd obravnavati kot ekosistem in so pri tem enako pomembne vse njegove sestavine. **In v tako obravnavanem gozdu je treba zagotavljati trajnost in sonaravnost ter večnamenskost. Tako obravnavan gozd je tudi narava.**

Za doseganje take obravnave gozda v popolnosti manjka predvsem vedenje o odvisnostih znotraj gozdnega ekosistema. Zato mora gozdarska stroka v sodelovanju z drugimi strokami vgrajevati nove vsebine v spremljanje in usmerjanje razvoja gozda.

Tako bo v obravnavi našega največjega dela narave doseženo tvorno interdisciplinarno sodelovanje in preseženo vrtičkarstvo, ki včasih še megli pogled na skupni interes, kar varstvo narave vsekakor je.

Sestavni del sodelovanja mora še bolj postati tudi lastnik, od katerega je v največji meri odvisno uresničevanje razvoja gozda v skladu z načrtovanim. Mirno lahko rečemo, da so lastniku razumljivi in tudi sprejemljivi temelji gospodarjenja z gozdovi: trajnost, sonaravnost in tudi večnamenskost. Zlasti večnamenskost, ki se lahko negativno izkaže v ekonomskem učinku gospodarjenja, pa mu bo gotovo postala nerazumljiva, če bi vse njene posledice moral prenašati sam. **Lastnikovo nezadovoljstvo, zgrajeno na taki podlagi, bi bilo gotovo škodljivo za ohranjanje in razvoj gozda, ki je pri nas največji del narave.**

Iz izrazov občasnega negativnega razpoloženja javnosti do gospodarjenja z gozdom je bilo vedno in povsod mogoče razbrati, da izhajajo predvsem iz skrbi za gozd kot del narave. Tako razpoloženje je bilo opaziti do usmeritev za doseganje morebitnega poseka, za uporabo sodobne tehnologije pri tem in tudi do usmeritev za odpiranje gozdov s cestami in vlakami. **To na eni strani terja še bolj korektno strokovno delo na področju gospodarjenja z gozdom in usmerjanja njegovega razvoja, na drugi strani pa še bolj zavzeto delo z javnostjo.**

Če upoštevamo, da je raba gozda sestavni del gospodarjenja, ki je dovoljeno tudi nelastnikom, je nujno treba upoštevati, da se le-ta v zadnjem času skokovito intenzivira. Vse tako kaže, da se bodo pritiski na gozd skozi rabo še stopnjevali. Da pa ne bodo delovali negativno na njegov obstoj in razvoj, jih je treba čim prej vključiti v spremljanje stanja gozda in tudi v usmerjanje njegovega razvoja. **Tako bodo lahko še pravočasno preprečene negativne posledice, ki bi jih lahko imela neusmerjana raba gozdnih dobrin na gozd kot naravo.**

Mednarodno leto gozdov je priložnost, da preverimo naš odnos do gozda in ugotovimo, ali je njegova celovita obravnava resnično tako celovita, da bo lahko trajno predstavljal gospodarski potencial in največji del ohranjene narave.

Jože FALKNER

Podpora razvoju sonaravnega gozdarstva in ohranjanju narave v visokošolskem izobraževanju

Support for the Development of the Close-to-Nature Forestry and Nature Conservation in Higher Education

Janez PIRNAT¹, Jurij DIACI²

Izveček:

Pirnat, J., Diaci, J.: Podpora razvoju sonaravnega gozdarstva in ohranjanju narave v visokošolskem izobraževanju. *Gozdarski vestnik*, 69/2011, št. 1. V slovenščini z izvlečkom v angleščini, cit. lit. 17. Prevod Breda Misja, jezikovni pregled slovenskega besedila Marjetka Šivic.

Družbeni problemi, potrebe in zahteve do gozdov so se skozi zgodovino spreminjali, sledile so jim prilagoditve gospodarjenja z gozdovi. Spremembe družbenega okolja so se dogajale v sorazmerno kratkem času v primerjavi z dolgoživostjo gozda, zato je v gozdarstvu pomembna določena mera konzervativnosti. S sonaravnim gospodarjenjem, kjer naravne procese le usmerjamo, še dodatno zmanjšamo možnosti napak zaradi prehitrih odločitev. Sonaravno gospodarjenje pridobiva na pomenu zaradi blažilnega vpliva na okoljske spremembe. O ekonomski učinkovitosti in ekoloških sprejemljivostih takšnega načina gospodarjenja pričajo številni zgledi doma in v tujini. Slovenija bo z nadaljnjim razvojem sonaravnega gospodarjenja dobro pripravljena na izzive prihodnosti, ki obeta stopnjevanje izkoriščanja obnovljivih naravnih virov. To v največji meri omogoča sonaravno gospodarjenje brez ogrožanja ekosistemskih storitev. Na Oddelku za gozdarstvo se zavedamo potrebe po nadaljnjem razvoju vseh vidikov gozdarstva, vključno z ohranjanjem narave. Razvojna naravnost se odraža v prilagajanju visokošolskega izobraževanja. Bolonjska reforma poleg novih vsebin in organizacije prinaša tekoče preverjanje in posledično prilagajanje izobraževalnih programov.

Ključne besede: sonaravno gospodarjenje z gozdovi, ohranjanje narave, visokošolsko izobraževanje, bolonjska reforma, prenovljeni študijski programi

Abstract:

Pirnat, J., Diaci, J.: Support for the Development of the Close-to-Nature Forestry and Nature Conservation in Higher Education. *Gozdarski vestnik (Professional Journal of Forestry)*, 69/2011, vol. 1. In Slovenian, abstract in English, lit. quot. 17. Translated by Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

Social problems, needs and requirements regarding forests have been changing through the history. They have been followed by forest management adjustments. The changes of the social environment have been taking place in a relatively short period compared to the longevity of the forest; therefore a certain measure of conservatism in forestry plays an important role. We additionally reduce the risk of errors due to premature decisions with the close-to-nature management, where we merely direct natural processes. The close-to-nature management gains in importance due to the mitigating influence on the environmental changes. Numerous examples at home and abroad testify on economic efficiency and ecological acceptability of this management type. Further development of the close-to-nature management will prepare Slovenia for the challenges of the future which suggests increased use of renewable natural resources. The close-to-nature management enables it to the greatest extent without endangering ecosystem services. In the Department of Forestry we are aware of the need for further development of all aspects of forestry, including nature conservation. The developmental orientation is reflected in the adjustment of the higher education. In addition to the new contents and organization, the Bologna Reform also brings current testing and, consequently, adjusting of the educational programs.

Key words: close-to-nature forest management, nature conservation, higher education, Bologna reform, renewed study programs

1 UVOD

Zavest, da so gozdovi pomemben del zavarovane narave in bodo to vedno ostali, ni nova in se ujema z zavedanjem pomena ohranjene narave same, kar izvira iz 19. stoletja (preglednica 1). V Združenih državah Amerike štejejo za začetnika sodobnega okoljevarstva Henryja Davida Thoreauja in Johna Muira (Schama,

1995), ne pozabimo pa tudi na Evropo. Evropske države so se kmalu zavedale okoljske vloge gozdov, ki ni vezana na državne ali regionalne meje. Posledica

¹ doc. dr. J. Pirnat., Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, BF, 1000 Ljubljana

² prof. dr. J. D., Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, BF, 1000 Ljubljana

je bilo večanje zavesti, da je treba gozdove proučevati tudi na mednarodni ravni. Tako je bila že leta 1890 ustanovljena Mednarodna zveza gozdarskih raziskovalnih organizacij (IUFRO, International Union of Forestry Research Organisation), naša krovna raziskovalna organizacija.

Preglednica 1: Zgodovinski razvoj zavarovanja gozdov (Bončina, 2006)

1852 – Zakon uvede varovalne gozdove
1892 – Hufnagel zaščiti prve pragozdove
1920 – Izide Spomenica – izhodišča za zaščito naravne dediščine
1944 – Inventura zaščite naravne dediščine
1962 – Prvi povojni inventar naravne dediščine
1970 – Mreža gozdnih rezervatov
1993 – Zakon v varstvu okolja
1999 – Zakon o ohranjanju narave
2004 – Natura 2000

2 POVEZANOST GOSPODARJENJA Z GOZDOVI IN OHRANJANJA NARAVE

Seveda posamični dogodki še ne pomenijo temeljnega preobrata v usmeritvi stroke k sonaravnosti; za takšen miselni preskok so bile potrebne nesreče in hude ekonomske, socialne in družbene prizikušnje, ki si jih je človeštvo naložilo v drugi polovici 19. stoletja in prvi polovici 20. (Johann, 1990). Gozdarstvo kot naravoslovna in družboslovna disciplina ni moglo ostati neprizadeto v razburkanih valovih tistega časa in se je različno odzivalo (preglednica 2). V Avstro-Ogrski so v drugi polovici 19. stoletja industrializacija in močne sečnje zaradi dolge gospodarske krize pripeljale do zahtev po opuščanju golosečnega gospodarjenja ter zahtev po naravni obnovi gozdov in ohranjanju naravnih gozdnih sestojev. Takrat so lepoto gozda povezovali z naravnostjo in zato zavračali enolično gospodarjenje z nasadi. Po načelih estetike gozda so se v klasično gozdarstvo znova vračala naravna izhodišča. Med nosilci drugačnega odnosa do gozda so imeli vodilno vlogo gozdarji (Diaci, 2006). Predlagali in delno uresničili so tri skupine ukrepov: nego estetske vloge gozdov, zavarovanje in ohranjanje naravnih spomenikov ter izločanje naravnih in gozdnih rezervatov. Prva zavarovanja gozdov v Avstro-Ogrski segajo v prvo polovico 19. stoletja, ko so zavarovali pragozdova Ziesbuch na Poljskem (1827) in Žofínský na Češkem (1838).

Starejše odzive merimo bolj ali manj z odzivi v obliki in količini sečnje, v zadnji četrtini 20. stoletja pa tudi z razvojem večnamenskosti, ki se kaže kot priznavanje in razvijanje okoljskih in socialnih funkcij gozdov.

Iz poenostavljenega prikaza zgodovine gojenja gozdov in gozdarstva v preglednici 2 je razvidno, da razvoj ni bil premočrten, temveč je pogosto nihal v smeri večje industrializacije ali v smeri dajanja poudarka nelesnim funkcijam gozdov. Tudi dandanes ni nič drugače. Pri tem je pomembno spoznanje, da se družbena dogajanja in razvojne paradigme spreminjajo bistveno hitreje od sprememb v gozdovih. Ali drugače povedano: gozdovi ne morejo slediti vsem spremembam razvojne naravnosti družbe, in verjetno je prav tako. Hitre spremembe dolgoročno naravnanih sistemov vodijo v napake. Prav zato novi razvojni problemi, kot so okoljske spremembe in energetska kriza, ne pomenijo zavračanja dosedanjih prizadevanj in načinov dela z gozdovi v Sloveniji (Diaci, 2008). Še več, zgledi iz tujine (Prosilvaeurope, 2010) in vedno večji pomen sonaravnega gozdarstva v Evropi (Evropska komisija, 2010) kažejo, da je nadaljnji razvoj paradigme sonaravnega gozdarstva izjemna razvojna priložnost za Slovenijo.

Številne gozdne uprave v Evropi, ki z gozdovi gospodarijo sonaravno, namreč izkazujejo ugodne finančne dosežke ob hkrati ekološko neokrnjenih gozdovih (npr. Wobst, 2006; Fröhlich, 2009; Rodenkrihen, 2010; Walsh, 2010). Dobre prakse potrjujejo pravilo, da sonaravno gozdarstvo ob pogostih, a zmernih posegih, kjer je sečnja dolgoročno blizu prirastku, ter ob uravnoteženem razmerju razvojnih faz, lahko dosega enake oziroma boljše ekonomske rezultate kot industrijsko. Pravzaprav z manj snovnih in energijskih vlaganj, z naravnimi mešanimi gozdovi dosega boljše stanje gozdov. Zato lahko skozi pregled zgodovinskega razvoja ugotoviva, da se je z gojenjem gozdov do določene mere sicer smiselno prilagajati trenutnim razvojnim usmeritvam družbe, vendar tako, da bo dolgoročna naravnost v trajnost in naravne gozdove ostala rdeča nit gozdarstva.

Pomemben razvoj v smer večnamenskosti vidiva v krepitvi funkcij, med katerimi smo v novejšem času zaradi aktualnosti ob razvijanju omrežja NATURA 2000 namenili večjo pozornost pestrosti pa tudi dediščinski vlogi. V svetu se uveljavljata dve načeli: nekateri na tem področju vidijo rešitve v načelu segregacije ekosistemov na proizvodne in zavarovane, spet drugi zagovarjajo sonaravno večnamensko gospodarjenje. Zagovorniki segregacije poudarjajo večjo ekonomsko učinkovitost in manjšo konflik-

Preglednica 2: Kratak oris razvojnih značilnosti in problemov posameznih zgodovinskih obdobj in njihov vpliv na gozdarstvo in gojenje gozdov s poudarkom na Sloveniji (Johann, 1990, Gašperšič, 1995; Bončina, 2009; Diaci in Golob, 2009)

Obdobje	Razvojna značilnost	Odzivi gojenja gozdov in gozdarstva
Do konca 18. stoletja	neurejeno izkoriščanje gozdov: goloseki, gozdna paša, krčitve	prvi zametki trajnosti: von Carlowitz z delom <i>Sylvicultura oeconomica</i> (1713)
Prva polovica 19. stoletja	pomanjkanje obnovljivih gozdnih virov, ogrožena lovška funkcija pri velikih posestnikih	vpeljevanje trajnostnega, načrtnega dela z gozdovi in razvoj nemške šole, prvi gozdni rezervati
1873–1896	»dolga« gospodarska kriza,	colske sečnje, goloseki
Konec 19. stoletja	težave z nasadi iglavcev v Alpah, zaostrovanje okoljskih razmer: poplave, erozija, snežni in zemeljski plazovi	zametki urejenega sonaravnega gospodarjenja, nega estetske vloge gozdov, zavarovanje in ohranjanje naravnih spomenikov
1930	svetovna gospodarska kriza, zadolženost	veliki goloseki, colske sečnje, sečnje nad prirastkom
1941–45	II. svetovna vojna	v splošnem nizke sečnje, ponekod močni poseki
1945–48	povojna obnova in planske sečnje	sečnje nad prirastkom, goloseki, ekstenzivno neurejeno izkoriščanje gozda
1948–49	odziv na neurejeno gospodarjenje v času planskih sečenj	prepoved golosekov, prebiralno gospodarjenje za vso Slovenijo, kontrolna metoda
1950	težave s prebiralnim gospodarjenjem, propadanje jelke	vpeljevanje skupinsko postopnega gojenja gozdov in prostorskega reda
1960	povečevanje proizvodnje, izgradnja cest, vpeljevanje mehanizacije	gozdnogojitveno načrtovanje, gozdni in zunajgozdni nasadi smreke
1970	splošnokoristne funkcije gozda	mreža rezervatov, razvijanje sproščene tehnike gojenja gozdov
1980	propadanje gozdov – lokalna (evropska) okoljska kriza	ozaveščanje javnosti, sanitarne sečnje, prevzgoja nasadov smreke
1990	globalna okoljska kriza, okoljska konferenca v Riu – biotska raznovrstnost	povečanje zavarovanih gozdov, Natura 2000
2000	energetska kriza, podnebne spremembe	povečanje izkoriščanja gozdov, integracija ali segregacija?

tnost zaradi delitve vplivnih področij. Zagovorniki integracije pa poudarjajo, da monofunkcionalnost pomeni potrebo po zavarovanju bistveno večjih površin gozdov zaradi nazadovanja ekosistemskih storitev.

Avtorja prispevka menita, da so razlogi za večnamensko, sonaravno, intenzivno gospodarjenje bolj prepričljivi od poskusov prepričevanja za industrializacijo oziroma segregacijo gozdov, saj vidiva, da se zahteve do gozdov večajo, razmere za gospodarjenje pa postajajo vedno zahtevnejše. Hkrati se zavedava, da je treba razvijati sonaravno gojenje gozdov. S posnemanjem naravnih razvojnih ciklov pri gospodarjenju nam bo uspelo ohraniti

bistveno več vrst kot z intenzivnim proučevanjem in varovanjem posameznih vrst. Prav tako je na temelju poznavanja naravnih procesov mogoče izboljšati nego gozdov. Zato je potrebno nadaljevanje raziskav pragozdov in naravnih gozdov, hkrati pa bo treba razvijati prilagojene oblike gospodarjenja, in sicer v zavarovanih gozdovih (npr. gojitvene zvrsti z majhnim vplivom na okolje), pa tudi na območju primestnih in urbanih gozdov, kjer so zelo poudarjene socialne funkcije.

V naših razmerah, s prevladujočimi naravnimi gozdovi, to ne pomeni večjih odmikov od ustaljenega načina dela, pač pa lahko celo nov strokovni izziv in razvojno priložnost.

3 BOLONJSKA DEKLARACIJA

Korenine t. i. bolonjske reforme visokega šolstva izhajajo iz zavesti o pomenu znanja za razvoj v združeni Evropi, ki naj hkrati ohranja svoja kulturna okolja ter omogoča drugim, da ta okolja tudi spoznavajo (Zgaga, 2004). Univerze so ob takih ciljih začutile svoje poslanstvo, ki bi ga najlaže uresničile z ustvarjanjem enotnega izobraževalnega območja za večjo zaposljivost in mobilnost državljanov Evrope. Po tej poti naj bi se tudi povečale zmožnosti za trajnejše izmenjave znanj.

Temeljne usmeritve tako postavljene prenovе so bile naslednje:

- vsebinska primerljivost diplom,
- dve osnovni študijski stopnji,
- ECTS-kreditni sistem,
- mobilnost študentov in predavateljev,
- sodelovanje pri preverjanju kakovosti,
- vključevanje evropskih vsebin in identitete v programe.

4 PRENOVLJENI ŠTUDIJSKI PODROČJA GOZDARSTVA

Taki viziji je s prenovо sledila tudi Univerza v Ljubljani, s tem tudi Biotehniška fakulteta, znotraj katere smo prenovili celoten študij gozdarstva.

Tako traja prva bolonjska stopnja študija tri leta, in sicer na dveh smereh:

- univerzitetni študij (BSc): gozdarstvo in obnovljivi gozdni viri,
- visokošolski strokovni študij (Vsš): gozdarstvo.

Obe prvi stopnji smo prvič razpisali v študijskem letu 2007/2008. Druga bolonjska stopnja (MSc), ki traja dve leti, se je v študijskem letu 2010/2011 začela kot študij z imenom: gozdarstvo in upravljanje gozdnih ekosistemov.

Na prvi in drugi stopnji smo prenovili, spremenili in dopolnili študijske programe tako, da smo izhajali iz primerjave s tremi primerljivimi študijskimi programi (BOKU, Dunaj, Avstrija; TU Muenchen, Nemčija; TU, Zvolen, Slovaška), hkrati pa smo izpeljalo obsežno anketo med predavatelji, študenti, nekdanjimi diplomanti našega študija, s katero smo analizirali prednosti in slabosti dosedanjega študijskega programa. Prenova se je dotaknila vseh področij študija gozdarstva, vendar želimo na tem mestu opozoriti zgolj na spremembe, ki zadevajo ohranjanje narave.

Opomba: na tem mestu ne prikazujeva vseh izbirnih predmetov na BF, ker bi bilo to preobsežno. Bralec, ki bo obiskal spletno stran Biotehniške fakultete, bo tudi med temi predmeti našel novosti s področja ohranjanja narave (npr. ornitologija), ki jih ponujamo študentom.

Med predmete, pomembne za ohranjanje narave, štejeva tudi predmet komuniciranje in odnosi z javnostjo, saj sodi zmožnost zagovorov narave med pomembne pristojnosti diplomanta našega študija.

Ob tem opozarjava še na meddodelčni in medfakultetni MSc študij varstvo naravne dediščine, katerega skrbnik je Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire. Ta študij se posveča posebnim delom ohranjene narave, ki ga po Zakonu o ohranjanju narave zajema pojem naravne vrednote.

Tretja, doktorska bolonjska stopnja z imenom bioznanost, je skupna za celotno BF, naše področje pa zastopamo z imenom upravljanje gozdnih ekosistemov. V tem študiju ima naš oddelek dva temeljna predmeta, in sicer *ekologija gozdnih ekosistemov* in *upravljanje gozdnih ekosistemov*. Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire je s tem izpolnil eno od svojih pomembnih poslanstev. Več

Preglednica 3: Novi in osveženi predmeti, pomembni za ohranjanje narave, na 1. in 2. stopnji bolonjskega študija gozdarstva

Novi predmeti	Osveženi predmeti
gospodarjenje z zavarovanimi območji	gozdna ekologija in nega
komuniciranje in odnosi z javnostjo	gozdnogospodarsko načrtovanje
krajinsko gozdarstvo	krajinska ekologija
ohranjanje ogroženih nevretenčarjev – žuželk ter gliv in lišajev v gozdu	ohranitveno upravljanje s populacijami prostoživečih živali
ohranjanje ogroženih rastlinskih vrst in gozdnih združb	osnove urejanja gozdov
pragozdovi in gozdni rezervati	sonaravno gojenje gozdov
upravljanje z gozdnim prostorom	varstvo gozdov
uvod v varstvo narave	

o posameznih študijskih programih bralec lahko najde na spletnih naslovih:

www.bioznanosti.si; www.bf.uni-lj.si;

Avtorja se zavedava, da se Univerza mora razvijati, zato se ob vsaki rešitvi pojavljajo tudi dileme, ki jih moramo skušati rešiti. Ob prenovi študija smo se tako srečali z zadrego, kako ohraniti potrebno širino našega študijskega področja, hkrati pa vanj vgraditi primerno število specializiranih znanj, saj so prav specializirana znanja nujna, ker omogočajo potrebno osnovo za konkurenčnost na raziskovalnem področju.

Postavlja pa se upravičeno vprašanje, ali se bodo strokovnjaki s takšnim znanjem, kot ga ponujajo vse tri stopnje prenovljenega študija gozdarstva, brez težav uveljavili na vseh strokovnih področjih v Sloveniji? Naj ob tem opozoriva, da po Zakonu o ohranjanju narave (Ur. l., RS 96/2004) diplomanti vseh naših stopenj študija sodijo med strokovnjake, usposobljene za naloge naravovarstvenega nadzora. Uspešni pa bodo tem bolj, čim bolj jim bo družba to nalogo tudi omogočila opravljati; za začetek s pripravništvom, pozneje pa tudi s podiplomskim študijem in različnimi oblikami vseživljenjskega izobraževanja.

5 ZAKLJUČEK

V Sloveniji je dolgoletna tradicija povezovanja gozdarstva in ohranjanja narave. Skozi zgodovino so družbeni problemi in razvoj vplivali na različne poudarke v gozdarstvu, vendar se v obdobju od druge svetovne vojne splošna usmeritev ni oddaljila od načela sonaravnega gospodarjenja. Zdi se, da so sodobni družbeni problemi tehtnejši od minulih.

Nekateri vidijo rešitve v smeri industrializacije, uporabe visokih tehnologij in segregacije, kar lahko bistveno prizadene naravno okolje ter nas poleg tega pahne v razvojno odvisnost. Veliko dejstev in primerov dobrih praks doma in v tujini pa kaže, da je lahko načrtana pot sonaravnega gospodarjenja pravilna. Vendar le, če jo bomo razvijali naprej in nadomestili zaostanek zadnjih dveh desetletij.

Ne glede na izbrane rešitve pa vse kaže, da bo postalo gospodarjenje z gozdovi bolj zapleteno. Iz obdobja poudarjenega varovanja prehajamo v obdobje aktivnejšega, vendar usmerjenega izkoriščanja gozda. Prihodnost ponuja priložnost za vse tradicionalne gozdarske discipline, ki so se v zadnjem času sramežljivo umikale s fakultet srednje

Evrope. Kako bomo priložnost izkoristili, je odvisno od zdajšnje generacije gozdarjev.

Na Oddelku za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire se trudimo vzgajati generacije mladih in prodornih diplomantov, ki jim bo večnamensko gospodarjenje z gozdom logična strokovna izbira in vir ustvarjalnosti, hkrati pa jim želimo privzgojiti takšno sonaravno misel, ki jih bo vodila do spoštovanja življenja in jim bo omogočila vgraditi to spoštovanje v vsakodnevno sonaravno gospodarjenje z gozdom in gozdnato ter gozdno krajino.

6 VIRI

- Bončina A. 2006. Protected forest management in Slovenia. V: Diaci, J. (Ur.), Nature-based forestry in Central Europe: alternatives to industrial forestry and strict preservation. Biotechnical faculty, Ljubljana, s. 105–118.
- Bončina, A., 2009. Urejanje gozdov: upravljanje gozdnih ekosistemov. Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Ljubljana, 359 s.
- Diaci, J. 2006. Gojenje gozdov: pragozdovi, sestoji, zvrsti, načrtovanje, izbrana poglavja. Univerzitetni učbenik, Univerza v Ljubljani, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Ljubljana.
- Diaci, J. 2008. Prirodno uzgajanje šuma kao odgovor na povećane potrebe za općekorisnim funkcijama šuma u promjenjivu okolišu. Vabljeno predavanje na mednarodnem posvetovanju «Izazovi u šumarstvu i drvnj industriji u 21. stoljeću».
- Diaci, J., Golob, A., 2009. Slovensko gozdarstvo pred izzivi 21. stoletja. *Gozd. vestn.*, 67 (7/8), str. 307–316.
- Evropska komisija, 2010. Green paper on forest protection and information in the EU: Preparing forests for climate change, 23 s.
- Fröhlich, F.–S., 2009: Forstverwaltung des Kreises Herzogtum Lauenburg: Best practices of CTN forestry and challenges for research. Diaci, J. (ur.). Linking practice, science and educational outreach for advancing close-to-nature forest management. Ljubljana: Biotechnical Faculty, Department of Forestry and Renewable Forest Resources, 46 s.
- Gašpersič, F., 1995. Gozdnogospodarsko načrtovanje v sonaravnem ravnanju z gozdovi. Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo, Ljubljana, 403 s.
- Johann, E. 1990. Forestry as opposed to nature conservation? The development of Austrian silviculture during the first half of the twentieth century and its contribution to nature and landscape protection. IUFRO XIX World Congress, Montreal, Canada, 187–198.

- Prosilvaeurope, 2010. Spletna stran; <http://www.prosilvaeurope.org/>
- Rodenkirchen, H. 2010. Conversion into uneven-aged forest management in a German private forest: Early measures and economic advantages. Diaci, J. (ur.). 21st century forestry : integrating ecologically-based silviculture with increased demands for forests. Ljubljana: Department of Forestry and Renewable Forest Resources, 111 s.
- Schama, S., 1995 Landscape and Memory. Vintage books, New York, 652 s.
- Študijski programi gozdarstva www.bioznanosti.si; www.bf.uni-lj.si
- Walsh, M., 2010. From science to society: Pioneering uneven-aged forest management services in practice. Diaci, J. (ur.). 21st century forestry : integrating ecologically-based silviculture with increased demands for forests. Ljubljana: Department of Forestry and Renewable Forest Resources, 111 s.
- Wobst, H., 2006. Combination of economic and ecological aspects by close to nature forestry: a contribution to the economic crisis of forestry. V: Diaci, J. (Ur.), Nature-based forestry in Central Europe: alternatives to industrial forestry and strict preservation. Biotechnical faculty, Ljubljana, s. 79–90.
- Zakon o ohranjanju narave (Ur. l., RS 96/2004).
- Zgaga, P. 2004. Bolonjski proces. Oblikovanje skupnega evropskega visokošolskega prostora. Center za študij edukacijskih strategij, Ljubljana, 363 s.

Cilji ter ukrepi gozdne in naravovarstvene politike

Goals and Measures of Forest and Nature Conservation Policy

Aleksander GOLOB¹

Izvleček:

Golob, A.: Cilji ter ukrepi gozdne in naravovarstvene politike. *Gozdarski vestnik*, 69/2011, št. 1. V slovenščini, z izvlečkom in povzetkom v angleščini, cit. lit. 25. Prevod Breda Misja, jezikovni pregled slovenskega besedila Marjetka Šivic.

Namen tega prispevka je osvetliti cilje in instrumente politike o gozdovih na različnih ravneh v razmerju do politike varstva narave in pokazati možnosti njihovega uresničevanja v slovenskih razmerah. Primerjalno so predstavljene vizije in cilji gozdne in naravovarstvene politike na svetovni in evropski ravni ter načela trajnostnega gospodarjenja, sonaravnega in večnamenskega gospodarjenja ter ekosistemskega pristopa, ki so pomembna za njihovo doseganje. Primerjalno so za gozdno in naravovarstveno politiko predstavljeni tudi temeljni ukrepi, s katerimi se dosegajo njihovi cilji v slovenskih razmerah, ki so zlasti: (1) s predpisi določeni načini ravnanja na splošni ravni, (2) varovana območja, (3) načrtovanje gospodarjenja in upravljanja, (4) upravni ukrepi, (5) finančne podpore in odškodnine, (6) monitoring in poročanje ter (7) zagotavljanje javnih služb.

Glavne besede: gozdna politika, naravovarstvena politika

Abstract:

Golob, A.: Goals and Measures of Forest and Nature Conservation Policy. *Gozdarski vestnik (Professional Journal of Forestry)*, 69/2011, vol. 1. In Slovenian, abstract and summary in English, lit. quot. 25. Translated by Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

The aim of this article is to highlight the goals and instruments of forest policy on diverse levels in relation to nature conservation policy and to present the possibilities of their realization in Slovenian conditions. The visions and goals of the forest and nature conservation policy on the global and European level as well as the principles of sustainable, close-to-nature and multi-use management and ecosystem approach, important for their attaining, are presented in a comparative way. The basic measures for attaining the goals of the forest and nature conservation policies in Slovenian conditions are also presented comparatively. These measures include primarily the following: (1) action types on a general level, set by regulations, (2) protected areas, (3) economic management and management planning, (4) management measures, (5) financial supports and compensations, (6) monitoring and reporting and (7) ensuring of public services.

Key words: forest policy, nature conservation policy

1 UVOD

Odnos do gozdov in gospodarjenja z njimi ter ohranjanje oziroma varstvo narave sta na evropskih tleh že dolgo povezana. Povezava je bila zlasti očitna ob uvajanju koncepta sonaravnega gospodarjenja z gozdovi, ki je uzakonjeno v Sloveniji, v Evropi pa ga spodbuja organizacija Prosilva, ki je bila tudi ustanovljena na slovenskih tleh.

Hkratna pričakovanja, da bodo gozdovi izpolnjevali večnamensko vlogo oziroma da bodo ob ohranjanju naravnih struktur in funkcij proizvajali tudi les in druge dobrine, so zdaj navzoča v politikah na vseh ravneh. Mnenja, kako to doseči, pa so še precej neusklajena. Še marsikje živa klasična teorija vodnega razora (nem. Kielwassertheorie), po kateri naj bi bile ob trajnostni skrbi za lesnoproizvodno funkcijo hkrati zagotovljene tudi vse druge funkcije

gozdov, je bila spoznana za pomanjkljivo že v kontekstu sonaravnega gospodarjenja z gozdovi, zlasti pa ob ciljnih in usmeritvah okoljskih konvencij, sprejetih v Rio de Janeiru leta 1992 – predvsem Konvencije o biotski raznovrstnosti (v nadaljevanju: CBD) in Okvirne konvencije Združenih narodov o spremembi podnebja (v nadaljevanju: UNFCCC).

Sprejemanje okoljskih zavez na svetovni ravni je doslej pozitivno vplivalo tudi na gozdove po svetu, kar se kaže zlasti v zmanjšanju krčitev gozdov v zadnjih petih letih in povečevanju površin gozdov, ki so namenjene predvsem ohranjanju biotske raznovrstnosti oziroma ležijo v zavarovanih območjih (FAO, 2010). Poleg tega so zaveze iz Ria, vključno z Načeli o gozdovih, spodbudile razpravo o gozdovih

¹ mag. A. G., Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Dunajska 22, Ljubljana

v Združenih narodih, ki je pripeljala do sprejetja Pravno nezavezujočega inštrumenta o vseh tipih gozdov (v nadaljevanju: NLBI).

Podobno kot gozdovi je tudi varstvo narave zlasti s CBD pridobilo nov pomen v svetovnem pomenu, ki je bil prej na tej ravni utemeljen s Konvencijo o svetovni dediščini (v nadaljevanju: WHC). CBD in njena evropska izpeljanka Bernska konvencija ter pravni red EU na področju varstva narave so postala pravna dejstva, ki jih je treba v veliki meri upoštevati tudi pri oblikovanju gozdne politike.

Eden ključnih izzivov za prihodnost (prim. DIACI in GOLOB, 2010) je najti pravo ravnotežje med gozdno politiko in naravovarstveno politiko, ki zadeva gozdove. Namen tega prispevka je osvetliti cilje in inštrumente politike o gozdovih na različnih ravneh v razmerju do politike varstva narave in pokazati možnosti njihovega uresničevanja v slovenskih razmerah.

2 VIZIJE, CILJI IN NAČELA

Vizije, cilji in načela so temeljna ogrodja vseh politik, vključno z okoljskimi in politikami o gozdovih, zato se je ob primerjavi sektorskih politik najpomembnejše osredotočiti prav nanje.

V hierarhiji ciljev so povsem na vrhu cilji zavez, sprejetih v okviru OZN. Najsplošnejši so tisočletni razvojni cilji, med katerimi je tudi zagotovitev okoljske trajnosti, ki naj bi bila vgrajena v politike vseh držav. Na posameznih področjih v povezavi z okoljem in gozdovi pa so cilji:

- CBD: ohranjanje biotske raznovrstnosti, trajnostna raba njenih sestavin in poštena ter pravična porazdelitev dobrin, ki izhajajo iz rabe genskih virov,
- UNFCCC: stabilizacija koncentracije toplogrednih plinov v atmosferi na takšni ravni, da bo preprečeno nevarno človekovo vmešavanje v podnebni sistem in da se bodo lahko ekosistemi naravno prilagajali spremembam podnebja, pri čemer naj bo omogočen trajnostni gospodarski razvoj,
- WHC: ustanoviti učinkovit sistem varstva kulturne in naravne dediščine izjemne splošne vrednosti,
- UNFF – štirje globalni cilji za gozdove, ki so sestavni del NLBI (prim. GOLOB, 2007): preobrniti izgubljanje površin gozdov s trajnostnim gospodarjenjem z gozdovi ter povečati prizadevanja za preprečitev degradacije gozdov, povečati gospodarske, socialne in okoljske koristi od

gozdov, bistveno povečati površino varovanih gozdov in drugih trajnostno gospodarjenih gozdov ter izboljšati mednarodno financiranje trajnostnega gospodarjenja z gozdovi.

Navedene cilje povezuje načelo trajnosti in so tudi sicer med seboj usklajeni oziroma se dopolnjujejo. Za njihovo izvajanje so odgovorne države podpisnice oziroma pogodbenice, ki morajo cilje vgraditi v svoje nacionalne programe in strategije, hkrati pa zagotavljati njihovo uresničevanje z inštrumenti, določenimi v ustreznih predpisih.

V pomoč pogodbenicam za uresničevanje ciljev so načela oziroma pristopi, ki so že zapisani v temeljna besedila mednarodnih dogovorov in zavez oziroma se razvijajo ob rednih konferencah in zasedanjih. Poleg načela trajnosti je treba omeniti še ekosistemski pristop, ki so ga razvili in sprejeli na peti konferenci pogodbenic CBD. V skladu z njim se je treba osredotočiti na funkcionalna razmerja in procese v ekosistemih, izboljšati delitev koristi, uporabiti prilagojene prakse gospodarjenja, gospodarske dejavnosti decentralizirati na najnižjo smiselno stopnjo in zagotoviti medsektorsko sodelovanje. Po mnenju WILKIE *et al.* (2003) je mogoče koncepta trajnostnega gospodarjenja in ekosistemskega pristopa povsem povezati, kar naj bi vodilo do sinergij med politikami in procesi načrtovanja na mednarodni in nacionalni ravni ter izboljšanih praksah gospodarjenja na terenu. VESELIČ *et al.* (2008) so ugotovili, da je pri nas uveljavljeno sonaravno gospodarjenje z gozdovi dobra sinergija med obema konceptoma.

CBD kot pravno zavezujoči mednarodni sporazum ima za področje gozdne biotske raznovrstnosti sprejet obsežen program dela (Sekretariat CBD, 2004), ki ga morajo pogodbenice konvencije izvajati in ga vključevati v svoje strateške dokumente. Biotska raznovrstnost je tudi sestavni del skupne okoljske politike EU, ki pripravlja strategijo biotske raznovrstnosti do leta 2020. Ta naj bi po mnenju WWF (2010) morala temeljiti na spoznanju medsebojne odvisnosti podnebnih sprememb, biotske raznovrstnosti in ekosistemskih storitev ter integrirati ohranjanje biotske raznovrstnosti v kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo in druge sektorje. Mnenje je sicer povsem v skladu s cilji Vseevropske strategije o biotski in krajinski pestrosti (v nadaljevanju: PEBLDS, Council of Europe, 1996) kot evropskega odziva na CBD, ki se osredotočajo na zagotavljanje nadaljnega funkcioniranja ekosistemov, od katerih so odvisne vrste, na trajnostno gospodarjenje in rabo sestavin biotske raznovrstnosti ter poleg zasnove vseevrop-

Slika 1: Temeljna struktura naravovarstvene politike v Sloveniji

skega ekološkega omrežja na integracijo ohranjanja biotske raznovrstnosti in trajnosti v dejavnosti drugih sektorjev, med njimi tudi gozdarskega.

Na vseevropski ravni se je gozdarstvo doslej odzivalo na globalne zaveze v povezavi z gozdovi zlasti z resolucijami ministrskih konferenc o varstvu gozdov v Evropi, ki so od leta 2010 vključene v proces Gozdovi Evrope. Pri tem je biotska raznovrstnost obravnavana zlasti v Helsinški resoluciji H2 in Dunajski resoluciji V4. Še vedno je zelo aktualna prva splošna smernica H2, ki določa, da bi moralo biti ohranjanje in primerno povečevanje biotske raznovrstnosti v gozdovih eden od bistvenih elementov trajnostnega gospodarjenja z gozdovi in biti hkrati z drugimi cilji sestavni del gozdarske politike in predpisov. Dunajska resolucija V4 dopolnjuje H2 s poudarjanjem izvajanja PEBLDS in programa dela CBD na področju gozdne biotske raznovrstnosti zlasti prek nacionalnih gozdnih programov. V pripravah na novo ministrsko konferenco v Oslu junija 2011 je biotska raznovrstnost razumljivo tudi eden od ključnih ciljev gradiva za pogajanja o pravno zavezujočem vseevropskem sporazumu o gozdovih (Forest Europe 2010), katerega usoda pa je še negotova.

Na ravni Evropske unije je naravovarstvena politika del skupne okoljevarstvene politike, njeni cilji pa so določeni zlasti v direktivah o pticah in habitatih (GOLOB, 2003). Skupne gozdne politike, ki bi bila določena v pogodbi o ustanovitvi EU, sicer ni, vendar pa obstajajo z gozdovi povezane politike, kot so skupna politika razvoja podeželja, okoljska, energijska, industrijska, trgovinska in tržna politika,

politika varstva rastlin, raziskovalna in kohezijska politika (Evropska komisija, 2010). Vse našete politike povezuje Gozdarska strategija EU in Akcijski načrt EU za gozdove, katerega vizija je dolgoročno večnamensko gozdarstvo, ki izpolnjuje zdajšnje in prihodnje družbene potrebe, med cilji pa so tudi okoljski, vključno s skrbjo za biotsko raznovrstnost (Evropska komisija, 2006).

Na območju alpskega prostora je za gozdno politiko pomemben Protokol o gorskem gozdu v okviru Alpske konvencije, ki določa obveznost sonaravnega gospodarjenja in zagotavljanje naravnega pomlajevanja.

V skladu s sprejetimi mednarodnimi zavezami in obveznostmi, ki so bile navedene prej, je biotska raznovrstnost sestavni del ciljev Resolucije o nacionalnem gozdnem programu (2007), obravnavana pa je na ekosistemski, vrstni in genski ravni.

3 UKREPI

Za doseganje ciljev gozdna in naravovarstvena politika (slika 1) uporabljata podobne ukrepe, vendar z različnim poudarkom. Med ukrepe v slovenskih razmerah spadajo zlasti:

1. s predpisi določeni načini ravnanja na splošni ravni,
2. varovana območja,
3. načrtovanje gospodarjenja in upravljanja,
4. upravni ukrepi,
5. finančne podpore in odškodnine
6. monitoring in poročanje,
7. zagotavljanje javnih služb.

3.1 S predpisi določeni načini ravnanja na splošni ravni

Na splošni ravni je za gozdno politiko pomembna predvsem zakonska določba o trajnostnem, sonaravnem in večnamenskem gospodarjenju z gozdovi. Pri tem je v ospredju vzdrževanje in vzpostavljanje sonaravnih struktur gozdov, ki so ob razmeroma majhnih vložkih dela in energije sposobne dolgoročno zagotoviti gospodarske, družbene in okoljske učinke gozdov na najbolj uravnotežen način (slika 2). V predpisih o varstvu gozdov (MKGP 2009) je biotsko ravnovesje določeno kot temelj za zdravje in stabilnost gozdov in se hkrati z biotsko raznovrstnostjo vzpostavlja in vzdržuje z:

- ohranjanjem oziroma vzpostavljanjem naravne sestave drevesnih vrst,
- ohranjanjem in vzpostavljanjem uravnoteženega razmerja med razvojnimi fazami gozdov in uravnotežene debelinske strukture gozda,
- ukrepi za varstvo gozdov pred škodljivimi abiotškimi in biotskimi dejavniki,
- načrtnim puščanjem odmrlega lesa,
- območji, pomembnimi za ohranitev prostoživečih živali oziroma rastlin,
- izvajanjem del za vzdrževanje in izboljšanje življenjskega okolja prostoživečih živali,
- zagotavljanjem usklajenih razmerij med gozdom in divjadjo,

- izvajanjem del v gozdu v času, na način in s pripomočki, ki najmanj ogrožajo gozdni ekosistem.

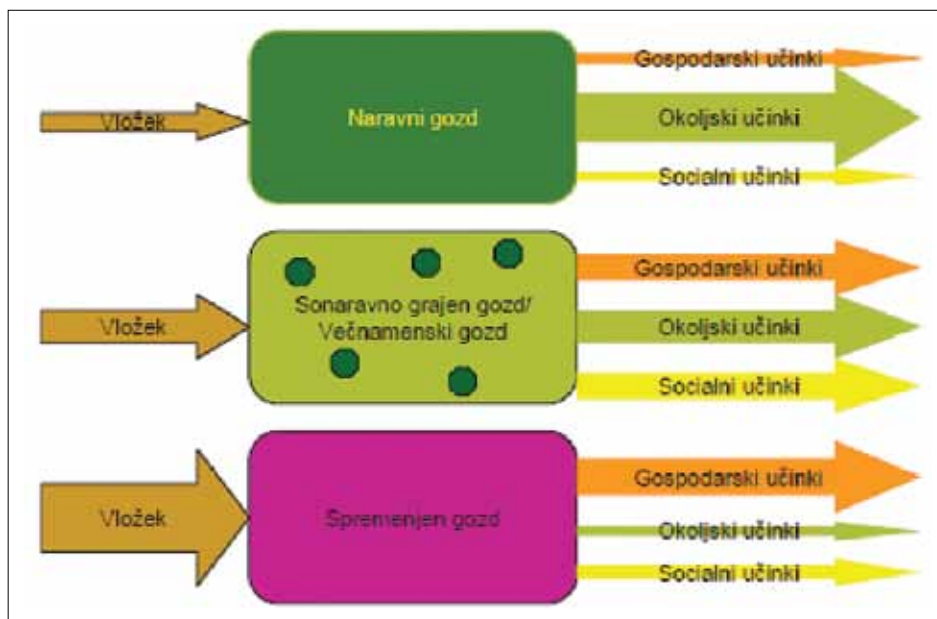
Za naravovarstveno politiko na splošni ravni je značilna osredotočenost na varstvo prostoživečih rastlinskih in živalskih vrst, ki pa mora omogočati trajnostno rabo sestavin biotske raznovrstnosti. Najpomembnejši splošni predpisi so predpisi o zavarovanju rastlinskih in živalskih vrst, ki so spoznane za ogrožene v mednarodnem ali nacionalnem pomenu. V njih so z namenom ohranitve ugodnega stanja teh vrst določena pravila ravnanja, posebni varstveni režimi ter ukrepi varstva in smernice za ohranitev njihovih habitatov, ki v veliki meri obsegajo tudi gozdove.

3.2 Varovana območja

Varovana oziroma zavarovana območja se določijo s predpisi z namenom, da se v njih zaradi posebne ohranjenosti oziroma izjemnega pomena funkcij zagotovi poseben režim gospodarjenja oziroma ravnanja ali pa se jih izvzame iz rabe.

Za naravovarstveno politiko je pomembna klasifikacija zavarovanih območij glede na cilj upravljanja po IUCN (1994):

- Ia. strogi naravni rezervat – območje, zavarovano predvsem za znanstveno raziskovanje,

Slika 2: Uravnoteženost učinkov gozdov glede na stopnjo njihove naravnosti

- Ib. območje divjine – območje, zavarovano predvsem za ohranjanje naravnega stanja,
- II. narodni park – območje zavarovano zlasti za ohranjanje ekosistemov in za rekreacijo,
- III. naravni spomenik - območje, zavarovano predvsem za ohranjanje izjemnih naravnih pojavov,
- IV. zavarovani habitati rastlinskih in živalskih vrst – območja, ki jih ohranjamo z določeno rabo za ohranjanje določenih ogroženih rastlinskih oziroma živalskih vrst ali habitatnih tipov,
- V. zavarovana krajina – območje, zavarovano za ohranjanje krajine in za rekreacijo,
- VI. zavarovana območja naravnih virov – zavarovana območja, v katerih je z upravljanjem zagotovljena trajnostna raba naravnih virov.

Pravno varstvo varovalnih gozdov in gozdov s posebnim namenom se je v gozdni politiki razvijalo neodvisno od navedene naravovarstvene klasifikacije in temelji na vrednotenju okoljskih in socialnih funkcij gozdov. Z IUCN klasifikacijo je zato večinoma neusklajeno, razen v primerih, ko se gozdovi posebej pravno varujejo zaradi naravovarstvenih funkcij oziroma biotske raznovrstnosti in v primeru kategorije VI, v katero spadajo vsi gozdovi na podlagi splošnega ukrep, opisanega v prejšnjem poglavju. Gozdna politika ima zlasti na področju varovanih območij že zelo dolgo tradicijo (ANKO, 1985, GOLOB, 1987), saj je bilo treba v ranljivih gorskih območjih zagotoviti obstanek gozdov, ki so imeli pomembno varovalno funkcijo, ogroženi pa so bili večinoma zaradi paš. Druga pomembna tradicija so gozdni rezervati, ki so sprva verjetno nastali zaradi naravovarstvenih vzgibov (HARTMAN, 1987), pozneje (MLINŠEK, 1989) pa tudi kot referenčni predeli gozdov za razvijanje sonaravnih gozdnogojitvenih pristopov oziroma za znanstveno raziskovanje. Med njimi so bili nekateri razglašeni za naravne rezervate in so zdaj pomembni kot habitati Natura 2000 vrst (GOLOB in SKUDNIK, 2007).

Za naravovarstveno politiko so varovana območja najpomembnejši ukrep. V pomenu izvajanja skupne EU naravovarstvene politike so najpomembnejša območja Natura 2000, ki povečini spadajo v kategorijo IV po IUCN, deloma pa tudi v kategoriji I in II, kar velja tudi za ekološko pomembna območja. Ožja zavarovana območja po slovenski zakonodaji ustrezajo kategorijam IUCN Ia, Ib in III, pri širših zavarovanih območjih pa je le narodni park istoveten s kategorijo IUCN (II), medtem ko regijski in krajinski park večinoma obsegata kategoriji IV in V oziroma so vanju vključena tudi ožja zavarovana

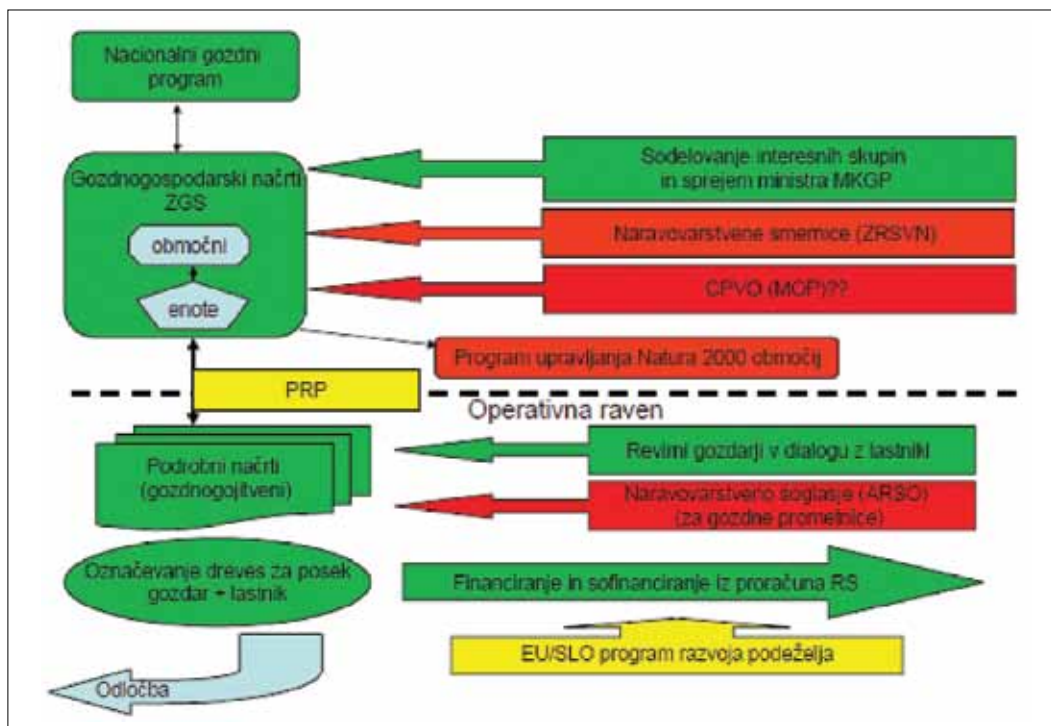
območja. Na zavarovanih območjih se gospodarska raba naravnih virov lahko prepove, omeji ali drugače uredi, zato spadajo gozdovi na območjih, ki so zavarovana po predpisih s področja ohranjanja narave, po predpisih o gozdovih med gozdove s posebnim namenom.

Ugodno stanje ohranjenosti habitatnih tipov ter rastlinskih in živalskih vrst na območjih Natura 2000 se zagotavlja na podlagi varstvenih ciljev in ukrepov, ki so v splošnem določeni v Programu upravljanja območij Natura 2000 (BIBIČ, 2007), podrobneje pa so opredeljeni v gozdnogospodarskih načrtih gozdnogospodarskih enot.

3.3 Načrtovanje gospodarjenja in upravljanja

Gospodarjenje na podlagi gozdnogospodarskih načrtov je eden od pomembnih indikatorjev trajnostnega gospodarjenja z gozdovi (MCPFE, 2002) in ima v Sloveniji dolgo neprekinjeno tradicijo. Načrti za gospodarjenje z gozdovi se v Sloveniji pripravljajo ob upoštevanju vseh predpisov (vključno z naravovarstvenimi) za vse gozdove ne glede na njihov naravovarstveni status in so edina neposredna podlaga za gospodarjenje oziroma za izvajanje del v gozdovih. Upravljavski načrti zavarovanih območij v delu, ki zadeva gospodarjenje z gozdovi, ne bi smeli biti v nasprotju z gozdnogospodarskimi načrti.

V gozdnogospodarskih načrtih se naravovarstvene vsebine zagotavljajo z upoštevanjem funkcij ohranjanja biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot, ki se ovrednotijo in opišejo že v pripravljalni fazi priprave načrta na podlagi uradnih evidenc s področja varstva narave in drugih virov, zlasti pa na podlagi naravovarstvenih smernic, ki jih pripravlja Zavod RS za varstvo narave (v nadaljevanju: ZRSVN). V primerih, ko je več možnosti za zagotavljanje ugodnega stanja ohranjenosti habitatnih tipov in vrst, je nujno, da se pred njihovo izdajo smernice napišejo ob sodelovanju Zavoda za gozdove Slovenije (v nadaljevanju: ZGS) oziroma tako, da naravovarstvene zahteve ob upoštevanju znanstvenih podlag za vzdrževanje ugodnega stanja ohranjenosti čim manj vplivajo na proizvodne in socialne funkcije gozdov. Če je dano pozitivno mnenje o upoštevanju smernic, ni razloga, da bi bili gozdnogospodarski načrti predmet celovite presoje vplivov na okolje. Zlasti je to neprimerno zato, ker se z aktivnim sonaravnim gospodarjenjem v ugodnem stanju ohranjenosti vzdržuje večina habitatnih tipov in vrst in zanje gozdnogospodarski načrti pravzaprav nadomeščajo

Slika 3: Shema načrtov za gospodarjenje z gozdovi, z njimi povezanih ukrepov naravovarstvene politike ter upravnih in pogodbenih oziroma podpornih ukrepov za zagotavljanje izvajanja

upravljalvske načrte Natura 2000 območij, ki bi jih bilo treba izdelovati v skladu s Habitatno direktivo. Nedvomno je sistem gozdnogospodarskih načrtov in naravovarstvenih smernic dober primer integralnega varstva, če ZRSVN in ZGS dobro strokovno sodelujeta (slika 3).

Za izvajanje naravovarstvenih usmeritev iz gozdnogospodarskega načrta je pomemben gozdnogojitveni načrt, v katerem se prikažejo ekocelice in v smernicah navedejo dela oziroma ukrepi za ohranjanje in krepitev ekoloških funkcij gozda, vključno s funkcijama biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot.

3.4 Upravni ukrepi

Upravni ukrepi dopolnjujejo splošna pravila v predpisih in ukrepe v načrtih ter zagotavljajo njihovo izvedbo v praksi oziroma na ravni posameznika.

Med upravnimi ukrepi gozdne politike je nedvomno najpomembnejša določba, da lastnik, razen sanitarnih sečenj, o katerih mora tudi obvestiti ZGS, ne more izvajati nobenih del v gozdu brez odločbe in da morajo biti drevesa pred posekom strokovno izbrana. Pri izbiri za morebitni posek in določitvi

drugih gozdnogojitvenih in varstvenih del pa se v sklopu gozdnogojitvenih premislekov upoštevajo tudi naravovarstvene posledice opravljenih del oziroma se poskuša odločiti tako, da so izvedeni ukrepi lahko hkrati v korist čim več funkcijam gozdov, vključno z naravovarstveno. Pri tem so lahko v veliko pomoč napotki iz literature (PAPEŽ *et al.*, 1996).

Drugi pomemben upravni ukrep sta določbi o obveznosti pridobitve soglasja za krčitev gozda in dovoljenja za poseg v varovalni gozd ali gozd s posebnim namenom, ki je med drugim lahko razglašen za takega tudi zaradi izjemne poudarjenosti funkcije ohranjanja biotske raznovrstnosti ali funkcije varstva naravnih vrednot.

Poleg že opisanih naravovarstvenih smernic, ki jih je mogoče obravnavati hkrati kot strokovni in upravni ukrep in celovite presoje vplivov na okolje, ki se lahko uporablja za gozdnogospodarske načrte v izjemnih primerih, je naravovarstveno soglasje najpomembnejši upravni ukrep naravovarstvene politike v povezavi z gospodarjenjem z gozdovi. Naravovarstveno soglasje je treba pridobiti za gradnjo gozdnih vlak in cest na varovanih območjih, pri čemer se soglasje izda, če je v postopku ugotovljeno,

da načrtovana gozdna prometnica ne bo bistveno negativno vplivala na varstvene cilje varovanih območij. Postopek je na projektni ravni potreben zato, ker konkretne trase gozdnih cest in vlak niso sestavni del gozdnogospodarskih načrtov, s čimer se je mogoče izogniti tudi celoviti presoji vplivov na okolje zanje.

3.5 Finančne podpore in odškodnine

EU je možnost sofinanciranja gozdno-okoljskih ukrepov in ukrepov v okviru Nature 2000 za obdobje 2007–2013 vgradila v skupno kmetijsko politiko oziroma v politiko razvoja podeželja. Vendar pa Slovenija teh ukrepov ni vključila v svoj program razvoja podeželja in se zato ne izvajajo. Do določene mere jih nadomeščajo nacionalni ukrepi sofinanciranja gozdnogojitvenih in varstvenih del ter del za vzdrževanje življenjskega okolja prostoživečih živali v zasebnih gozdovih oziroma gozdnem prostoru. V okviru gozdne politike se izplačujejo odškodnine in povračila za nakup gozdov, ki jih Republika Slovenija razglasi za varovalne gozdove oziroma za gozdove s posebnim namenom, pri čemer se te najpogosteje nanašajo na naravovarstveno pomembne gozdne rezervate.

Finančni ukrepi naravovarstvene politike obsegajo zlasti odškodnino za škodo, ki jo povzročijo živali zavarovanih vrst, ki pa večinoma ne nastaja v gozdarstvu.

3.6 Monitoring in poročanje

Pri gozdni politiki se stanje gozdov glede vseh njihovih funkcij ocenjuje ob obnovi gozdnogospodarskih načrtov. Znaki, ki opisujejo strukturo gozdov v okviru popisov gozdov, so uporabni tudi za ocenjevanje stanja ohranjenosti gozdov kot Natura 2000 habitatnih tipov in habitatov vrst, vendar pa jih je treba še dopolniti in izpopolniti (GOLOB, 2007). Za oceno stanja ohranjenosti je pomembno tudi spremljanje dinamike populacij ogroženih vrst, ki se zagotavlja v okviru naravovarstvene politike.

Rezultati monitoringa oziroma ocene stanja in analize minulega gospodarjenja, ki se navedejo v poročilih, so ključni za načrtovanje ukrepov in njihove intenzivnosti v naslednjih gozdnogospodarskih načrtih. Pri tem pa je treba imeti jasne predstave o tem, kdaj je stanje ohranjenosti še ugodno in kdaj ni več. Zdi se, da ni pričakovati (SILVA *et al.*, 2010), da bi na ravni EU nastali enotni indikatorji za oceno stanja ohranjenosti številnih habitatnih tipov in

vrst Natura 2000 ter kombinacij med njimi. Zato je treba določila, vsaj kar zadeva strukturo in funkcijo gozda, razvijati na nacionalni ravni, pri čemer pa je treba skrbeti za primerno transparentnost oziroma javno dostopnost in upoštevati tudi indikatorje, ki se razvijajo za spremljanje skupne gozdne biotske raznovrstnosti ne glede na ekološko omrežje Natura 2000 (PULETTI *et al.*, 2010). Z dolgotrajnejšim sledenjem dobrih indikatorjev je mogoče ustvariti časovne vrste podatkov, ki bistveno povečajo zaupanje v poročila o stanju in dinamiki biotske raznovrstnosti, ki sicer še niso dovolj sistematična.

3.7 Zagotavljanje javnih služb

Razen prvega so vsi drugi ukrepi za doseganje ciljev gozdne in naravovarstvene politike odvisni od učinkovitosti delovanja javnih služb.

Javna gozdarska služba temelji na predpostavki, ki izhaja iz doktrine sonaravnega gospodarjenja, da so za doseganje ciljev bolj kot vlaganja pomembni načrtovanje in upravni ukrepi, kar je bilo doslej ugodno za naravovarstvene cilje, nekoliko manj pa ob pasivnosti lastnikov gozdov za doseganje proizvodnih ciljev. Nadaljevanje majhne zainteresiranosti nekaterih skupin lastnikov gozdov za optimalno gospodarjenje z gozdom pa bi lahko privedlo ne le do nadaljnega poslabševanja proizvodnih funkcij, ampak tudi do poslabševanja primernosti gozdov za funkcijo biotske raznovrstnosti. Veliko rastlinskih in živalskih vrst je namreč vezanih na pester strukturo gozdnih sestojev in osvetljenost pritalne plasti v gozdu (GOLOB in SKUDNIK, 2007).

Glavni poslanstvi javne službe varstva narave sta strokovno presojati sprejemljivost posegov v naravo, ki je predvidena z načrti ali projekti, ter upravljati z zavarovanimi območji, čeprav je še vrsta drugih nalog. Med njimi je tudi naravovarstveni nadzor, ki naj bi ga v gozdu izvajala javna gozdarska služba.

Tudi vnaprej si je treba prizadevati, da bi se dejavnost obeh služb dopolnjevala, da ne bi bilo podvajanja dela in da bi bilo med njima čim manj neusklajenega delovanja.

4 POVZETEK

Na svetovni ravni se politika o gozdovih oblikuje znotraj Foruma ZN o gozdovih, kjer je bil zasnovan Pravno nezavezujoč inštrument o vseh tipih gozdov, ki določa trajnostno gospodarjenje z gozdovi kot glavni pristop k uresničevanju štirih globalnih ciljev o gozdovih. Na področju varstva narave je najpomembnejša Konvencija o biotski pestrosti,

ki podpira trajnostno rabo gozdnih virov in ekosistemski pristop.

Na vseevropski ravni so bile sprejete številne smernice v okviru resolucij procesa MCPFE oziroma Gozdovi Evrope, ki namenjajo ustrežno skrb ohranjanju biotske raznovrstnosti in kulturnih ter duhovnih vrednot v gozdnem prostoru. Na tej ravni sta bili sprejeti tudi Vseevropska strategija krajinske in biotske pestrosti in Bernska konvencija o ohranjanju evropskih prostoživečih živali in naravnih habitatov, ki sta imeli velik vpliv na politiko EU na tem področju. Temeljni okvir varstva narave v EU sta tako direktivi o pticah in habitatih, ki sta bili že preneseni v naš pravni red. Politika o gozdovih v EU sicer ni skupna, so pa gozdovi navzoči zlasti v skupni okoljski in kmetijski politiki oziroma politiki razvoja podeželja, deloma pa tudi v skupni energijski, znanstveno-raziskovalni in kohezijski politiki. Vse naštetete politike povezuje EU gozdarska strategija in Akcijski načrt EU za gozdove.

Že pred prenosom naravovarstvenih direktiv je bil v Sloveniji uveljavljen zakon o gozdovih, katerega cilj je zagotavljanje sonaravnega in večnamenskega gospodarjenja z gozdovi, zato je sistem načrtovanja razvoja gozdov, ki temelji na nacionalnem gozdnem programu, ugoden za ohranjanje biotske pestrosti in naravnih vrednot v gozdnem prostoru. Posebno je pomembno, da ima varstvo narave možnost, da s posebnimi smernicami vključuje potrebna ravnanja v gozdnogospodarske načrte. Ob tem temeljnem inštrumentu, s katerim se zagotavljajo naravovarstvene funkcije gozdov ob proizvodni in vseh drugih vlogah gozda, je pomemben še segregacijski pristop, pri katerem se zaradi izjemne poudarjenosti ekoloških funkcij razglasijo varovalni gozdovi.

Pri segregacijskem pristopu se predpišejo načini ravnanja oziroma omejitve gospodarjenja ali pa se v primeru rezervatov gozdnogospodarski ukrepi sploh ne dovolijo, pri integracijskem pristopu pa je pomembno spremljati, če so gozdovi v ugodnem stanju ohranjenosti in tako stanje trajno zagotavljati ob aktivnem gospodarjenju, ki poleg naravovarstvenih sledi tudi gospodarskim in socialnim ciljem.

Za doseganje ciljev gozdna in naravovarstvena politika uporablja podobne ukrepe, vendar z različnim poudarkom. Med ukrepe v slovenskih razmerah spadajo zlasti: (1) s predpisi določeni načini ravnanja na splošni ravni, (2) varovana območja, (3) načrtovanje gospodarjenja in upravljanja, (4) upravni ukrepi, (5) finančne podpore in odškodnine, (6) monitoring in poročanje in (7) zagotavljanje javnih služb.

5 SUMMARY

On the global level, forest policy is formed inside the UN Forum on Forests, where the Non-Legally Binding Instrument on All Types of Forests has been designed; it establishes the sustainable forest management as the main approach to the realization of the four global goals on forests. The convention on biodiversity that supports the sustainable use of forest resources and ecosystem approach plays the most important role in the field of nature conservation.

Numerous guidelines in the framework of the MCPFE process resolutions or Forest Europe, devoting adequate attention to the conservation of biodiversity and cultural and spiritual values in forest area, were adopted on the pan-European level. The Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy and Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, both strongly affecting EU policies in this field, were also adopted on the same level. The directives on birds and habitats, already transferred into our legislature, represent the basic framework of nature conservation in EU. Although EU does not have a common forest policy, the forests are primarily present in the common environmental and agricultural policies or, respectively, policy of rural areas development, and partially also in the common energy, science and research, and cohesion policy. All these policies are linked by the EU forestry strategy and EU Forest Action Plan.

Even before the transfer of the nature conservation directives, Slovenia implemented the Act on Forests. Since this Act's goal is to ensure the close-to-nature and multi-use forest management, the system of forest development planning, based on the national forest program, is favorable for conserving biodiversity and natural values in forest area. Giving nature conservation with a chance to incorporate necessary actions into forest management plans applying special guidelines is of utmost importance. In addition to the basic instrument for ensuring nature conservation forest functions as well as production and all other forest roles, the segregation approach, where protective forest are proclaimed due to an exceptional emphasis on ecological functions, also plays a major part.

In segregation approach, types of action or, respectively, management limitations are specified, in the case of reserves forest management measures are not allowed at all; in integration approach, it is important to survey favorability of forest condition

and sustainably ensure such a condition in addition to active management which follows economy and social goals as well as nature conservation ones.

Forest and nature conservation policies apply similar measures for attaining their goals, but they put different emphasis on them. These measures in Slovenian conditions include primarily the following: (1) action types on a general level, set by regulations, (2) protected areas, (3) economic management and management planning, (4) management measures, (5) financial supports and compensations, (6) monitoring and reporting and (7) ensuring of public services.

6 VIRI

- ANKO, B. 1985. Terezijanski gozdni red za Kranjsko. VTOZD za gozdarstvo BF, Ljubljana, 88 str.
- BIBIČ, A. 2007. Program upravljanja območij Natura 2000: 2007–2013. Ministrstvo za okolje in prostor, 88 str.
- COUNCIL OF EUROPE. 1996. Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy. Nature and Environment No. 74, Council of Europe Press, 69 str.
- DIACI, J., GOLOB, A. 2009. Slovensko gozdarstvo pred izzivi 21. stoletja. Gozd. vestn., letn. 67, št. 7/8, str. 307–316.
- Evropska komisija. 2010. Sporočilo Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu o Akcijskem načrtu EU za gozdove. COM(2006) 302 konč., Bruselj, 13 str.
- Evropska komisija. 2010. Accompanying document to the Draft Green Paper on Forest Protection and Information in the EU: Preparing forests for climate change. COM(2010)66 final, Brussels, 14 str.
- FAO. 2010. Global Forest Resources Assessment 2010. Main Report. FAO, Rim, 340 str.
- FOREST EUROPE. 2010.
- GOLOB, A. 1987. Pravno varovan varovalni gozd. V: Varovalnost gozda v Sloveniji : zbornik republiškega seminarja, Ljubljana, str. 25–34.
- GOLOB, A. 2003. Gozdnogospodarski načrti in ohranjanje biotske pestrosti gozdov v Sloveniji v luči pravnega reda Evropske unije. V: Območni gozdnogospodarski načrti in razvojne perspektive slovenskega gozdarstva. Ljubljana, BF-Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, str. 209–225.
- GOLOB, A. 2006. Izhodišča za monitoring ohranjenosti gozdnih habitatnih tipov in habitatov vrst na območjih Natura 2000 v Sloveniji. V: Strokovna in znanstvena dela 127, BF-Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, str. 22–247.
- GOLOB, A., PIŠKUR, M., POLANŠEK, B. 2007. PEFC poročilo o trajnostnem gospodarjenju z gozdovi v Sloveniji. Gozdarski inštitut Slovenije, 130 str.
- GOLOB, A., SKUDNIK, M. 2007. Priročnik o vrstah Natura 2000, ki so povezane z gozdom. Gozdarski inštitut Slovenije, 88 str.
- GOLOB, A. 2007. Temeljne značilnosti procesov v zvezi z gozdovi in gozdarstvom v Evropi in svetu v času predsedovanja Slovenije EU. Gozd. vestn., letn. 65, št. 5/6, str. 243–253, ilustr.
- HARTMAN, T. 1987. Gozdni rezervati Slovenije: pragozd Rajhenavski Rog. Biotehniška fakulteta, VTOZD za gozdarstvo, Ljubljana, 80 str.
- IUCN. 1994. Guidelines for Protected Area Management Categories. CNPPA with the assistance of WCMC. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK. 261 str.
- MCPFE. 2002. Improved Pan-European Indicators for Sustainable Forest Management. Liaison Unit Vienna, Dunaj, 6 str.
- MLINŠEK, D. 1989. Pra-gozd v naši krajini. Biotehniška fakulteta, VTOZD za gozdarstvo, Ljubljana, 157 str.
- MKGP. 2009. Pravilnik o varstvu gozdov. Uradni list RS, št. 114/09.
- PAPEŽ, J., PERUŠEK, M., KOS, I. 1996. Biotska raznolikost gozdnate krajine. Zavod za gozdove Slovenije, Zveza gozdarskih društev Slovenije, Ljubljana, 161 str.
- PULETTI, N., EGBERTH, M., ESTREGUIL, C., GINZLER, C., GRANKE, O., MARCHETTI, M., RUSS, R., STEINMEIER, C. 2010. Use of National Forest Inventories to downscale European forest diversity spatial information in five test areas, covering different geo-physical and geobotanical conditions. European Commission, Joint Research Centre, Institute for Environment and Sustainability. 191 str.
- Sekretariat CBD. 2004. Expanded programme of work on forest biological diversity. Montreal, 22 str.
- SILVA, J.P., TOLAND, J., JONES, W., ELDRIDGE, J., HUDSON, T., GARDNER, S., THORPE, E., O'HARA, E. 2010. LIFE improving the conservation status of species and habitats. Habitats Directive Article 17 report. European Commission, Environment, Luxembourg, 84 str.
- VESELIČ, Ž., BREZNIKAR, A., GRECS, Z., HABIČ, Š., HOSTNIK, R., DIACI, J., GOLOB, A. 2008. Gospodarjenje z gozdovi po vzoru narave. Zavod za gozdove Slovenije, Ljubljana, 27 str.
- WILKIE, M.L., HOLMGREN, P., CASTANEDA, F. 2003. Sustainable forest management and the ecosystem approach: two concepts, one goal. Working Paper FM 25, Rim, 31 str.
- WWF. 2010. 2020 EU Biodiversity Strategy: Ensuring real ambition, real integration and real financing. http://assets.panda.org/downloads/wwf_eu_biodiversity_strategy_real_ambition_integration_finance.pdf (30.12.2010), 4 str.

Doseganje ciljev varstva narave pri gospodarjenju z gozdom v Sloveniji

Reaching Nature Conservation Goals through Management of Forests in Slovenia

Peter SKOBERNE¹

Izvleček:

Skoberne, P.: Doseganje ciljev varstva narave pri gospodarjenju z gozdom v Sloveniji. *Gozdarski vestnik*, 69/2011, št. 1. V slovensščini, z izvlečkom v angleščini, cit. lit. 9. Lektoriranje angleškega besedila Breda Misja, jezikovni pregled slovenskega besedila Marjetka Šivic.

Prispevek obravnava povezavo ciljev varstva narave z načinom gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji v okviru mednarodnih procesov in obveznosti. Intenzivnejše gospodarjenje z gozdom mora biti usklajeno tudi z ekološko in socialno komponento, da gospodarjenje z gozdom lahko označimo za trajnostno, kar dolgoročno pomeni najgospodarnejši pristop. S tem ne zagotavljamo le dohodka lastnikom gozdov, ampak tudi delovanje ekosistemskih storitev. Povečanje intenzivnosti gospodarjenja z gozdom pomeni tudi potrebo za intenzivnejše vrednotenje in poudarjanje gospodarskega pomena neproizvodnih funkcij.

Ključne besede: varstvo narave, trajnostno gospodarjenje z gozdom, ekosistemski pristop, Slovenija

Abstract:

Skoberne, P.: Reaching Nature Conservation Goals through Management of Forests in Slovenia. *Gozdarski vestnik*, 69/2011, Vol. 1. In Slovenian, abstract in English, lit quot. 9. Translated by author, proofreading of the English text Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

This article deals with the connection of nature conservation goals and forest management in Slovenia in the frame of international processes and requirements. A more intensive economic forest management has to be in line with ecological and social component, as well. Only in this case it can be regarded as a sustainable management. This approach is most suitable in a long run. Thus we are securing, in addition to the income of forest owners, ecosystem services, too. More intensive economic forestry at the same time implies a need for more intensive evaluation and emphasizing of non-productive forest functions.

Key words: nature conservation, sustainable forest management, ecosystem approach, Slovenia

1 UVOD

Trajnostno gospodarjenje z gozdom, torej uravnoteženo upoštevanje gospodarske, ekološke in socialne vloge gozda, je v praksi gotovo velik izziv. Dolgoročno zastavljeno načrtovanje daje skladnejše rezultate kot kratkoročno, saj so za krajša obdobja značilna večja nihanja moči posameznih interesov, s tem pa je več verjetnosti za motnje v uravnoteženosti posameznih vlog. Vsako obdobje ne prinaša samo drugačnih družbenogospodarskih okoliščin, ampak tudi nove poglede, tehnologije, težnje, spoznanja, razumevanja, s tem pa tudi spremembe pri načrtovanju in izvedbi posamezne dejavnosti. Problem spominja na reševanje zapletene enačbe z veliko spremenljivkami.

Načeloma je intenzivnejša gospodarska raba gozdov s stališča varstva narave mogoča, vendar mora biti skladna s cilji varstva narave, da bi ohranila trajnostni značaj.

Razčistiti je treba predvsem dvojje kompleksnih vprašanj:

- Kaj pomeni intenzivna gospodarska raba gozdov?
- Kateri so cilji varstva narave?

Intenzivnost gospodarske rabe gozdov ne pomeni zgolj povečanje poseka, ampak, na primer, tudi večji delež predelave lesa v kakovostne izdelke in njihovo trženje. Pomeni tudi boljše izkoristke pri spravilu, transportu in skladiščenju, učinkovitem prostorsko/časovnem načrtovanju, pa tudi gospodarskem upoštevanju prispevka ekosistemskih storitev gozda na nekem območju.

Kaj pa cilji varstva narave?

Načelni strateški cilji so sicer dobro vodilo za pripravo dolgoročnih dokumentov, seveda pa preveč

¹ Dr. P. S., Ministrstvo za okolje in prostor, Dunajska 48, 1000 Ljubljana

splošni za operativno raven. Podrobnejših ciljev in ukrepov ni vedno preprosto opredeliti, saj terjajo dobro poznavanje stanja, časovno-prostorske dinamike in ekologije vrst ter habitatnih tipov. Uspešnim rešitvam te zahtevne naloge se lahko približamo le z dobrim sodelovanjem naravovarstvenih in gozdarških strokovnjakov.

Dobra strokovna utemeljenost omogoča po eni strani večjo optimizacijo intenzivnejše gospodarske rabe gozda, saj lažje ocenjujemo morebitne vplive na konkretne cilje in ukrepe, hkrati pa lahko tudi omeji pretirane kratkoročne in delne interese.

Temelj za usklajeno ravnanje je, da je med deležniki vzpostavljeno zaupanje, da so interesi odkriti, jasno izraženi in strokovno utemeljeni ter seveda, da je vzpostavljena živa komunikacija.

2 VARSTVO NARAVE IN NAČINI GOSPODARJENJA Z GOZDOM NA SVETOVNI, REGIONALNI IN DRŽAVNI RAVNI

Konferenca združenih narodov o okolju in razvoju (UNCED) v Rio de Janeiru leta 1992 je bila prelomni politični dogodek na svetovni ravni glede spremembe paradigme varstva narave od konfrontacije k integraciji. Na najvišji ravni je bil utemeljen trajnostni razvoj kot edina možnost za razvoj človeštva glede na omejene vire. Na tej konferenci so bila med drugim sprejeta Konvencija o biološki raznovrstnosti ter neobvezna načela gospodarjenja z gozdom.

Iz Konvencije o biološki raznovrstnosti je izšlo načelo ekosistemskega pristopa (*ecosystem approach*) kot temeljno načelo pri gospodarjenju z naravnimi viri, kar vključuje tudi gospodarjenje z gozdom. Poudarek je, da se gospodarjenje obravnava celostno in da upošteva tudi druge funkcije, procese in sestavine ekosistema.

Načela o gozdu (*Forest Principles*) so skušala opredeliti trajnostno gospodarjenje z gozdom. Na konferenci v Rio de Janeiru zaradi različnih pogledov ni bilo mogoče sprejeti mednarodno obvezujočega dokumenta, zato se je usklajevanje nadaljevalo v dolgotrajen proces v okviru novoustanovljenega Sveta za trajnostni razvoj. Postopoma se je izoblikoval pristop trajnostnega gospodarjenja z gozdom (Sustainable Forest Management – SFM).

Na evropski ravni potekata vzporedno dva ministrska procesa, in sicer: Varstvo gozdov v Evropi (MCPFE – Forest Europe) in Okolje za Evropo (Environment for Europe). V prvem sodelujejo ministri, pristojni za gozdarstvo, v drugem pa ministri, pristojni za okolje. V obeh primerih gre za usklajevanje pri izvajanju obeh globalnih pristopov na regionalni, evropski ravni: trajnostnega gospodarjenja z gozdom in ekosistemskega pristopa kot načina izvajanja Konvencije o biološki raznovrstnosti. Potrebno je bilo kar nekaj navora, da oba ministrska procesa potekata usklajeno.

Vse to uokvirja načrtovanje in ukrepanje na državni ravni, ki edino seže neposredno na izvedbeno, lokalno raven, do lastnikov in drugih deležnikov (sl. 1).

Slika 1: Shema pristopov za trajnostno gospodarjenje z gozdom na globalni, regionalni in državni ravni

3 PRISTOP K UPRAVLJANJU OBMOČIJ NATURA 2000 V SLOVENIJI

V Evropski uniji so s predpisi urejena le področja, kjer je izrazit skupni interes. Eno od njih je tudi varstvo narave, saj za naravo politične meje niso odločilne, ukrepi za njeno ohranjanje pa so vendarle omejeni z mejami posamezne države. Zato v Evropski uniji veljata Direktiva o pticah in Direktiva o habitatih, ki opredeljujeta evropsko pomembne vrste in habitatne tipe ter obvezujeta države članice, da te vrste na svojem ozemlju ohranjajo v ugodnem stanju na dva načina: z zavarovanjem posameznih vrst in z ohranjanjem njihovih ključnih življenjskih prostorov. Taka območja so opredeljena kot območja Natura 2000.

Območja Natura 2000 imajo torej natančno določen, specifičen in s stališča varstva narave dokaj ozek cilj: ohranjanje ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov, zaradi katerih je območje opredeljeno. Eno območje je lahko namenjeno ohranjanju življenjskega prostora za več vrst in habitatnih tipov.

Slovenija mora zaradi svoje lege med Alpami, Dinaridi, Panonsko nižino in Sredozemljem poskrbeti po Direktivi o habitatih v dveh biogeografskih območjih za kar 203 vrste in 60 habitatnih tipov! Poleg tega imajo nekatere vrste (npr. velike zveri) prostorsko obsežen življenjski prostor, zato morajo biti tudi območja Natura 2000 večja. Približno enako veliko območje za velike zveri zavzema v Sloveniji okoli 12 % državne površine, v Franciji pa pomeni to komaj 0,4 % državnega ozemlja. Veliko evropsko pomembnih vrst in habitatnih tipov ter vrste z velikim življenjskim teritorijem na majhni državni površini potisnejo Slovenijo med države z največjim deležem omrežja območij Natura 2000 v Evropski uniji (35,5 %). Ponovna potrditev, da je narava v Sloveniji res bogata in dobro ohranjena.

Velik izziv za varstvo narave je, kako upravljati s temi območji. Prednost direktiv je, da ne predpisujejo načina, ampak le cilje, zato ima vsaka država pri izvajanju popolnoma proste roke. V Sloveniji smo se odločili, da bomo tisti del upravljanja, ki je povezan z rabo naravnih virov, vključili v obstoječe sisteme. Tu gre predvsem za gozdarstvo, lovstvo, ribištvo, vodno gospodarstvo in deloma kmetijstvo. Ker je okoli 60 % območij Natura 2000 v gozdovih, je vključevanje ciljev območij Natura 2000 v sistem načrtovanja z gozdovi izjemno pomembno.

Podrobnejši cilji, ukrepi in nosilci so opredeljeni v Programu upravljanja območij Natura 2000 (BIBIČ, 2007).

Tudi v tem primeru je sodelovanje med strokovnimi službami na izvedbeni ravni izjemno pomembno. Dobro poznavanje ciljnih vrst in njihovih ekoloških zahtev v konkretnih območjih je ključno za učinkovito doseganje ciljev. Poleg tega se na tak način lahko izognemo slepemu izvajanju ukrepov, ki so sicer okvirno predpisani, a je mogoče strokovno utemeljiti, da ne prispevajo k ohranjanju ciljnih vrst oz. habitatnih tipov.

Če zdrži predpostavka, da je dosedanja praksa gospodarjenja z gozdom omogočila tako kakovostno stanje ciljnih vrst, da dosegajo merila za vključitev v omrežje območij Natura 2000, potem za gospodarjenje v približno enakih okvirih ne bi smelo biti novih ovir. Seveda pa je treba zelo pozorno spremljati in ocenjevati morebitni vpliv drugačnih oblik gospodarjenja, bodisi opuščanja določenih praks ali pa spremembe tehnologije oz. intenzifikacijo izkoriščanja.

4 IZJEMNI OSEBKI DREVES V GOZDU

Omenimo še izjemne drevesne osebke v gozdu. Z gospodarskega stališča ne moremo opravičiti njihovega ohranjanja, so pa dober primer za prikaz drugih kakovosti, ki jih lahko priznamo drevesu: npr. vidik izjemnosti (mere, starost), estetski in kulturno-pričevalni pomen (HABIČ, 2006).

Seveda dreves, kot je na primer Rajhenavska jelka v Kočevskem rogu (sl. 2), ne bi bilo v gozdu, če ne bi imela do njih pozitivnega odnosa lastnik in pripravljavec gozdnogospodarskega načrta. To, na primer, dokazujejo že načrti Leopolda Hufnagla za Auerspergove gozdove na Kočevskem (KOCJAN, 2009).

5 RAZMERJE MED EKOLOŠKO (OHRANJANJEM NARAVE) IN PROIZVODNO FUNKCIJO GOZDOV

Vzdrževanje razmerja med vsemi tremi (ekološki, ekonomski in socialni) stebri trajnostnega razvoja je stalen izziv, predvsem takrat, ko ima človek dovolj moči in sredstev, da obsežneje posega v gozdni prostor. Takrat se pojavijo dileme, kako izkoriščati in hkrati ohranjati naravo. Kot primer se seznanimo z razmišljanji Antona ŠIVICA (1924) o obsežnih gozdnih območjih na Dolenjskem. Čeprav so bili ti gozdovi obremenjeni s služnostnimi pravicami, so izkoriščali gozdove predvsem v bližini naselij

Slika 2: Rajhenavska jelka v Rogu

ali na določenih mestih (npr. glažute, pridobivanje pepelike). Tam so bili gozdovi skoraj popolnoma izsekani, bolj oddaljene gozdne površine pa so bile še v prvih desetletjih 19. stoletja bistveno bolj ohranjene (ŠIVIC, 1924: 564). Z razvojem prometne infrastrukture (ceste, železnica), tehnike sečnje, spravila ter predelave lesa, vse seveda v povezavi z velikim povpraševanjem po lesu, sta se zelo spremenili podoba in struktura tudi teh, bolj oddaljenih in ohranjenih gozdov. To je kot izkušen gozdar dobro poznal ŠIVIC (1924: 564):

Nasprotno pa so velikanske, bolj oddaljene gozdne ploskve ostale od sekire nedotaknjene: stari gozdi so tod ostali še ohranjeni našim neposrednim prednikom, nam in naši mladini. Toda to kar so pustila prejšnja stoletja ohranjenega ali pa le polagoma in počasi izpreminjala, preminja sedanja doba s sredstvi, ki jih ima na razpolago, silno hitro.

Tako je prodrla tudi v označeno ozemlje s cestami in parnimi žagami, se mu približala z železnico in je v malo desetletjih iztrebila iz gozdov drevesne velikane. Gozdnim sestojem je odmerjena dandanes

kratka življenjska doba, ki ne dopušča, da bi zopet vzrastla debela tako ogromne debeline. S krajšo porabno dobo pa, kakor vsak gozda in umen gozdni posestnik ve, ne škodujemo gozdarstvu, temveč pomnožujemo denarno vrednost gozda in tudi njegovo narodnogospodarsko korist. Današnji gozdni upravitelj mora ravnatako kakor gozdni posestnik, biti ne samo gojitelj gozda, temveč tudi trgovec. Kljub temu modernemu naziranju pa upravitelj gozda večkrat s prav težkim srcem vzame slovo od starega gozda, ki ga mora vsled predpisanega mu gospodarstva izročiti sekiri.

Kljub popolnoma drugačnim razmeram med Šivičevim in zdajšnjim časom, v njegovih besedah zaznamo znano dilemo: gozda ne moremo hkrati popolnoma varovati in izkoriščati. Iskanje srednje poti pa ni preprosto, sploh če so na eni strani zahteve po večji gospodarski učinkovitosti, na drugi strani pa je zavest, da je le zmerno (kaj spet to pomeni?) izkoriščanje dolgoročno najbolj varno in varčno, gospodarno.

Leta 1902 je Šivic nastopil prvo službo pri knezu Schwarzenbergu (ANONIM, 1929: 134). Za to družino je znano, da je bila med prvimi veleposestniki v avstro-ogrski monarhiji, ki je zaradi varstva narave iz gospodarjenja izločila določena območja – rezervacije (SCHMID, 1907:299). Mogoče se je že pri tem navzel naravovarstvenega duha, ki ga je spremljal ves čas njegovega poklicnega delovanja. Leta 1940 je zaključil s delom v gozdarski službi in deloval na področju varstva narave (PETERLIN, 1976: 87) kot prvi slovenski poklicni naravovarstvenik (1944–1954 – PETERLIN, 2006: 49).

Zato ni nenavadno, da se je kljub jasni opredelitvi za gospodarsko izkoriščanje gozdov, dobro zavedal pomena sonaravno ohranjenih gozdov in pragozdov in iskal možnosti, da bi jih lahko vsaj delno ohranili (ŠIVIC 1924: 565):

Vprašamo, jeli se od onih krasnih pragozdov, ki so se nekoč na tako obsežni ploščini razprostirali po našej deželi, ne bi dalo vsaj nekaj oteti in ohraniti za ljubitelja narave in naše potomce, za umetnika, za raziskovalca, gozdarja, posebno pa za našo mladino, ki se ji dandanes nudi tako malo idealnih nagonov?

Mali in srednji gozdni posestniki v te svrhe ne more doprinesiti materialnih žrtev; zahteva pa se lahko od njega, da nalašč ne kviri naravnih spominkov, ki jih je zgradila priroda. Pač pa bi mogla velika gozdna posestva pustiti posamezne gozdne ploskve ali vsaj posamezna imponujoča debela neposekana in ohraniti bodočnosti podobe, ki bi nam sicer bile za vselej izgubljene.

V tedanjem času je bila proizvodna funkcija edina družbeno priznana kategorija, zato je bilo tudi naravovarstveno razmišljanje usmerjeno v dve možnosti: ločevanje gospodarskega gozda in zavarovanih površin. Šivic je videl možnost ohranjanja pragozdov predvsem na večjih posestih. Glede pragozdov je bil tudi zelo jasen; na takih območjih ni predvidel nikakršne rabe (ŠIVIC, 1924: 566):

Kar je kdo odmeril, da bodi ohranjeno ko »spomenik narave«, to mora potem tudi popolnoma prepustiti naravi sami, ki naj v tem gozdu gospodari po svojih lastnih zakonih, ne da bi se človek vtikal v njeno oblast.

V zdajšnjem času ostaja enaka temeljna dilema, reševati pa jo moramo v sedanjih družbenih, gospodarskih in političnih okoliščinah, seveda z vsem znanjem in modrostjo, ki jo premoremo.

Naravovarstveni okvir za iskanje rešitev je gotovo širši kot v Šivičevem času, rezervatno varstvo je le eden od načinov, in še ta omejen na razmeroma majhne površine. Preostale gozdne površine niso izključene iz naravovarstvenega ukrepanja. Iskanje kompromisa je bolj usmerjeno v prostorsko časovno načrtovanje, kar pa terja mnogo znanja in sodelovanja.

Od leta 2008 poteka obsežna študija ekonomskih razsežnosti ekosistemskih storitev (TEEB – The Economics of Ecosystems and Biodiversity) pod vodstvom ekonomista Pavana Shukdeva. Ta, celovitejši in s tem tudi bolj realen ekonomski izračun, lahko temeljito spremeni razumevanje in načrtovanje gospodarske bilance posamezne države. Hitro se namreč izkaže, da, npr., čezmerna sečnja, če posledično poveča erozijo ali ogrozi vire pitne vode, na državni ravni povzroči primanjkljaj. Gospodarsko vrednotenje neproizvodnih funkcij gozda torej lahko bistveno spremeni pogled na to, kaj pomeni intenzivnejše gospodarjenje z gozdom.

Kot smo omenili v uvodu, med načine intenzivnejše rabe gozda prištevamo tudi bolj kakovostno predelavo lesa, ko ob manjši količini lesa dosežemo večji gospodarski učinek.

V povezavi s kmetijstvom so nadaljnje možnosti povezane s preprečevanjem zaraščanja kmetijskih površin in uporaba te lesne mase za energetske izdelke.

6 ZAKLJUČEK

Opredelitev ciljev je ena najpomembnejših, ključnih, hkrati pa tudi zahtevnih nalog varstva narave. Dolgoročna vizija je nedvoumna: cilj je ohranitev

rastlinskih in živalskih vrst ter ekosistemov, vključno z naravnimi procesi. Določanje ciljev na izvedbeni ravni pa je zaradi kompleksnosti, pa tudi razpoložljivih podatkov mnogo težje. Bolj ko je cilj na splošno opredeljen, težje je načrtovati in izvajati določen ukrep, pa tudi spremljati doseganje cilja.

Prenos evropske zakonodaje v slovenski pravni red je na področju varstva narave prinesel tudi mnogo konkretnije cilje za varstvo narave: ohranjanje točno določenih vrst in habitatnih tipov v ugodnem stanju. Seveda je ta konkretnost nov izziv za naravovarstvenike pa tudi gozdarje.

Poleg tega je rezultat naravovarstvene dejavnosti, torej doseganje ciljev varstva narave, konsenz med vsemi deležniki v prostoru, zato je končni rezultat odvisen tudi od tega, do katere mere se drugi deležniki poistovetijo s cilji varstva narave in so jim, glede na svoje cilje, pri izvajanju pripravljeni slediti. Kadar so cilji vseh dejavnosti postavljeni dovolj dolgoročno, je razhajanj manj, saj se s takim razmišljanjem dejansko približujemo trajnostnemu pristopu. Čisto drugače je pri uveljavljanju kratkoročnih, posebno pa tudi prostorsko omejenih interesov. V takih primerih je mnogo več možnosti za nasprotje s cilji varstva narave.

Svetovni vrh v Rio de Janeiru (1992) je postavil politične temelje trajnostnega razvoja, opozoril, da je vsak odgovoren za ohranjanje biotske raznovrstnosti in postavil obveznost vključevanja ciljev varstva narave v vse dejavnosti.

V Sloveniji smo sicer uspešno povezali tradicijo trajnostnega gospodarjenja z gozdom z integracijo načel varstva narave v načrtovanje in izvajanje. Zato se nismo odločili, da bi za območja Natura 2000 določali posebne upravljalvske načrte in organizacije, ampak je Vlada RS sprejela program upravljanja, ki zavezuje vse sektorje, pristojne za rabo naravnih virov, da vključijo cilje varstva narave v svoje sektorske načrte.

Tako je pravnoformalno in organizacijsko postavljen ves okvir izvedbe od zavez v Rio de Janeiru prek drugih mednarodnih zavez, obveznosti iz evropske zakonodaje do izvajanja sektorskega načrta.

Seveda pa je to le okvir, v katerem poteka realno življenje, sestavljeno iz deležnikov z različnimi interesi, kar terja nenehno komunikacijo skupnega iskanja doseganja ciljev in tudi skupnega spremljanja, kako uspešni smo pri izvajanju ukrepov in izpolnjevanju ciljev. Sposodimo si prisposodbo s smučarskih tekmovanj: načrtovanje je prvi tek, izvedba – drugi. Uspešnost se šteje po obeh tekih! Normalna pot do

tega pa vodi prek zaznavanja in konstruktivnega reševanja konfliktov.

Tako je, na primer, gospodarska vloga pomembna, ni pa edina korist, ki nam jo gozd nudi, če ostanemo na sebični strani. Tudi glede intenzivnosti gospodarjenja velja skupaj iskati rešitve. Nekatere so videti zelo preproste, ni pa nujno, da so dolgoročno najboljše. Razmisliti velja, kako bolj smotrno urediti koncesijska razmerja, kako povečati finančni učinek izkoriščanja lesa, da ne ostanemo na ravni dobavljalcev surovine, ampak proizvajalcev uspešnih izdelkov. Možnost intenziviranja je tudi v dinamičnem prostorskem gospodarjenju, pa tudi ustrezni tehnologiji in predvsem izobraževanju, iskanju sekundarnih možnosti za dohodek (npr. rekreacija, priznavanje ekosistemskih storitev). Skratka, izziv je, kako obresti gozda (ki so mnogo več kot letni prirastek!) kot dober gospodar kapitalizirati, hkrati pa ne načenjati glavnice. Tak način razmišljanja in delovanja bo gotovo skladen tudi z uresničevanjem ciljev varstva narave.

7 LITERATURA:

- ANONIM (Ing. Z.), 1929: Ing. Šivic – petdesetletnik. - Šumarski list, 53, 3, s.134–135, Zagreb.
- BIBIČ, A., 2007. Program upravljanja območij Natura 2000: 2007–2012 – operativni program. Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana, 88 s.
- HABIČ, Š., 2006. Sistem vrednotenja, ohranjanja in varstva izjemnih dreves v Sloveniji. magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, 194 s.
- KOCJAN, B., 2009. Gozdnogospodarski vidiki ohranjanja naravnih vrednot na Kočevskem od leta 1892–1991. Mmagistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta.
- PETERLIN, S., 1976. Nekaj o zametkih in začetkih varstva narave v Sloveniji. Varstvo spomenikov, 20, s. 75–92.
- PETERLIN, S., 2006. Anton Šivic in Angela Piskernik v obdobju med alpskim varstvenim parkom in prvim Triglavskim narodnim parkom. V: Snovalci Triglavskega narodnega parka – Ljudje pred svojim časom; Zbornik posveta ob 25-letnici Triglavskega narodnega parka 1981–2006. Javni zavod Triglavski narodni park, Bled, s. 44–53.
- ŠIVIC, A., 1924. O starih gozdh in Dolenjskem. Šumarski list, 48, 11, s. 564–567, Zagreb.
- SCHMID, F., 1907. Neue Verwaltungszweige. Zeitschrift Volkswirtschaft, Sozialpolitik und Verwaltung. Band 16, s. 272–301, Wien und Leipzig.
- TEEB – Ekonomija ekosistemov in biotske raznovrstnosti - <http://www.teebweb.org>

Z načrtnim strokovnim delom z gozdovi najbolje ohranjamo naravo

We Preserve the Nature Best through our Methodical Professional Work with Forests

Živan VESELIČ¹, Dragan MATIJAŠIČ²

Izvleček:

Veselič, Ž., Matijašič, D.: Z načrtnim strokovnim delom z gozdovi najbolje ohranjamo naravo. *Gozdarski vestnik*, 69/2011, št. 1. V slovenščini, z izvlečkom in povzetkom v angleščini, cit. lit. 3. Prevod Breda Misja, jezikovni pregled slovenskega besedila Marjetka Šivic.

Gozd je daleč najpomembnejša, vsaj pretežno ohranjena prvina slovenske krajine. Sonaravno gozdarstvo ohranja gozd, hkrati s pridobivanjem dobrin iz njega, kar najbolj naraven. Zato je sonaravno gozdarstvo temelj ohranjanja narave v vsej krajini. Sonaravno gozdarstvo je kot celovit način dela z gozdom v Sloveniji uveljavil prof. dr. Dušan Mlinšek, eden od pionirjev sonaravnega gozdarstva v svetu. V Sloveniji sonaravno gospodarimo z gozdom že več kot 50 let. Za ohranjanje narave v vsej EU in tudi v Sloveniji je bilo pomembno osnovanje omrežja Natura 2000. Slovenska posebnost je, da se ukrepi za doseganje varstvenih ciljev v območjih Natura 2000 v Sloveniji načrtujejo v načrtih posameznih sektorjev. Ukrepi v gozdovih se tako načrtujejo v gozdnogospodarskih načrtih in dolgoročnih načrtih za upravljanje z divjadjo. Iz območnih enot ZGS smo zbrali menja o dosedanjem delu pri načrtovanju ukrepov za doseganje varstvenih ciljev v gozdovih območij Natura 2000 in predloge za še boljše delo na tem področju v naprej.

Ključne besede: sonaravno gozdarstvo, gozdnogospodarsko načrtovanje, varstvo narave, Natura 2000, Slovenija.

Abstract:

Veselič, Ž., Matijašič, D.: We Preserve the Nature Best through our Methodical Professional Work. *Gozdarski vestnik (Professional Journal of Forestry)*, 69/2011, vol. 1. In Slovenian, abstract and summary in English, lit. quot. 3. Translated by Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

Forest is by far the most important at least mostly preserved element of the Slovenian landscape. The close-to-nature forestry keeps the forest as natural as possible, acquiring the goods from it at the same time. The close-to-nature forestry is therefore a basis for nature conservation in the whole landscape. The close-to-nature forestry as a complex manner of working with forest in Slovenia was implemented by Prof. Dr. Dušan Mlinšek, one of the pioneers of the close-to-nature forestry in the world. The close-to-nature forest management is performed in Slovenia for over 50 years. Founding the Natura 2000 network has played an important role for nature conservation in the whole EU as well as in Slovenia. The measures for achieving protection goals in Natura 2000 areas being planned in individual sectors' plans represent a Slovenian specialty. The measures in forests are thus planned in forest management plans and long-term wild game management plans. We collected opinions on the previous work for planning of measures for attaining protection goals in the Natura 2000 forests and propositions for even better work in this field in the future.

Key words: close-to-nature forestry, forest management planning, nature protection, Natura 2000, Slovenia.

1 UVOD

Sonaravno gozdarstvo je temelj ohranjanja narave v vsej krajini. Gozd je daleč najpomembnejša, vsaj pretežno ohranjena prvina slovenske krajine. Sonaravno gozdarstvo pomeni izpopolnjeno trajnostno gozdarstvo in uresničevanje ekosistemskega načela pri delu z gozdom na najboljši način – na način, kot to dela narava.

Ker se pri večnamenskem sonaravnem gospodarjenju z gozdom prilagajamo rastiščnim razmeram in

upoštevamo vse funkcije gozda, je usmerjanje dela z gozdom strokovno zahtevno in mora biti nujno skrbno načrtovano.

Za ohranjanje narave v vsej EU in tudi v Sloveniji je bilo pomembno osnovanje omrežja Natura 2000. Med vsemi državami v EU je v Sloveniji delež območij

¹ Mag. Ž. V., Zavod za gozdove Slovenije CE, Večna pot, 2 1000 Ljubljana

² D. M., Zavod za gozdove Slovenije CE, Večna pot, 2 1000 Ljubljana

Natura 2000 največji, saj zajema kar 35,5 % ozemlja Slovenije in skoraj polovico vseh gozdov. Slovenska posebnost je, da se ukrepi za doseganje varstvenih ciljev v območjih Natura 2000 v Sloveniji načrtujejo v načrtih posameznih sektorjev. Ukrepi v gozdovih se tako načrtujejo v gozdnogospodarskih načrtih in dolgoročnih načrtih za upravljanje z divjadjo.

V ta namen je vzpostavljeno tesno sodelovanje Zavoda za gozdove Slovenije in Zavoda RS za varstvo narave, ki pred pripravo gozdnogospodarskih načrtov gospodarskih enot in načrtov območij za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo skupaj, pogosto tudi na posebnih skupnih delavnicah, dorečeta izhodišča, na podlagi katerih Zavod RS za varstvo narave pripravi naravovarstvene smernice, ki se upoštevajo pri pripravi načrtov za gospodarjenje z gozdovi oziroma upravljanje z divjadjo.

2 SONARAVNO GOZDARSTVO

Sonaravno gozdarstvo je praksa gospodarjenja z gozdovi, pri kateri se cilji trajnostnega in večnamenskega gospodarjenja z gozdovi dosegajo z ohranjanjem naravnih gozdov in gozdnogojitvenim pristopom, pri katerem se oponašajo naravni procesi, tudi naravne motnje. (Golob, 2008)

Sonaravno gozdarstvo pomeni izpopolnjeno trajnostno gozdarstvo in uresničevanje ekosistemskega

Prof. dr. Dušan Mlinšek (foto: mag. Ljubo Cenčič)

načela pri delu z gozdom na najboljši način – na način, kot to dela narava.

Sonaravno gozdarstvo je kot celovit način dela z gozdom v Sloveniji uveljavil prof. dr. Dušan Mlinšek, eden od pionirjev sonaravnega gozdarstva v svetu. V Sloveniji z gozdom sonaravno gospodarimo že več kot 50 let.

V Sloveniji je sonaravno gozdarstvo prostorsko, vsebinsko in časovno širše od Nature 2000. Zajema vse gozdove, medtem ko Natura 2000 le del njih, zajema vse prvine gozda, medtem ko se Natura 2000 osredotoča predvsem na posamezne elemente ekosistema, v Sloveniji pa je bilo sonaravno gozdarstvo uveljavljeno tudi mnogo prej. Dandanes bi slovensko gozdarstvo lahko opisali kot sonaravno s posebnim poudarkom na posamezne prvine gozdov v območjih Natura 2000.

3 ZNAČILNOSTI SONARAVNEGA GOZDARSTVA

3.1 Sonaravno gozdarstvo ohranja ekološko ravnotežje v krajini

Gozd je s funkcionalnega in vizualnega vidika izjemno pomembna prvina krajine, zato ga v krajini ohranjamo v največji mogoči meri. Pomembne so tudi skupine gozdnega drevja in posamična gozdna drevesa v krajini. Srečujemo se z velikimi pritiski na gozdni prostor.

3.2 Sonaravno gozdarstvo je trajnostno z vidika vseh vlog gozda.

Sonaravno gozdarstvo vključuje razširjeno načelo trajnosti – zagotavljanje trajnosti vseh funkcij gozda – ekoloških, proizvodnih in socialnih.

Nekatere funkcije se med seboj izključujejo, zato je treba rabo gozdnega prostora skrbno načrtovati in v načrtovanje vključiti lastnike gozdov in javnost (participacija!).

3.3 Sonaravno gozdarstvo obravnava gozdni ekosistem celostno.

Z vrstno in strukturno zelo pestrim gozdnim ekosistemom, ki ga odlikujejo zapleteni odnosi med živim in neživim svetom, ter znotraj vsakega od svetov gospodarimo tako, da ohranjamo vse njegove prvine ter s tem tudi dinamično ravnotežje gozdnega ekosistema.

Foto: mag. Hrvoje Oršanič

Foto: Robert Vidervol

3.4 Sonaravno gozdarstvo posnema naravne procese in strukture.

Pri usmerjanju razvoja gozdnih ekosistemov v čim večji meri sledimo procesom in strukturam naravnih gozdnih ekosistemov. Zlasti je pomembno gozdne sestoje obnavljati naravno in oblikovati zmes drevesnih vrst in zgradbo sestojev čim bližje naravnim.

3.5 Sonaravno gozdarstvo se prilagaja rastiščnim značilnostim.

Pri usmerjanju razvoja gozdov se iz ekoloških in ekonomskih razlogov prilagajamo individualnim značilnostim gozdnih rastišč. Slovenija je rastiščno zelo pestra. V teh razmerah terja prilagajanje naravi prožnost (sproščenost) pri izbiri gozdnogojitvenih sistemov.

3.6 Sonaravno gozdarstvo temelji na kognitivnem pristopu – nenehnem monitoringu in učenju.

Gozd je kompleksen naravni sistem, katerega značilnosti ne poznamo v vseh podrobnostih. Zato moramo njegov razvoj usmerjati skladno s teorijo o upravljanju kompleksnih sistemov – z določitvijo okvirne dolgoročne vizije gozda in skrbnim spremljanjem njegovega odziva na naše ukrepe.

3.7 Sonaravno gozdarstvo temelji na dolgoročni ekonomski učinkovitosti.

Sonaravno gozdarstvo v največji mogoči meri izkorišča naravne procese gozdnega ekosistema in jih usmerja k proizvodnim in drugim ciljem le z najnujnejšim vložkom energije.

K njegovi dolgoročni ekonomski učinkovitosti še posebno prispeva ohranjeno okolje. Naravi ne damo priložnosti, da bi nam izstavila račune za motnje v naravi.

3.8 Sonaravno gozdarstvo potrebuje načrtovanje ukrepov na širši in detajlni ravni.

Rastiščnim in sestojnim razmeram ter funkcijam gozdov prilagojeno delo z gozdom – prilagojeno izbiranje gozdnogojitvenih sistemov in ukrepov –

Foto: mag. Špela Habič

terja skrbno gozdarsko načrtovanje. Le-to temelji na podrobni proučitvi rastišč, sestojev in funkcij gozdov ter skrbnem spremljanju učinkov gozdno-gojitvenih ukrepov.

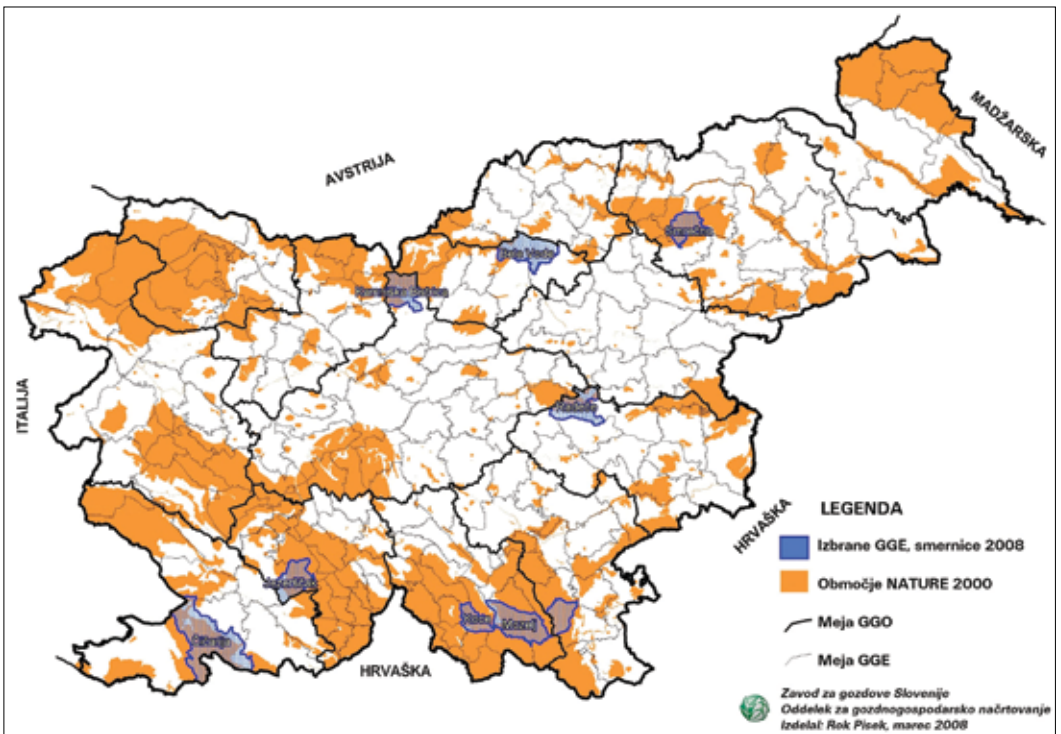
4 NAČRTOVANJE VARSTVENIH CILJEV IN UKREPOV V GOZDOVIH OBMOČIJ NATURA 2000

Za ohranjanje narave v vsej EU in tudi v Sloveniji je bilo pomembno osnovanje omrežja Natura 2000. Slovenska posebnost je, da se ukrepi za doseganje varstvenih ciljev v območjih Natura 2000 v Sloveniji načrtujejo v načrtih posameznih sektorjev. Ukrepi v gozdovih se tako načrtujejo v gozdnogospodarskih načrtih in dolgoročnih načrtih za upravljanje z divjadjo

Na Zavodu za gozdove Slovenije že četrto leto uspešno sodelujemo z Zavodom RS za varstvo narave na področju usklajevanja naravovarstvenih smernic. Postopek in način usklajevanja sta bila celostno domišljena in pripravljena v sklopu projekta LIFE NATURA 2000 v Sloveniji – upravljavski modeli in informacijski sistemi, ki je potekal pod vodstvom Zavoda RS za varstvo narave v letih 2005 do 2007. Oktobra 2007 je bil s strani Vlade RS potrjen Ope-

rativni program – program upravljanja območij Natura 2000 z obdobjem veljavnosti od leta 2007 do 2013. Takrat je Vlada RS naložila Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, naj pri pripravi gozdnogospodarskih načrtov zagotovi vključitev varstvenih ciljev in ukrepov v območjih NATURA 2000 prek upravljavskih smernic Zavoda RS za varstvo narave. Na tak način so gozdnogospodarski načrti, ki vključujejo in upoštevajo varstvene usmeritve, postali načrti, ki so potrebni za varstvo območij NATURA 2000.

Skladno z navedeno zahtevo Vlade RS je bila februarja leta 2008 v Uradnem listu RS objavljena sprememba Pravilnika o gozdnogospodarskih in gozdnogojitvenih načrtih. V 5. členu tega Pravilnika je zapisano: “*V primeru, da GGE zajema posebna varstvena območja - območja NATURA 2000, se (...v načrt..) vključijo cilji in ukrepi, potrebni za zagotavljanje ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov po predpisih in programih, ki urejajo ohranjanje narave in se po potrebi podrobneje določijo.*” Tako je bila zagotovljena pravna podlaga za vgrajevanje naravovarstvenih smernic za območja NATURA 2000 v vseh 159 gozdnogospodarskih načrtih, ki so navedeni v Operativnem programu – programu upravljanja območij NATURA 2000.

Slika 1: Načrti GGE s prvim letom veljavnosti 2009

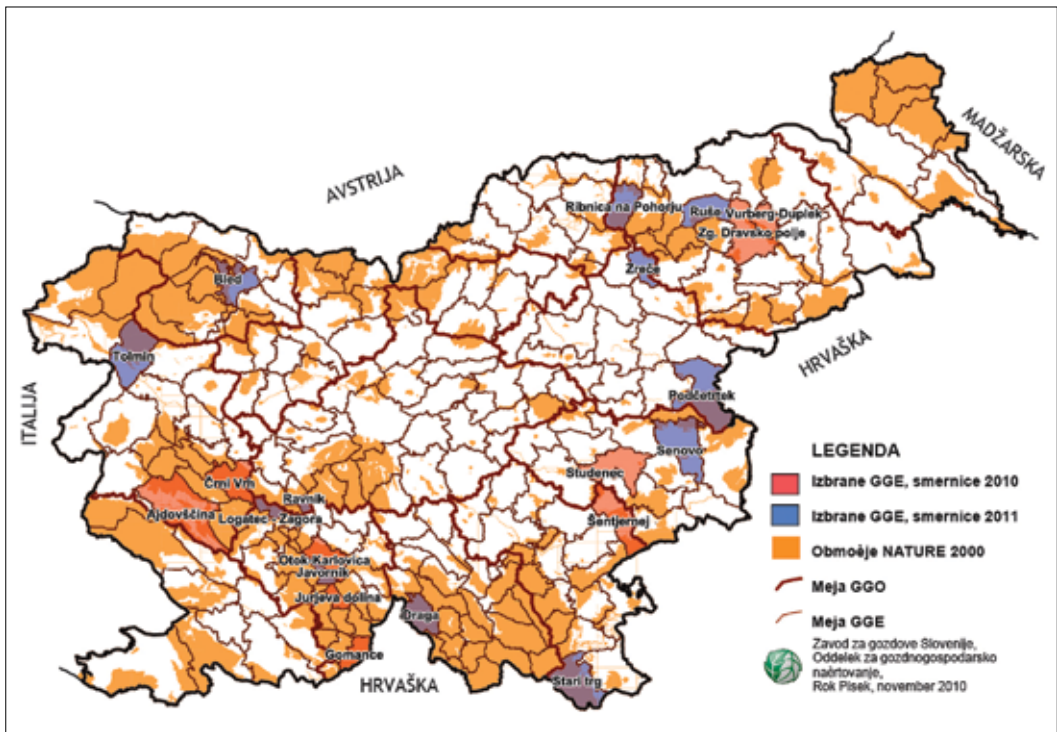
Konkretni postopek usklajevanja naravovarstvenih smernic poteka po dogovorjenih fazah. Na začetku Zavod RS za varstvo narave pripravi osnutek naravovarstvenih smernic ter ga posreduje Zavodu za gozdove Slovenije v pregled. Temu sledi usklajevalna delavnica, na kateri svoja stališča soočijo strokovnjaki obeh Zavodov ter argumentirano poiščejo najustrežnejše rešitve. Glavni del uskladitvene delavnice sta pregled in diskusija o predlaganih varstvenih conah ter pregled in usklajevanje podrobnih varstvenih ciljev in ukrepov za njihovo zagotavljanje. Sodelovanje revirnih gozdarjev s strani Zavoda za gozdove Slovenije je nepogrešljivo, saj je nepogrešljivo njihovo poznavanje terenskih razmer in konkretnih pogojev za ohranitev posamezne zavarovane vrste ali habitatnega tipa v tej fazi. Po končani delavnici ZRSVN usklajene usmeritve posreduje Zavodu za gozdove Slovenije, ki jih ustrezno vključi v gozdnogospodarski načrt. V letih 2008 in 2009 smo na tak način pripravili 17 gozdnogospodarskih načrtov gozdnogospodarskih enot, v letu 2010 pa še 13.

V celotnem postopku je pomembna uporaba vseh razpoložljivih podatkov o vrstah in habitatnih tipih. Pri tem še posebej omenjamo Priročnik o vrstah Natura 2000, ki so povezane z gozdom, ki ga je leta 2007 pripravil in izdal Gozdarski inštitut

Slovenije (Golob, Skudnik, 2007). Ta priročnik je obvezna literatura za vse gozdarske strokovnjake, ki delajo na območjih Natura 2000, saj vsebuje vse pomembne podatke o zavarovanih vrstah, ki so povezane z gozdom.

Zavod za gozdove Slovenije je ustrezno prilagodil predlogo za izdelavo gozdnogospodarskih načrtov ter dodal poglavja, ki podrobno opisujejo posebnosti gospodarjenja na območju NATURA 2000. Nekatere od novih vsebin gozdnogospodarskih načrtov GGE so, npr., navajanje varstvenih usmeritev za ohranjanje ugodnega stanja kvalifikacijskih vrst živali in njihovih habitatov ter navajanje konkretnih ukrepov za izboljšanje življenjskih razmer prostoživečih živali. Pri tem se upoštevajo varstvene usmeritve za ohranjanje ugodnega stanja kvalifikacijskih vrst živali in njihovih habitatov. V načrtih so navedene in podrobno opisane varstvene cone za posamezne vrste ter usmeritve za prihodnje gospodarjenje.

Za uspešen prenos usmeritev v terensko delo je ključnega pomena opis varstvene cone znotraj opisa konkretnega gozda oziroma odseka. Na tak način zagotavljamo, da predpisani ukrepi znotraj odseka – ter še posebno njihova izvedba – nikoli niso v nasprotju z zapisanimi usmeritvami za posamezno varstveno cono.

Slika 2: Načrti GGE s prvim letom veljavnosti 2010 in 2011

Na Zavodu za gozdove Slovenije po treh letih ocenjujemo, da je sistem usklajevanja naravovarstvenih smernic med Zavodom za gozdove Slovenije in Zavodom RS za varstvo narave uspešen. Pri ocenah delavnic prevladuje mnenje, da so le-te koristne predvsem zaradi obojestranskih konstruktivnih izmenjav informacij (pri čemer je pomembno tudi odpravljanje napak pri zarisih varstvenih con) ter zaradi možnosti strokovnega vplivanja na usmeritve. Poudariti je treba, da timsko delo strokovnjakov različnih profilov bistveno prispeva h kakovosti smernic ter zmanjšuje možnost določanja nepotrebnih omejitev. Občasne težave v komuniciranju nastajajo predvsem v primeru prekratkih delavnic (za diskusijo si je treba vzeti čas), v prihodnosti pa bi si želeli več možnosti terenskih ogledov, povezanih s strokovno diskusijo.

Revirni gozdarji Zavoda za gozdove Slovenije so v pretežni meri pozorni do zagotavljanja ugodnega stanja varovanih vrst in habitatnih tipov. Na Zavodu za gozdove Slovenije se zavedamo, da je bil obseg dosejanega izobraževanja na tem področju premajhen, saj je poznavanje kvalifikacijskih vrst še vedno relativno šibko. Revirni gozdarji potrebujejo pomoč predvsem takrat, ko je na istem območju več zavarovanih vrst, smernice za ohranitev njihovih habitatov pa so si

nasprotujoče. Motijo jih tudi primeri neživiljenjskih birokratskih postopkov za izvajanje določenih ukrepov, na primer pri pridobivanju nekaterih dovoljenj za gradnjo gozdnih prometnic.

V prihodnje bomo še izboljšali pretok informacij med institucijami o stanju habitatov varovanih in zavarovanih vrst. Zagotoviti bo treba sredstva za izvajanje nadstandardnih ukrepov oziroma tistih ukrepov, ki ne izhajajo iz gozdarskih in naravovarstvenih predpisov – pa bi koristno prispevali k ugodnemu stanju v območjih NATURA 2000. Pri tem mislimo predvsem na zagotavljanje sistematičnega načina vzpostavitve in vzdrževanja ustrezne mreže ekocelic v zasebnih gozdovih. Zavod za gozdove Slovenije bo s podrobnim gojitvenim načrtovanjem v še večji meri zagotovil prenos usmeritev iz gozdnogospodarskih načrtov v gozd. V prihodnje bo treba pri upravljanju z območji NATURA 2000 okrepati izmenjavo izkušenj s tujino ter zagotoviti monitoring manjšinskih gozdnih habitatnih tipov (tudi ob pomoči mednarodnih projektov).

5 SUMMARY

The close-to-nature forestry is a basis for nature conservation in the whole landscape. Forest is by

far the most important at least mostly preserved element of the Slovenian landscape. The close-to-nature forestry stands for an advanced sustainable forestry and realization of the ecosystem principle in forest work in the best way – in the way the nature does it.

Since we adapt ourselves to the site conditions and take into account all forest functions at the multi-use close-to-nature forest management, regulating the forest work is a professionally demanding and has urgently to be planned meticulously.

The close-to-nature forestry upholds ecological balance in the landscape, it is sustainable from the viewpoint of all forest roles, treats forest ecosystem as a whole, copies natural processes and structures, adapts to the site characteristics, is based on cognitive approach – constant monitoring and learning as well as a long-term economic efficiency – and requires measure planning on a broader and more detailed level.

Founding of the Natura 2000 network has played an important role for nature conservation in the whole EU as well as in Slovenia. Slovenia has the largest share of the Natura 2000 areas of all EU countries, since this share amounts to 35.5% of Slovenian territory and almost a half of all forests. The measures for achieving protection goals in Natura 2000 areas being planned in individual sectors' plans represent a Slovenian specialty. The measures in forests are thus planned in forest management plans and long-term wild game management plans.

For this purpose, Slovenia Forest Service and The Institute of the Republic of Slovenia for Nature Conservation have established a close collaboration; prior to the workout of forest management plans for economy units and plans of areas for forest management and wildlife management, they together, often at special joint workshops, determine starting points on the basis of which The Institute of the Republic of Slovenia for Nature Conservation prepares nature conservation guidelines for forest management or wild game management plans' workout.

Description of the protection zone inside the description of a specific forest or sector plays the key role for a successful transfer of the guidelines into the field work. Thus the regulatory measures

inside a sector – and above all their realization – do not conflict the written guidelines for an individual protection zone.

After three years, we at the Slovenia Forest Service estimate that the system of nature protection guidelines' harmonization between the Slovenia Forest Service and The Institute of the Republic of Slovenia for Nature Conservation is successful. Evaluating the already realized workshops, the prevailing opinion has shown that they are useful above all due to the positive information exchange on both sides (including the importance of correcting protection zones outlines) and due to the possibilities of professional influence on the guidelines.

In the future we will improve information flow between the institutions concerning the habitats of the preserved and protected species. Similarly, it will be necessary to ensure assets for performing advanced measures or those measures that do not originate in forestry and nature protection regulations, but would encourage favorable conditions in NATURA 2000 areas. Hereby we primarily think about ensuring a systematic manner of establishing and sustaining an appropriate network of eco cells in private forests. Management of the Natura 2000 areas will have to be supported by exchange of experiences from abroad and we will have to ensure monitoring of the minor forest habitat types (also with the help of international projects).

6 LITERATURA:

- GOLOB, A., 2008. Sonaravno gozdarstvo je trajnostno in ekosistemsko (v: VESELIČ, Ž., 2008 et al. Gospodarjenje z gozdovi po vzoru narave: sonaravno gospodarjenje z gozdovi v Sloveniji : kako z gospodarjenjem ohraniti gozdove? Zbornik, Ljubljana: Zavod za gozdove Slovenije, 27 s.)
- GOLOB, A., SKUDNIK, M., 2007. Priročnik o vrstah Natura 2000, ki so povezane z gozdom, Priročnik, Ljubljana. Gozdarski inštitut Slovenije, 88 s.
- VESELIČ, Ž., 2008 et al. Gospodarjenje z gozdovi po vzoru narave: sonaravno gospodarjenje z gozdovi v Sloveniji: kako z gospodarjenjem ohraniti gozdove? Zbornik, Ljubljana: Zavod za gozdove Slovenije, 27 s.

Ukrepi upravljanja z Naturo 2000 v slovenskem gozdarstvu

Natura 2000 Management Measures in Slovenian Forestry

Tadej KOGOVSĚEK¹, Gregor DANEV², dr. Darij KRAJČIČ³

Izveleček:

Kogovšek, T., Danev, G., Krajčič, D.: Ukrepi upravljanja z Naturo 2000 v slovenskem gozdarstvu. *Gozdarski vestnik*, 69/2011, št. 1. V slovenščini, z izvelečkom v angleščini, cit. lit 13. Prevod Breda Misja, jezikovni pregled slovenskega besedila Marjetka Šivic.

Avtorji predstavljajo izkušnje Slovenije na področju ohranjanja biotske raznovrstnosti v gozdnem prostoru. Zaradi dolge tradicije sonaravnega gospodarjenja z gozdovi in posledično ohranjenih gozdov je bilo več kot 50 % gozdnih površin vključenih v Naturo 2000. Spremembe zakonodaje na področju gozdarstva so posledica prenosa evropskih direktiv v slovenski pravni red. Nove naloge terjajo spremembe pri gozdnogospodarskem načrtovanju ter sodelovanje institucij, ki vključujejo področji gospodarjenja z gozdovi ter varstva narave.

Vključevanje upravljanja z Naturo v gozdnogospodarske načrte je prikazano na primeru dveh GGN. Izbrane enote so del dveh večjih predelov gozdov (Pohorje, Kočevsko), ki sta vključena v Naturo 2000. Analizirani so bili ukrepi, s katerimi se zagotavlja ugodno stanje kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov ter tako izpolnjuje varstvene cilje območij Natura 2000. Ukrepi, ki omogočajo izpolnjevanje varstvenih ciljev, terjajo prilagojeno gospodarjenje, s tem pa tudi določene omejitve za lastnike gozdov.

Gljučne besede: Natura 2000, biotska raznovrstnost, gozd, gozdni prostor, Slovenija

Abstract:

Kogovšek, T., Danev, G., Krajčič, D.: Natura 2000 Management Measures in Slovenian Forestry. *Gozdarski vestnik (Professional Journal of Forestry)*, 69/2011, vol. 1. In Slovenian, abstract and summary in English, lit. quot. 13. Translated by Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

The authors present Slovenian experiences in the field of biodiversity sustaining in the forest area. Due to the long tradition of close-to-nature forest management and, consequently, well preserved forests, over 50% of sylvan space has been included into Natura 2000. Legislative changes in the field of forestry result from the transfer of European directives in Slovenian legal system. The new tasks require changes in forest management planning and cooperation of the institutions covering the fields of forest management and nature protection.

Integration of Natura management in forest management plans is demonstrated on the cases of two forest management plans (FMPs). The selected units are parts of two larger forest complexes (Pohorje, Kočevsko), included in Natura 2000. We analyzed measures ensuring favorable condition of qualification species and habitat types and thus attaining protection objectives of the Natura 2000 areas. The measures enabling achieving protection objectives require adjusted economizing and thereby also certain limitations for forest owners.

Key words: Natura 2000, biodiversity, forest, sylvan space, Slovenia

1 UVOD

Mnogonamensko gozdnogospodarsko načrtovanje obravnava številne funkcije gozdov, med njimi funkcijo ohranjanja biotske raznovrstnosti. Takšno gospodarjenje z gozdovi je omogočilo obstoj številnih habitatnih tipov in vrst, katerih ohranjanje je tudi v interesu Evropske unije (v nadaljevanju EU). Z vstopom Slovenije v EU so bila z Uredbo o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) na podlagi razširjenosti kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov določena območja Natura 2000, ki vključujejo več kot 50 % slovenskih gozdov.

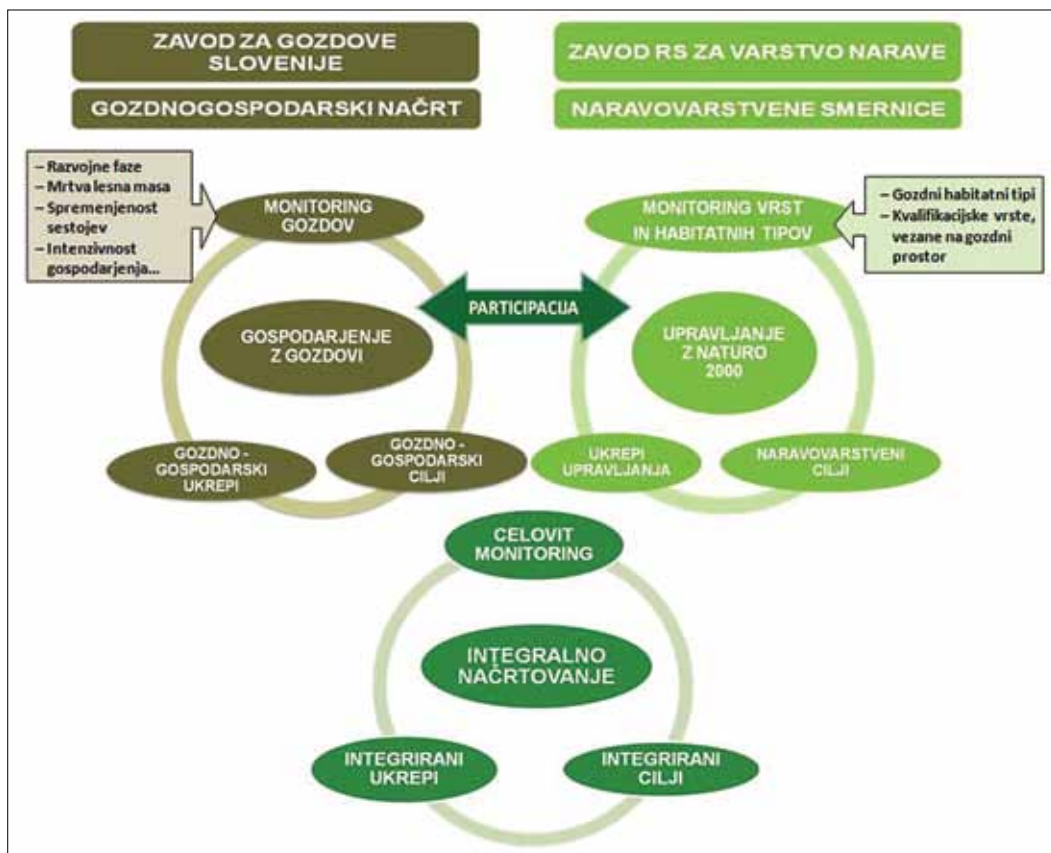
Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) zaradi uresničevanja varstvenih

ciljev na teh območjih terja prilagojeno rabo naravnih dobrin. Natančneje so ukrepi in z njimi povezane naloge ter načrti prilagojene rabe določeni v Operativnem programu – Programu upravljanja območij Natura 2000 (2007–2013). Podrobne usmeritve za posamezne gozdnogospodarske enote (v nadaljevanju GGE) so podane z naravovarstvenimi smernicami, ki jih pripravlja Zavod Republike Slovenije za varstvo narave (v nadaljevanju ZRSVN) na podlagi Zakona o ohranjanju narave (2004). Z vključevanjem ukrepov za doseganje varstvenih ciljev so postali gozdnogo-

¹T. K., Zavod RS za varstvo narave

²G. D., Zavod RS za varstvo narave

³doc. dr. D. K., Zavod RS za varstvo narave

Slika 1: Shema prilagojenega gozdnogospodarskega načrtovanja

spodarski načrti (v nadaljevanju GGN) neposredno potrebni za varstvo območij Natura 2000.

Ohranjanje biotske raznovrstnosti ima pomembno mesto v Zakonu o gozdovih (1992) in v Nacionalnem gozdnem programu (2007). Temeljni strateški dokument, ki določa nacionalno politiko trajnostnega razvoja gospodarjenja z gozdovi, je nastal tudi zaradi novih nalog gozdarstva, ki so posledica sprememb zakonodaje na področju varstva okolja in ohranjanja narave.

Namen prispevka je pregled gozdarske zakonodaje in proučitev zakonskih okvirov za vključevanje naravovarstvenih usmeritev v GGN, ki so podane z naravovarstvenimi smernicami, ter načrtovanje in izvajanje ukrepov za zagotavljanje ugodnega stanja kvalifikacijskih vrst in gozdnih habitatnih tipov.

2 METODE

Analizirali smo GGN za GGE Gotenica (zaradi velikih sanitarnih sečenj obnovljen v letu 2007) in Smrečno, ki sta del dveh večjih gozdnih območij

Kočevsko in Pohorje. GGE sta vključeni v Naturo 2000 po Direktivi o habitatih (SCI Pohorje, SCI Kočevsko) in po Direktivi o pticah (SPA Kočevsko - Kolpa, SPA Pohorje). Zaradi številnih kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov (ptiči, hrošči, zveri, gozdni habitatni) so bile za obe območiji Nature 2000 prostorsko opredeljene upravljske cone, ki združujejo kvalifikacijske vrste in habitatne tipe s podobnimi ekološkimi zahtevami, za katere so bile oblikovane naravovarstvene usmeritve za gospodarjenje z gozdovi.

3 VKLJUČEVANJE NARAVOVARSTVENIH SMERNIC V GGN

Vključevanje naravovarstvenih smernic v GGN je določeno v Pravilniku o gozdnogospodarskem načrtovanju. Poleg grafičnega prikaza območij gozdov, ki so po predpisih o ohranjanju narave pomembni za ohranitev biotske raznovrstnosti, so vsebine naravovarstvenih smernic vključene tudi v

druga poglavja GGN (živalstvo, funkcije). Tako so v GGN povzete ocene stanja ter ekološke zahteve kvalifikacijskih vrst ter naravovarstvene usmeritve za posamezne upravljavske cone.

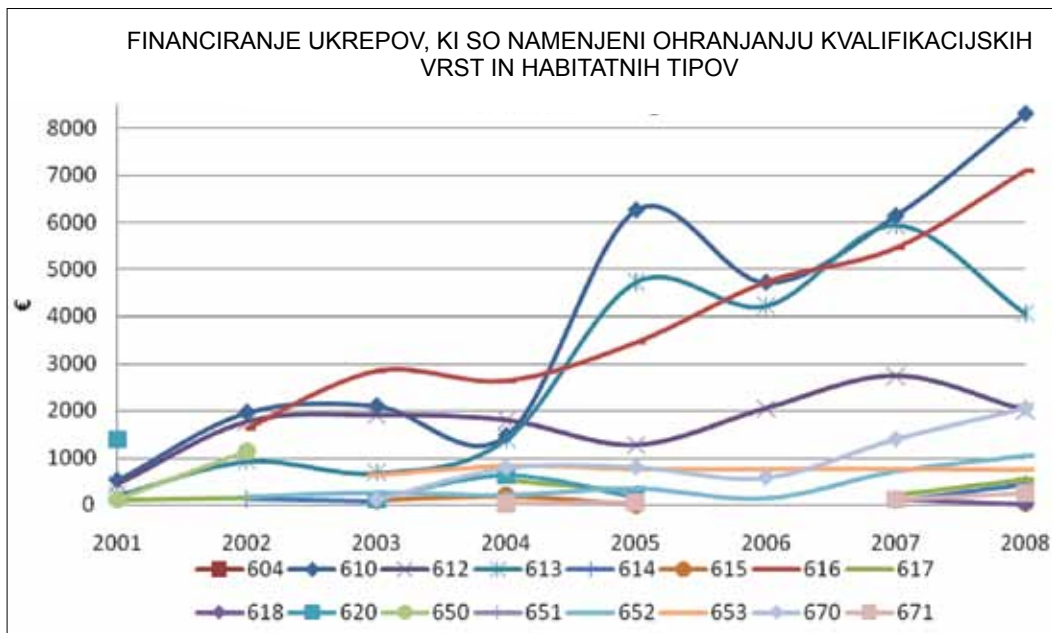
Funkcija ohranjanja biotske raznovrstnosti omogoča neposredno vključevanje ukrepov za doseganje naravovarstvenih ciljev v gospodarjenje z gozdovi. Območja Natura 2000 imajo poudarjeno najmanj 2. stopnjo funkcije za ohranjanje biotske raznovrstnosti, ki lahko pomembno vpliva na gospodarjenje z gozdom. 1. stopnja funkcije pa je poudarjena tam, kjer ekološke zahteve kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov narekujejo gospodarjenje z gozdovi (npr. mokrišča, barja, rastišča divjega petelina ...).

S sodelovanjem v procesu nastajanja GGN se vsebine Zavoda za gozdove Slovenije (v nadaljevanju ZGS) in ZRSVN dopolnjujejo. Rezultat je prilagojen načrt, ki temelji na spremljanju stanja gozdov ter

spremljanju stanja kvalifikacijskih vrst in gozdnih habitatnih tipov. Prilagojen GGN tako usklajuje in rešuje konflikte med proizvodnjo funkcijo in funkcijo ohranjanja biotske raznovrstnosti ter načrtuje temu prilagojene ukrepe. To omogoča učinkovito mnogonamensko gospodarjenje z gozdovi (Slika1).

4 UKREPI ZA DOSEGANJE VARSTVENIH CILJEV OHRANJANJA BIOTSKE RAZNOVRSTNOSTI V GOZDOVIH

Ukrepi za ohranjanje biotske raznovrstnosti v gozdovih so vsebinsko podrobneje navedeni s Pravilnikom o varstvu gozdov. Spremembe in dopolnitve Pravilnika so rezultat razvoja in celovitega vključevanja ukrepov za ohranjanje biotske raznovrstnosti

Legenda:

604 Preostala biomeliorativna dela
 610 Vzdrževanje grmišč in obrežij
 611 Vzdrževanje pašnikov in travnikov v gozdu
 612 Vzdrževanje vodnih virov in kalov v gozdu
 613 Sajenje sadik plodonosnega drevenja in grmovja
 614 Postavitev gnezdnic
 615 Vzdrževanje gnezdnic
 616 Vzdrževanje večjega vodnega vira
 617 Izdelava vodnih virov in kalov v gozdu

618 Vzdrževanje plodonosnih drevesnih vrst
 620 Osnovanje pasišč v gozdu
 650 Ohranjanje biotopov – zatočišč
 651 Ohranjanje biotopov – sečnja
 652 Ohranjanje biotopov – nega
 653 Naravni razvoj biotopov
 670 Puščanje stoječe biomase
 671 Puščanje ležeče biomase

Slika 2: Financiranje ukrepov za ohranjanje kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov v obdobju od 2001 do 2008 za celotno Slovenijo

v gospodarjenje z gozdovi ter vsebinsko zajemajo vsebino naravovarstvenih smernic. Ukrepi za ohranjanje ugodnega stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov se povratno vključujejo v gozdarsko zakonodajo in tako sooblikujejo nadaljnji razvoj sonaravnega gozdarstva.

Pravilnik predpisuje tudi spremljanje stanja gozdov (delež odmrlega lesa, ohranjenost gozdov, razmerje razvojnih faz, delež sanitarne sečnje), na podlagi katerega lahko posredno ocenjujemo stanje kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov na območjih Natura 2000.

Financiranje ukrepov ureja Pravilnik o financiranju in sofinanciranju vlaganj v gozdove.

Analiza porabljenih sredstev (Danev in sod, 2009), ki je bila narejena na državnem nivoju in je vključevala podatke od leta 2001 do 2008, kaže, da se sredstva za ukrepe, ki so namenjena ohranjanju ugodnega stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov, iz leta v leto povečujejo (Slika 2). Tako je bilo v letu 2001 za ukrepe na državnem nivoju porabljenih 15.000,00 €, v letu 2008 pa že 72.000,00 €, kar kaže na krepitev funkcije ohranjanja biotske raznovrstnosti.

Ukrepi za ohranjanje ugodnega stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov v GGN za GGE Gotenica in Smrečno

Z vsebinskim pregledom GGN za GGE Gotenica in Smrečno so bili kot posledica naravovarstvenih usmeritev določeni ukrepi za ohranjanje ugodnega stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov (Slika 3). Nekateri ukrepi so posredno rezultat naravovarstvenih usmeritev oziroma so rezultat razvoja sonaravnega načina gospodarjenja, na katerega vplivajo tudi naravovarstvene smernice in sodelovanje med ZGS in ZRSVN. Ti ukrepi se kompleksno vključujejo v način sonaravnega gospodarjenja z gozdovi. Drugi ukrepi so posledica usmeritev, ki so neposredno izpeljani iz ekoloških zahtev vrst.

Pomen in obseg ukrepov za ohranjanje ugodnega

stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov se v obeh gozdnogospodarskih enotah prilagajata zahtevam naravovarstvenih usmeritev. Izjema je ukrep umetne obnove v GGE Gotenica, kjer se je obseg umetne obnove povečal zaradi večjih žarišč lubadarja.

V preteklosti so bili nekateri ukrepi obravnavani predvsem kot lovski ukrepi za zagotavljanje ugodnih razmer za divjad (vzdrževanje travnatih površin). Obseg takih ukrepov se zaradi Nature 2000 v večini primerov ni spremenil, podane pa so bile pa nekatere usmeritve (npr. časovne), s katerimi so se ukrepi prilagodili in so pomembni tudi za ohranjanje kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov.

Ukrep vzdrževanja vodnih površin v GGN za GGE Smrečno vključuje krčenje in preprečevanje hitrega zaraščanja barij ter preprečevanje hitrega odtoka vode po kanalih, ki so bili na območju barij narejeni v preteklosti. Ukrep je posledica aktivnega pristopa varstva kvalifikacijskih habitatnih tipov. V preteklosti je bilo namreč na območju barij prepovedano vsakršno upravljanje.

Ukrepi na območju GGE Smrečno in Gotenica, ki so neposredno izpeljani iz smernic, so namenjeni predvsem vzpostavitvi primerne gospodarjenja z gozdom, ki ustreza nekaterim redkim in ogroženim vrstam ptic (divji petelin, gozdni jereb, sršenar, belorepec).

Naravovarstvene usmeritve terjajo ohranjanje že obstoječe mreže gozdnih rezervatov ter oblikovanje mreže ekocelic (brez prilagojenega ukrepanja ali s prilagojenim ukrepanjem), če je to potrebno z vidika ekoloških zahtev kvalifikacijskih vrst. Tako je v GGE Smrečno za 140 ha predviden ukrep vzpostavitve mreže ekocelic. Le-te so predvidene predvsem na strmih in slabo odprtih območjih, ki so manj primerna za intenzivno gospodarjenje. V GGE Gotenica ni predvidenih ekocelic, temveč ohranitev obstoječega gozdnega rezervata (velikost 142 ha), kjer je gospodarjenje z gozdovi prepovedano.

Slika 3: Ukrepi za ohranjanje ugodnega stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov

5 ZAKLJUČEK

V Sloveniji je gozdarska zakonodaja že pred uvedbo Nature 2000 vključevala zahteve za sonaravno in trajnostno gospodarjenje z gozdovi. Sistem funkcij, ki je v gospodarjenje z gozdovi vključeval številne druge funkcije gozda, omogoča mnogonamensko gospodarjenje.

Prednost uvedbe Nature 2000 se kaže predvsem v vedno večji vlogi funkcije ohranjanja biotske raznovrstnosti. Druga stopnja te funkcije se je namreč razširila na vsa območja gospodarskih gozdov, ki so vključena v mrežo Natura 2000. Strokovne podlage za Naturo 2000 so tudi strokovna podlaga za funkcijo ohranjanja biotske raznovrstnosti, ki lahko pomembno vpliva na način gospodarjenja na teh območjih. Podrobnejše obravnavanje funkcije ohranjanja biotske raznovrstnosti zaradi Nature 2000 je prineslo vključevanje usmeritev tudi za nekatere vrste, ki jih gozdarski sektor v gozdnogospodarsko načrtovanje ni vključeval, oziroma jih je vključeval v majhni meri (npr. hrošči, netopirji ...). Prav razširitev obravnavanih vrst in habitatnih tipov terja podrobnejšo prostorsko opredelitev ukrepov v sistemu načrtovanja.

Analiza GGN za dve GGE je pokazala določene težave pri sledenju ukrepov, ki so namenjeni ohranjanju ugodnega stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov. Nekateri ukrepi so le posredno namenjeni ohranjanju biotske pestrosti, drugi so prisotni kot rezultat dolgotrajnega razvoja sonaravnega načina gospodarjenja z gozdovi in kot taki niso neposreden rezultat Nature 2000, ker so bili že v preteklosti usmerjeni v cilj ohranjanja biotske pestrosti gozdnega prostora in čim bolj naravnih gozdnih združb. Nekateri ukrepi za izboljšanje habitatov prostoživečih živali ustrezajo tudi usmeritvam za kvalifikacijske vrste in habitatne tipe. Podpora vpeljevanju novih ukrepov (npr. ekocelice z ukrepanjem in brez ukrepanja) je tudi podlaga za različne certifikate (npr. certifikat FSC).

Pri nadaljnjem delu je potrebno nadgrajevati spremljanje stanja kvalifikacijskih vrst ter s tem vsebino naravovarstvenih smernic. Le-te morajo smiselno obravnavati nove izzive gozdarstva ter skupaj z gozdarskim sektorjem sooblikovati primeren razvoj sonaravnega gospodarjenja z gozdovi. Z razvojem participativnega procesa vključevanja naravovarstvenih smernic v sistem gozdnogospodarskega načrtovanja bo potrebno s tesnim sodelovanjem obeh zavodov oblikovati ukrepe, ki so posredno ali neposredno namenjeni ohranjanju ugodnega stanja

kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov. Tako bomo lahko učinkoviteje spremljali izvajanje ukrepov in doseganje naravovarstvenih ciljev, ukrepe pa bomo lahko tudi finančno ovrednotili. Tako bomo pridobili celovito podobo stroškov upravljanja z območji Natura 2000 v gozdovih in ovrednotili znesek sredstev, potrebnih za kompenzacijska plačila zasebnim lastnikom gozdov.

6 SUMMARY

Forestry legislature has been including the requirements for close-to-nature and sustainable forest management even before the introduction of Natura 2000 in Slovenia. Multiuse management is enabled by a function system which has integrated numerous other forest functions in the forest management.

The advantage of the Nature 2000 implementation is primarily evident from the increasing importance of the function of biodiversity sustainment. The second stage of this function has expanded to all commercial forest areas comprised in Natura 2000 network. Professional bases for Natura 2000 thus represent also the professional basis for the function of biodiversity sustainment which can significantly affect the management mode in these areas. A more detailed treatment of the biodiversity sustainment function due to the Natura 2000 has also brought incorporation of guide-lines for some species, previously not or only to a small extent included in forest management planning (e.g. beetles, bats, etc.). The increased number of the treated species and habitat types requires a more detailed spatial determination of measures in the system of planning.

The analysis of FMP for two forest management units (FMU) has shown certain problems in following the measures, intended for maintaining a favorable condition of qualification species and habitat types. Some measures are only indirectly intended for sustaining biodiversity; the others are present as a result of the long-term development of the close-to-nature forest management and are therefore not a direct result of Natura 2000, since they have already been focused on the biodiversity sustainment of the sylvan space and most natural forest associations in the past. Some measures for improving the habitats of wildlife also correspond to the guidelines for qualification species and habitat types. Support to the introduction of new measures (e.g. eco-cells with and without intervention) also represents a basis for various certificates (e.g. FCS certificate).

In the further work, the system of qualification species monitoring and thus the contents of the nature protection guidelines will have to be developed. The nature protection guidelines must reasonably deal with the new challenges in the forestry and together with the forestry sector help to shape an appropriate development of the close-to-nature forest management. Development of the participative process of nature protection guidelines incorporation in the forest management planning system requires, through a close cooperation of both Institutes, a clearer formulation of measures, directly or indirectly intended for sustaining the favorable condition of qualification species and habitat types. Thus we will be able to survey realization of measures and attainment of nature protection objectives more efficiently; we will also be able to financially evaluate the measures. We will thus obtain a complete cost picture of managing the Natura 2000 areas in forests and evaluate the amount of assets which would be necessary for compensation payments to private forest owners.

7 VIRI

- Danev, G., Gulič, J., Krajčič, D., 2009. Financing Biodiversity Measures in Slovenian forests.
- Pravilnik o varstvu gozdov s spremembami in dopolnitvami ((Uradni list RS, št.92/2000, 56/2006, 114/2009).
- Pravilnik o gozdnogospodarskih in gozdnogojitvenih načrtih s spremembami in dopolnitvami (Uradni list RS, št.5/98, 70/06 in 12/08).
- Pravilnik o financiranju in sofinanciranju vlaganj v gozdove (Uradni list RS, št.71/2004, 95/2004, 37/2005, 87/2005, 73/2008, 63/2010).
- Resolucija o Nacionalnem gozdnem programu ((Uradni list RS, št. 111/07).
- Zakon o gozdovih s spremembami in dopolnitvami ((Uradni list RS, št. 30/93, 13/98,110/02,115/06 in 110/07).
- Zakona o ohranjanju narave s spremembami in dopolnitvami ((Uradni list RS, Ur. l. RS, št. 110/2002-ZGO-1, 119/2002, 22/2003-UPB1, 41/2004, 96/2004-UPB2).
- Zavod za gozdove Slovenije, OE Maribor, 2009. Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarske enote Smrečno 2009–2018.
- Zavod za gozdove Slovenije, OE Kočevje, 2002. Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarske enote Gotenica 2002–2011.
- Zavod za gozdove Slovenije, OE Kočevje, 2007. Sprememba gozdnogospodarskega načrta gozdnogospodarske enote Gotenica 2002–2011.
- Zavod RS za varstvo narave, OE Ljubljana, 2007. Naravovarstvene smernice za spremembo GGN GGE Gotenica (2002–2011).
- Zavod RS za varstvo narave, OE Maribor, 2007. Naravovarstvene smernice za GGN GGE Smrečno (2009–2018).
- Operativni program - Program upravljanja območij Natura 2000 (2007–2013).

Zakonske in postopkovne ovire na področju varstva narave pri intenziviranju gospodarjenja z gozdom

Legal and Procedural Obstacles in the Field of Nature Protection at Intensification of Forest Management

Ljubo ČIBEJ¹

Izvleček:

Čibej, L.: Zakonske in postopkovne ovire na področju varstva narave pri intenziviranju gospodarjenja z gozdom. Gozdarski vestnik, 69/2011, št. 1. V slovenščini, z izvlečkom v angleščini. Prevod Breda Misja, jezikovni pregled slovenskega besedila Marjetka Šivic.

V prispevku so predstavljene zakonske in postopkovne ovire s področja varstva narave, s katerimi se koncesionarji v državnih gozdovih srečujejo pri izvajanju gozdnogospodarskih načrtov in načrtovanju ter gradnji gozdnih prometnic.

Ključne besede: varstvo narave, Natura 2000, gozdne prometnice, zakonodaja, postopkovne ovire, državni gozdovi, koncesionarji, Slovenija

Abstract:

Čibej, L.: Legal and Procedural Obstacles in the Field of Nature Protection at Intensification of Forest Management. Gozdarski vestnik (Professional Journal of Forestry), 69/2011, vol. 1. In Slovenian, abstract in English. Translated by Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

The article presents legal and procedural obstacles in the field of nature protection that concessionaires in state-owned forests meet while performing forest management plans and planning and constructing forest traffic roads.

Key Words: nature protection, Natura 2000, forest traffic roads, legislature, procedural obstacles, state-owned forests, concessionaires, Slovenia

Zakonodaja s področja varovanja narave postaja vse bolj omejujoča, kar je na splošno razumljivo, saj se v svetu stanje na področju ohranjanja narave slabša. Postavlja pa se vprašanje, zakaj zaostrovati zakonodajo na dejavnostih, ki so bile doslej zaslužne za ohranitev narave?

V Sloveniji je gozdarstvo z vključitvijo skoraj vseh gozdov v Naturo 2000 posredno dobilo pohvalo o dosedanjem sonaravnem načinu gospodarjenja, hkrati pa je bilo z zakonodajo postavljeno v skupino vseh potencialnih uničevalcev okolja.

Konkurenčnost gospodarjenja z gozdovi se bo še zaostрила z novim koncesijskim obdobjem.

Velika verjetnost je, da bodo mnoge omejitve v veliki meri padle z vstopom tujih zasebnih podjetij, saj bodo terjale primerljive pogoje dela, za slovenska gozdarska podjetja pa bo to že prepozno.

V državnih gozdovih so s stališča koncesionarjev ovire zaradi naravovarstvene zakonodaje na videz manj pomembne, saj naj bi bile zajete kot strošek v koncesijskih pogodbah, vendar na žalost ni tako. Renta vse bolj postaja rezultat političnih dogovorov

zunaj gozdarstva. Sklad mora rento le še upravičiti s priznanjem čim manjših stroškov.

Proizvodnjo dražijo predvsem:

- časovno razvlečeni postopki pridobivanja soglasij za posege v naravo pri načrtovani graditvi gozdnih prometnic – še posebno vlak, če so v območju Nature 2000 ali drugih varstvenih območjih,
 - zmanjševanje koncentracij sečenj zaradi časovno omejene aktivnosti v območjih ogroženih živalskih vrst,
 - zmanjšanje koncentracij sečenj po razglasitvi gozdov za naravovarstveno območje
 - problematiziranje tehnologije strojne sečnje,
- Ne smemo pa pozabiti, da je velika zavora tudi sama gozdarska zakonodaja, še posebno na področju določanja dopustnih prekoračitev možnega poseka na nivoju oddelkov v primerih strojne sečnje. Seminar v prejšnjem mesecu, ki bo, upam, v tej smeri prinesel spremembo, je bil zadnja priložnost,

¹ Mag. L. Č., Gospodarska zbornica Slovenije, Združenje za gozdarstvo

da ta posvet ne bo izpadel kot pometanje le pred tujim pragom.

Pravilnik o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe načrtov in posegov v naravo na varovana območja (Ur.l., št. 130/04, 53/06, 38/10) razvrstitev gozdarsko znanje glede ravnanja z gozdnim prostorom na nivo gradbenikov.

Predlagamo, da se v zakonodaji gozdnogospodarsko načrtovanje obravnava kot načrtovanje v dobro narave in ne proti njej ne glede, ali je v gozd v Naturi 2000 ali ne.

Pa še nekaj konkretnih primerov:

1. Postopki pri načrtovanju in izvedbi predvsem tistih del, ki bistveno ne vplivajo na spreminjanje naravnega okolja, so daleč preveč zapleteni in terjajo preveč časa.

Postavljena bi morala biti jasnejša ločnica med potencialno problematičnimi posegi in že na prvi pogled neškodljivimi.

Eden izmed takih primerov je prekategorizacija gozdnih cest v javne, asfaltiranje cest in urejanje priključkov gozdnih vlak (začasnih skladišč lesa in nakladalnih prostorov) na take ceste.

Spravilo in nakladanje lesa ob javnih cestah je po predpisih mogoče le z organiziranjem zapor ceste, kar pa je zelo drago, včasih celo dražje od prodajne cene lesa.

Dodatno stroške povečajo še sanacije poškodovanega asfalta pri sortiranju lesa ob cesti.

Edina ustrežna rešitev je ureditev priključkov vlak na asfaltno cesto v obliki začasnih skladišč oz. rampnih prostorov, ki omogočajo sortiranje in nakladanje lesa zunaj ceste.

Temu hotenju sledijo težave z naravovarstveni soglasji.

- Projektanti neradi upoštevajo naše predloge (in predloge ZGS), ker jim, če ne drugega, zavleče pridobivanje gradbenega dovoljenja.
 - Soglasja zanje je skoraj nemogoče pridobiti, ker omenjeni prostori veljajo kot potencialna parkirišča v gozdu, ki bodo v gozdove privabljala še več ljudi in tako omogočala še več nemira.
- Predlagamo, da se problem reši sistemsko. Vlake

morajo imeti ustrezen priključek na cesto, ki naj se obravnava kot del zgrajene vlake. Če je vlaka že zgrajena, naj za razširitev priključka ne bo treba več iskati naravovarstvenih soglasij.

2. Naslednji primer je, npr., gradnja vlak, ki nadomestijo erozijsko problematične izvedbe iz preteklosti.

Izboljšanje stanja – sanacija neustreznih rešitev iz preteklosti ne bi smelo biti problem.

3. Proces gospodarjenja z gozdovi poteka od načrtovanja, odkazila, izdelave izvedbenih načrtov do izvajanja del.

Strokovne utemeljitve, ki so podlaga za izdelavo vlog za pridobitev soglasij (npr. za izdelavo gozdnih vlak), so dokončno pripravljene s strani ZGS šele pozno v jeseni, izvedba novih načrtov v državnih gozdovih pa se mora začeti že januarja. Ker do takrat soglasja še niso izdana, so gospodarske družbe obsojene na čakanje oz. na iskanje dela drugje, in to v najbolj neugodnem zimskem času.

Postopke je nujno treba uskladiti tako, da bodo soglasja prišla pravočasno, to je do začetka planskega leta.

Soglasja za že na prvi pogled neproblematične gradnje vlak bi bilo treba reševati po hitrejšem in preprostejšem postopku.

4. Višje stroške, ki nastanejo v povezavi z varovanjem okolja, nosijo predvsem gozdarske družbe.

Čakanje na obdobja zunaj gnezdenja ptic, manjše intenzivnosti sečenj zaradi dodatnih zavarovanj, zahteve po uporabi dražjih tehnologij ... v glavnem višajo stroške pridobivanja. Na drugi strani pa se pritiski na rast rente stopnjujejo iz leta v leto.

5. Pri intenziviranju gospodarjenja z gozdovi bi morali rešiti tudi druge, pogosto še večje težave, ki se nanašajo predvsem na organizacijo gozdarstva in vlogo Sklada KZG RS, ZGS in gozdarskih gospodarskih družb. Zato bi bilo treba s podobnimi posveti in okroglimi mizami v tej smeri nadaljevati in zaključke prenašati do pristojnih za ukrepanje.

Prehod v nizkoogljično družbo terja večjo rabo lesa

Transition to the Low Carbon Society Requires an Increased Wood Use

Mihael KOPRIVNIKAR¹

Izvleček:

Koprivnikar, M.: Prehod v nizkoogljično družbo terja večjo rabo lesa. *Gozdarski vestnik*, 69/2011, št. 1. V slovenščini z izvlečkom v angleščini, cit. lit. 9. Prevod Breda Misja, jezikovni pregled slovenskega besedila Marjetka Šivic.

Slovenija si je na področju obnovljivih virov energij (OVE) zadala visoke cilje. Ob zagotavljanju strateških ciljev zmanjševanja emisij toplogrednih plinov in naklonjenosti politike se trenutno kaže priložnost za razvoj gozdno lesnega sektorja. Po vzgledu skandinavskih držav ter Avstrije je lahko ta sektor eden izmed nosilnih stebrov trajnostnega gospodarstva nizkoogljične družbe ter izziv za ustvarjanje novih priložnosti za razvoj. Med vprašanji, ki jih mora stroka odgovoriti za jasen ter hiter razvoj gozdarstva in lesarstva je med drugim tudi vprašanje količin poseka za zagotavljanje ekonomije obsega. Nadalje terjajo širšo strokovno obravnavo tudi nova dognanja glede višjih lesnih zalog ter načrti za priznanje ponora ogljika v Slovenskih gozdovih, v okviru novega podnebnega sporazuma, kar lahko vse močno vpliva na gibanje vrednostnega prirastka ter končni izplen za lastnika, lesno predelovalno industrijo ter državo.

Ključne besede: nizkoogljična družba, trajnostni razvoj, gozdno lesni sektor, povečana raba lesa, mobilizacija lesa, posek, akumulacija lesne zaloge, prirastek, ponor, CO₂ ekonomija obsega, svetovanje

Abstract:

Koprivnikar, M.: Transition to the Low Carbon Society Requires an Increased Wood Use. *Gozdarski vestnik (Professional Journal of Forestry)*, 69/2011, vol. 1. In Slovenian, abstract in English, lit. quot. 9. Translated by Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

Slovenia has set itself high goals in the field of renewable energy sources (RES). Along with attaining the strategic goals of greenhouse gas emissions reduction and political goodwill, chances for forest-wood sector development are manifesting at the moment. Following the example of Scandinavian countries and Austria, this sector can be one of the carriers of the low carbon society's sustainable economy and a challenge for creating new developmental opportunities. Among the questions the profession must answer for a clear and fast development of forestry and timber industry is also the question of quantity harvested for providing the economy of scope. Furthermore, new findings regarding higher wood stock and plans for recognition of carbon sink in Slovenian forests in the framework of the new climate agreement also require an extensive professional treatment. All this can heavily affect value increment fluctuation and final yield for the owner, wood processing industry and country.

Key words: low carbon society, sustainable development, forest-wood sector, increased wood use, wood mobilization, cutting, wood stock accumulation, increment, sink, CO₂ economy of scope, consulting

1 UVOD

Na področju obnovljivih virov energij (OVE) smo sprejeli vrsto dokumentov, ki zadevajo to področje in naj bi zagotovili hitrejši prehod v trajnostno nizkoogljično družbo. Država in javnost se zavedata velike pomembnosti doseganja strateških ciljev EU na področju OVE in zmanjševanja emisij toplogrednih plinov. Poleg podnebnih ciljev si Evropa želi zagotoviti prehransko in energetske varnost v primeru mednarodnih nestabilnosti.

Kljub ambicioznim mednarodnim zavezam ter velikemu potencialu opazamo, da se potencial gozdno-lesnega sektorja, ki ima eno izmed ključnih vlog pri razvoju tega področja, ne razvija, kot bi se lahko. Gozdno-lesni sektor je ob primernem koriščenju

naravnih danosti Slovenije lahko eden izmed stebrov trajnostnega gospodarstva nizkoogljične družbe. Slovenija ima zaradi naravnih danosti velik potencial razvoja učinkovite rabe energije pri gradnji in zamenjavi energetske potratnih materialov z lesom ter pridobivanjem energije iz biomase.

Ključni cilji, ki jih lahko dosežemo z razvojem tega področja, so zmanjšanje odvisnosti od uvoza in povečanje zanesljivosti oskrbe z energijo, povečanje konkurenčnosti gospodarstva, regionalen razvoj in povečanje zaposlenosti. Prehod na nizkoogljično družbo je zahteven proces preobrazbe družbe ter izziv za ustvarjanje novih priložnosti za razvoj. Pri-

¹ M. K., Kmetijsko-gozdarska zbornica Slovenije

spevek vključuje kratek pregled politik in strateških dokumentov s področja gozdno-lesnega sektorja ter jih kritično obravnava. Namen referata je, da se izpostavi izzive, s katerimi se sooča gozdno-lesni sektor, ter prikazati potrebo po odgovorih stroke na nekatera ključna vprašanja.

2 MEDNARODNE ZAVEZE SLOVENIJE ZA ZMANJŠANJE IZPUSTOV

Do leta 2020 mora Slovenija po direktivi 2009/28/ES povečati delež OVE v skupni končni bruto porabi energije iz sedanjih 16 % na 25 %. Strateški dokumenti predvidevajo vrsto usmeritev za razvoj tega področja. Področje razvojno urejajo Resolucija o Nacionalnem energetskega programu (ReNEP, 2004), operativni program zmanjševanja emisij toplogrednih plinov do leta 2012 (OP- TGP, 2006), operativni program razvoja program razvoja okoljske in prometne infrastrukture za obdobje 2007-2013 (OP-ROPI 2007).

Nacionalni akcijski načrt za energetska učinkovitost za obdobje 2008–2016 (AN-URE, 2008) ter Akcijski načrt za obnovljivo energijo 2010–2020 (AN OVE, 2010). Pregled programov in akcijskih načrtov je pokazal primerne strateške usmeritve, vendar primanjkuje konkretnih nalog za doseganje ciljev.

Osnutek Nacionalnega energetskega program (0sn.NEP 2010) predvideva povečanje rabe energije energetska potratnih industrij do leta 2030. Za zadostitev te rasti se predvidevata investiciji v TEŠ 6 in NEK, premalo pozornosti pa se namenja OVE. Posredno se z predvideni investicijami namenja manj pozornosti in podpor učinkoviti rabi energije in razvoju gozdno-lesnega sektorja.

3 SPREMEMBE NA RAVNI DRŽAVNE UPRAVE IN SVETOVANJA

Vlada RS je spoznala potrebo po boljšem usmerjanju sektorskih in medsektorskih politik na področjih blaženja, prilagajanja in tehnološko-razvojnega prehoda v nizkoogljično družbo. V ta namen je ustanovila Službo Vlade Republike Slovenije za podnebne spremembe. Kot enega izmed ukrepov je sprejela tudi selitev področja aktivnosti učinkovite rabe OVE Ministrstvu za gospodarstvo. Podatki kažejo, da ukrepi, ki so potekali v okviru MOP, niso zagotovili zadostnega razvoja tega področja.

Ob nedoseganju postavljenega cilja rabe 25 % OVE do leta 2020 je mogoče pričakovati velike finančne obveznosti, ki bodo lahko do desetkrat večje od trenutno potrebnih sredstev za vzpostavitev ali nadgradnjo potrebnih svetovalnih struktur za izkoriščanje OVE.

Kot ključno oviro za doseganje ciljev lahko omenimo deljenje področij gozdno-lesnega sektorja na različna ministrstva oziroma prenizko stopnjo koordiniranja aktivnosti. Posledica tega se kaže v pomanjkanju in včasih tudi različnih konkretnih usmeritvah in ukrepih. Napredek področja večje rabe lesa ter biomase je v zadnjem času mogoče pripisati ekonomskim spodbudam ter projektne svetovalni, ki je financirano prek sredstev EU, nujno pa je treba zagotoviti zadosten obseg proračunskih sredstev za večji obseg systemskega svetovanja na področju izkoriščanja ter rabe kmetijske in gozdarske biomase za energetske potrebe.

4 RAZVOJ GOZDNO-LESNEGA SEKTORJA IN NACIONALNI PROGRAMI

Eno izmed ključnih vprašanj v gozdno-lesnem sektorju je, kako povečati dodano vrednost ob dejstvu, da se je v prejšnjih letih zaradi sanacij poslovanja podjetij med drugim zanemarjalo raziskave in razvoj, izobraževanje zaposlenih, svoje pa je dodala tudi država z visoko stopnjo obdavčitve dela. Podjetja niso v zadostni meri vlagala v razvoj novih proizvodov, s tem pa so izgubljala na konkurenčnosti, pozitivnih učinkov ekonomij obsega in vezanih proizvodov pa po večini zaradi majhnosti proizvodnje in kapitalske nezmožnosti za diverzifikacijo ne izkoriščajo.

Gozdarska stroka se je odločila za nadaljnje povečanje lesne zaloge ter njeno načrtno akumulacijo do višine 320–330 m³/ha, ki je predvidena v Nacionalnem gozdnem programu. Predvideva se postopen dvig sečnje do višine 75 % prirastka.

V letu 2009 je po podatkih ZGS znašala povprečna lesna zaloga 276 m³/ha, letna akumulacija pa je bila skoraj 4 m³/ha. Ciljna LZ bo tako dosežena po trenutnem trendu že kmalu po letu 2020. Po podatkih GIS pa je ciljna lesna zaloga iz RNGP po inventuri iz leta 2007 že dosežena. Nadaljnje načrtno povečevanje lesne zaloge ter osnutki strateških dokumentov, ki omenjajo celo ciljno povprečno lesno zalogo na ravni Slovenije v višini 400 m³/ha, so z ekonomskega vidika proizvodnje zelo problematični. Glede na trenutno porazdelitev razvojnih faz je visoke povprečne lesne

zaloge večinoma mogoče doseči le z manjšim deležem mladih sestojev ter na račun manjšega vrednostnega prirastka v prestarih sestojih. Zmerne lesne zaloge sestojev z uravnoteženim deležem razvojnih faz imajo poleg višjega vrednostnega prirastka tudi večji delež mlajšega gozda, ki se z vrstno sestavo lažje prilagaja pričakovanim podnebnim spremembam. Zmerne lesne zaloge omogočajo hitrejši obrat kapitala ter večjo skupno dodano vrednost v gozdno-lesnem sektorju. S stališča lastnika je omejevanje sečnje problematično, če le-ta ne prejme finančnih nadomestil za zmanjšan prirastek ter izpad dohodka.

5 GOZDNO-LESNI SEKTOR IN EKONOMIJA OBSEGA

Načrtovanje manjših količin sečnje je v nasprotju z ekonomijo obseg, in večjimi količinami lesa, ki ga potrebujejo večji obrati za delovanje na trgu. Zagovorniki nadaljnje akumulacije lesnih zalog se pri svojih trditvah sklicujejo na nezmožnost predelave lesa v Sloveniji in premajhni dodani vrednosti zaradi izvoza okroglega lesa. Ob tem je treba opozoriti na velike količine lesa, ki jih mora Slovenija uvoziti tudi zaradi razpršenosti domačega trga. Ob tem se pojavlja problem, da se investitorji ne odločajo za vlaganja v lesnopredelovalne obrate zaradi nezmožnosti odkupa večjih količin lesa. Ob načrtovanju manjših količin sečnje je očitno zmanjšanje ekonomskih koristi za RS, pa tudi za lastnika.

Dodatni argument za omejevanje sečnje je lahko akumulacija ogljika v gozdovih, ki naj bi se državi priznal državi v okviru novega podnebnega dogovora. Trenutno je še nemogoče napovedati, kakšna bo prihodnja ureditev sistema meril za sektor LULUCF in ali bo Slovenija lahko uveljavljala ponor v gozdovih.

Ob predelavi lesa in vgradnji v izdelke, ki akumulirajo ogljik, se bi dodana vrednost povečala še za najmanj desetkratno vrednost lesa na več kot pol milijarde evrov. S stališča ekonomije države je vsekakor koristnejše les predelati in ogljik skladiščiti v lesenih izdelkih in hišah, kot pa ga kopičiti v gozdovih.

6 POSLEDICE PREHITRE AKUMULACIJE LESNE ZALOGE

Morebitno nadaljnje povečevanje lesnih zalog lahko med drugim dodatno neugodno vpliva na mehansko stabilnost sestojev, razmerje razvojnih

faz, zmanjšanje vrednostnega prirastka, poslabšanja odpornosti gozdov in s tem povezanih katastrofalnih dogodkov. Posledično bi takšen scenarij poleg gospodarske škode lahko vključeval tudi velike emisije akumuliranega CO₂ iz akumuliranega ogljika v kratkem času.

Ob tem se porajajo tudi vprašanja, na katera bi bilo treba najti jasne odgovore:

Ali se zaradi načrtne akumulacije in dovoljevanja trenutne sečnje v višini 2/3* prirastka lesna zaloga trenutno prehitro povečuje in je treba dovoliti sečnjo v višini 100 % prirastka?

Ali bomo v naslednjem desetletju presegli načrtovano lesno zalogo in kakšne so posledice tega?

Kakšen vpliv ima lahko nadaljnje zmanjšanje intenzivnosti gospodarjenja z gozdovi na gozdarsko stroko?

Kdaj bomo začeli s sistematično promocijo uporabe lesa?

* Z upoštevanjem leta 2009 izdelanih načrtov znaša dovoljeni posek 64 % prirastka.

7 VEČJA MOBILIZACIJA LESA

Glede na mednarodne zaveze Slovenije in trenutno gospodarsko stanje v lesni industriji ter energetiki sta večja raba in izkoriščanje potenciala domače lesne surovine lahko velika priložnost za Slovenijo. Vzrokov za nizko realizacijo sečnje ne moremo sprejeti kot vzrok za zmanjšanje aktivnosti, zlasti pri svetovanju ter obveščanju lastnikov gozdov. Povprečni lastnik gozda se premalo zaveda koristi sečnje ter ekonomske škode, ki nastaja zaradi sečnje po kulminaciji vrednostnega prirastka. Temu lahko sledi tudi vedno večji delež sanitarnega poseka, ki je posledica naravi prepuščenih sestojev.

Zaradi koristi lastnikov gozdov, gozdno-lesne panoge ter državnega proračuna je potrebno hitro prilagajanje obseg, strukture poseka in izkoriščanje priložnosti na trgu lesa in lesnih izdelkov. Za doseganje visoko postavljenih ciljev na področju obnovljivih virov energij je treba izboljšati načine za mobilizacijo lesa in spodbujanje uporabe biomase. Država bi morala za spodbujanje zasebnega ekonomskega interesa okrepiti svetovanje za mobilizacijo lesa ter v večjem obsegu lobistično podpreti izgradnjo biomasnih logističnih centrov ter izvedbo pogodbenih ogrevanj na biomaso. Večjo mobilizacijo lesa je mogoče doseči z organiziranjem skupinskih sečenj in pomoči pri skupni prodaji ter izkoriščanju sečnih ostankov.

Kot enega izmed problemov gozdno-lesnega sektorja lahko navedemo šibkost panoge, ki nima vzpostavljenih močnih povezav oz. prešibko zmožnost lobiranja. Večjo mobilizacijo lesa iz gozdov lahko pričakujemo v času primernih cen lesa ob hkratni dobri organiziranosti lastnikov gozdov. Organizirani lastniki, brez profesionalnega kadra, ki po zakonu lahko opravlja naloge ekonomskega svetovanja in zastopanja, ne težko pridejo na raven zadrug ali podjetij, ki bi strokovno opravljale gospodarske dejavnosti za člane.

8 ZAKLJUČEK

Dolgoročen razvoj človeške družbe lahko sloni le na načelih trajnosti in sonaravnosti ter je eden izmed prvih korakov k nizkoogljični družbi. Oba načela sta v gozdarski stroki dobro uveljavljena in s povečanim obsegom sečnje nista ogrožena. V kapitalistično-potrošniški družbi zaradi pretiranega izkoriščanja naravnih in fosilnih virov nastajajo okoljski ter eksistencialni problemi ter točke, ko bo počasi začelo primanjkovati surovin. Ob tem se sproži vprašanje zagotavljanja prehranske in energetske varnosti države, ki sta med sabo tesno povezani.

Ljudje, ki so tradicionalno povezani z zemljo, se zavedajo, da lahko sedanje in prihodnje generacije nemoteno živijo le s smotrno rabo surovin in ne z izrabo vseh naravnih virov in uničenjem okolja.

Tradicionalne vrednote in odgovoren odnos do narave so pri odgovornih lastnikih in gozdarskih stroki že vseskozi prisotne. Povečana raba lesa ima v nizkoogljični družbi pomembno vlogo pri zagotavljanju surovin in učinkoviti rabi energije s povečano rabo lesa.

Gozdarska stroka se trenutno sooča z velikim razvojnim izzivom, ki terja povečanje sečnje in zagotavljanje surovin za razvoj lesne panoge ter povečano rabo biomase za energetske namene. Pričakovanja o priznanem ponoru ogljika v gozdovih in nova dognanja terjajo od stroke ponoven razmislek o dolgoročnih usmeritvah in načrtih ter hitro prilagajanje za izkoriščanje vseh priložnosti, ki jih nudi gozdno-lesni sektor v luči trajnostnega razvoja.

9 VIRI

- Direktiva 2009/28/ES,
Resolucija o Nacionalnem energetskega programu (ReNEP, 2004),
Nacionalni akcijski načrt za energetske učinkovitost za obdobje 2008–2016 (AN-URE, 2008), Akcijski načrt za obnovljivo energijo 2010–2020 (AN OVE, 2010),
Poročilo Zavoda za gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2009, Ljubljana, Februar 2009,
Osnutek Programa trajnostnega razvoja vrednostne verige lesa (SVPS 2010),
Osnutek Nacionalnega energetskega program (0sn. NEP 2010).

Gospodarjenje z gozdom v službi ohranjanja narave

Forest Management in the Service of Nature Conservation

Renata ROZMAN¹, Matjaž HARMEL²

Izvleček:

Rozman, R., Harmel, M.: Gospodarjenje z gozdom v službi ohranjanja narave. *Gozdarski vestnik*, 69/2011, št. 1. V slovenščini z izvlečkom v angleščini, cit. lit. 17. Prevod Breda Misja, jezikovni pregled slovenskega besedila Marjetka Šivic.

V članku pišemo o območjih Natura 2000 v Sloveniji, in sicer podrobneje o gozdnogospodarskem načrtovanju v območjih, ki jih zajema Natura 2000. Na podlagi primera iz Gozdnogospodarskega območja Ljubljana smo prikazali vpliv razglasitve in implementacije območij Natura 2000 na gozdnogospodarsko načrtovanje. V ta namen smo primerjali usmeritve iz Gozdnogospodarskega načrta za gozdnogospodarsko območje Ljubljana za obdobje 2001–2010 z naravovarstvenimi smernicami za izdelavo gozdnogospodarskega načrta za GGE Ravnik, ki jih je pripravil Zavod RS za varstvo narave v letu 2010. Ugotavljali smo skladnost usmeritev gozdnogospodarskega načrta pred uveljavitvijo območij Natura 2000 z naravovarstvenimi smernicami za konkretno gozdnogospodarsko enoto, ki je v celoti v območju Natura 2000. Podali smo tudi priporočila za načrtovanje in ukrepanje v gozdnih območjih omrežja Natura 2000.

Ključne besede: Natura 2000, naravovarstvene smernice in usmeritve, GGE Ravnik

Abstract:

Rozman, R., Harmel, M.: Forest Management in the Service of Nature Conservation. *Gozdarski vestnik* (Professional Journal of Forestry), 69/2011, vol. 1. In Slovenian, abstract in English, lit. quot. 17. Translated by Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

In this article we tackle Natura 2000 areas in Slovenia, particularly forest management planning in the Natura 2000 areas. On the basis of an example in Forest Management Region Ljubljana we showed the impact of the Natura 2000 areas' proclamation and implementation on the forest management planning. For this purpose we compared the directions from the Forest Management Plan for the Forest Management Region Ljubljana for the period 2001–2010 and nature conservation guidelines for the elaboration of the forest management plan for FMU (forest management unit) Ravnik, prepared by The Institute of the Republic of Slovenia for Nature Conservation in 2010. We were determining compliance of the directions of the forest management plan before the Natura 2000 implementation with the nature protection guidelines for a specific unit, wholly positioned in a Natura 2000 area. We also made recommendations for planning and taking measures in forest areas of the Natura 2000 network

Key words: Natura 2000, nature conservations and guidelines, GGE (FMU) Ravnik

1 UVOD

Gozdovi so zibelka evropske biotske raznovrstnosti, saj njihova raznovrstna strukturiranost in velika površinska zagotavljata življenjski prostor za številne vrste, tako tiste z majhnim domačim okolijem kot tudi z velikim. Gozdovi preraščajo 176 milijonov hektarov oz. 42 % površine Evropske unije (EU), njihova površina se iz leta v leto še povečuje zaradi zmanjšane obsega krčitev gozdov in pogozdovanj ter zaraščanja opuščeni kmetijskih površin. Kakovost in strukturiranost gozdov se med državami članicami razlikujeta. Kot posledica različne ohranjenosti, strukturiranosti in prisotnosti mikrohabitatov sta različna tudi prisotnost in ugodno stanje vrst ter habitatnih tipov med različnimi predeli EU. Gozdne rastline in živali so zelo odvisne od kakovosti gozdov,

ki je izpostavljena številnim pritiskom in grožnjam. Negativne vplive na vrste in degradacijo gozdnih ekosistemov predstavljajo fragmentacija večjih gozdnih površin, onesnaževanje zraka, podnebne spremembe in intenzivno gospodarjenje z gozdovi. Osuševanje barij in vlažnih gozdov, uporaba gnojil, spreminjanje vrstne sestave gozdov in uvajanje tuje-rodnih vrst pomeni zmanjšanje stabilnosti gozdnih ekosistemov. Velik pritisk in grožnja pomeni tudi širjenje urbanizacije in infrastrukturnega omrežja, kar povečuje fragmentacijo gozdov in posledično vpliva na genski pretok vrst (EEA, 2010).

¹ R. R., univ. dipl. biol., OIKOS, svetovanje za razvoj, d.o.o.

² M. H., univ. dipl. inž. gozd., OIKOS, svetovanje za razvoj, d.o.o.

Biotska raznovrstnost gozdov je torej v veliki meri odvisna od načina gospodarjenja z gozdovi. Ključna dejavnika, ki predstavljata razliko med ustreznim in manj primernim načinom načrtovanja in gospodarjenja z gozdovi, sta predvsem dolžina proizvodne dobe in sistem gospodarjenja. Gozdovi z različnimi razvojnimi fazami in odmrlim drevjem so habitat, ki omogoča nosilnost okolja za veliko vrst. Odmrta biomasa v gozdu je ključni kazalnik ohranjenosti gozdnih ekosistemov in biotske pestrosti. Sušice, trohneča debela in razpadajoče veje so pomemben mikrohabitat za nevretenčarje, sesalce in ptice. V preteklosti so zaradi preventive pred razširitvijo škodljivcev in gozdnih požarov odmrla biomasa dosledno odstranjevali iz gozdov. Od leta 1990 je opazno občutno povečanje količine odmrla biomase, poleg tega se vedno večja površina gozdom razvija v starejše razvojne faze. Vse to pozitivno vpliva na ohranjenost biotske raznovrstnosti v gozdovih. Gospodarjenje z gozdovi vpliva tudi na sukcesijo in strukturiranost gozdov. Naravna obnova površin na podlagi genskega bazena prejšnje drevesne populacije pomeni vrstno pestro drevesno sestavo. Nasprotno pa je izključno lesnoproizvodno gozdarstvo usmerjeno v uvajanje plantaž (tujerodnih) dreves, s katero se gozdovi obnovijo hitreje, vendar sta posledici tega zmanjšana strukturiranost in večja uniformnost gozdnih površin (EEA, 2008).

Države članice EU so se v letu 2001 zavezale, da bodo na svojih ozemljih do leta 2010 zmanjšale zmanjševanje biotske raznovrstnosti. Iz spremljanja stanja vrst je razvidno, da jim cilja ni uspelo doseči. V območja Natura 2000 je vključeno 18 % kopnega ozemlja EU oz. 34 % gozdov. Zakonodajni okvirji in usmeritve, ki jih je postavila Natura 2000, so rabo naravnih virov in razvoj usmerili v smer trajnosti, kljub temu pa se zmanjševanje biotske pestrosti nadaljuje. Habitatna direktiva opredeljuje 172 vrst, ptičja pa 82 vrst, ki so povezane z gozdovi. Med najbolj ogrožene gozdne vrste se uvrščajo predstavniki iz skupin sesalci (27 %), ptice (11 %), plazilci (10 %) in dvoživke (8 %). Kot posledica drvarjenja in spravila lesa je ogroženih tudi 14 % saprofitskih hroščev, dodatnih 14 % le-teh pa se populacije zmanjšujejo. Naravovarstveni status gozdnih vrst se razlikuje med biogeografskimi regijami, kljub temu pa je bilo ocenjeno, da je le 21 % gozdnih habitatov in 15 % gozdnih vrst v ugodnem stanju. Alpska in sredozemska regija sta območji z največjim deležem vrst in habitatnih tipov v ugodnem stanju (EEA, 2010).

Gozdovi pokrivajo več kot polovico ozemlja Slovenije in so klimaksna združba našega prostora; prisotni so povesod, razen v visokogorju, močvir-

jih in vodnih telesih. Značilnost naših gozdov je velika biotska raznovrstnost ter ohranjenost vrst in habitatnih tipov. Veliki gozdni predeli nudijo ustrezen življenjski prostor velikim zverem, starejši gozdni sestoji so pomemben habitat ptic, netopirjev, dvoživk in nevretenčarjev. Slovenski gozdovi imajo dobro ohranjeno naravno drevesno sestavo, h kateri pomembno prispeva trajnostno gospodarjenje z gozdovi. Sonaravno gozdarstvo daje prednost naravni obnovi gozdov pred pogozdovanjem in pomeni ohranjanje avtohtonega genskega fonda. Gospodarjenje z gozdovi deloma upošteva potrebe prstoživečega živalstva, saj se načrtno vzdržuje mirne cone, območja rastišč, območja brlogov, pasišča, laze itn. V Sloveniji se površina gozdov povečuje že dobrih 120 let. Delež gozda se je s 36 % leta 1875 (ARSO, 2001) povečal na 60 % leta 2010 (*preračun Oikos, d.o.o.*). Povečevanje površine in skupne lesne zaloge gozdov sta posledica opuščanja kmetijstva in zmanjševanja poseljenosti podeželja. Kljub povečevanju gozdnosti so gozdni ekosistemi kot posledica krčenja in nedovoljenih posegov ponekod ogroženi, predvsem v kmetijski in primestni krajini. Največje negativne posledice za biotsko pestrost ima fragmentacija gozdnih habitatov in uničevanje strukturnih elementov krajine (gozdni otoki in osamelci, obrežna vegetacija, omejki in mejice). Dejavniki ogrožanja biotske raznovrstnosti slovenskih gozdov so tudi: onesnaževanje zraka, ujme, bolezni, vplivi žuželk in rastlinojede divjadi, pomanjkanje starega in trhlega drevja, spremembe vodnega režima gozdnih rastišč, neustrezne oblike rekreacije in turizma, gozdne prometnice, neurejena paša živine in drobnice v gozdu in neustrezen način izvajanja del v gozdu (ARSO, 2001).

V skladu s poročilom evropske okoljske agencije se Slovenija ne uvršča v kritična območja fragmentacije gozdov v Evropi. V slovenskih gozdovih med letoma 1990 in 2000 ni bilo večjih fragmentacij, trend zmanjševanja povezanosti gozdnih sestojev je bil ocenjen kot nizek, intenzivnost gospodarjenja pa naj bi bila zelo nizka (EEA, 2010). Leta 2005 smo bili 8. država (od 24) po vrsti glede porabe lesa za pridobivanje energije. V načinu obnavljanja gozdov prevladuje (> 80 %) naravna obnova, kar nas na evropski ravni uvršča na tretje mesto, takoj za Ciprom in Avstrijo. Pri tem je treba izraziti pomislek predvsem glede uvrstitve Avstrije na drugo mesto, saj kolikor poznamo način gospodarjenja z gozdovi v Avstriji, tam bistveno večje površine obnavljajo z umetno obnovo. Ker pa v statistiki ni bila podana metodologija za določanje površin umetne obnove,

podatkov nismo mogli preveriti. Predvidevamo pa lahko, da je v primeru Avstrije obnova golosekov opredeljena kot naravna obnova. Ne glede na to pa je v Sloveniji z vidika gospodarjenja z gozdovi pomembno, da se gozdovi večinoma obnavljajo po naravnih poti. Glede na podatke evropske okoljske agencije je bilo leta 2005 v Sloveniji ogroženih več gozdnih vrst, in sicer 2 vrsti dreves, 43 vrst sesalcev, 23 vrst ptic, 30 vrst drugih vretenčarjev, 227 vrst nevretenčarjev in 82 vrst gliv (EEA 2008).

V Sloveniji je 234 vrst, povezanih z gozdom, ki so varovane v okviru evropskega omrežja Natura 2000; od tega se 51 vrst prednostno varuje. Poleg povezanosti gozdnih ekosistemov je za evropsko pomembne vrste bistvena tudi strukturiranost sestojev. Z gozdom povezane vrste potrebujejo različne razvojne faze s specifičnimi značilnostmi habitata. Najpomembnejši dejavniki so stopnja površinske sklenjenosti gozdov, drevesne vrste, površinsko razmerje med razvojnimi fazami, sklep in plastovitost gozda, navzočnost starih razvojnih faz, habitatnega in odmrlega drevja, navzočnost grmovnih vrst in posebnih vrst pritalnega rastlinstva, mravljišč in mokrišč, stopnja vznemirjanja v času razmnoževanja in/ali zimovanja ter uporaba pesticidov (GIS, 2007).

Habitatna in ptičja direktiva predvidevata ohranjanje ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov, ne podajata pa konkretnih naravovarstvenih smernic. Države članice EU morajo z lastno zakonodajo zagotoviti doseganje ciljev iz omenjenih direktiv. Direktivi torej ne opredeljujeta velikosti etata ali časovne razporeditve dela v gozdu. Vendar iz varstvenih ciljev posameznih vrst ali habitatnih tipov lahko izhaja, da za ohranjanje ugodnega stanja v domačem okolišju lesnatih vrst ni dovoljeno izsekavati in spreminjati strukture gozda ali pogozdovati tujih, vnesenih vrst. Gospodarjenje z gozdovi mora biti podrejeno ekološkim zahtevam vrst/habitatnih tipov in varstvenim ciljem območij Natura (European Communities, 2003).

Gozdnogospodarsko načrtovanje je torej ključ za doseganje trajnostnega gospodarjenja z gozdom. Zakon o ohranjanju narave in Zakon o gozdovih predvidevata ohranjanje in ponovno vzpostavlanje naravnih habitatov in struktur za ugodno stanje vrst. Sistem gozdnogospodarskega načrtovanja v Sloveniji je hierarhičen in vodi od strateškega dokumenta *Nacionalnega gozdnega programa* prek gozdnogospodarskih načrtov območij, gozdnogospodarskih načrtov gospodarskih enot do izvedbenih gozdnogojitvenih načrtov.

V Sloveniji je načrtovanje gospodarjenja z gozdovi trajnostno in varovalno usmerjeno, kar se je v preteklosti odražalo v načrtnem akumuliranju lesne biomase. Posledično so se povečevale površine gozdov in lesne zaloge sestojev. Poleg velike lesne zaloge, ki je v Sloveniji na tretjem mestu v Evropi, takoj za Švico in Avstrijo, je kazalnik dobrega stanja naših gozdov tudi njihova ohranjenost in dokaj naravna drevesna sestava. Sonaraven pristop je ohranil slovenske gozdove v izjemno dobri kondiciji, ki zagotavlja tudi ugodne razmere za ohranjanje biotske pestrosti, ki je povezana z njimi (Roadmap, 2010).

V letu 2004 so bila v Sloveniji opredeljena potencialna območja Natura 2000, varstveni cilji ptičje in habitatne direktive so bili preneseni v slovensko zakonodajo. Ohranjenost gozdov je prišla do izraza tudi ob opredelitvi evropskega omrežja posebnih varstvenih območij, saj je 71 % površine gozdov vključenih v območje Nature 2000. Z vključitvijo obsežnih površin gozdov v območje Natura 2000 se je postavilo vprašanje o načinu vključevanja varovanja in varstvenih ciljev v gospodarjenje z gozdovi. Inštrument za uravnoteženo načrtovanje ekoloških, socialnih in ekonomskih funkcij so torej predvsem gozdnogospodarski načrti (GGN).

Intenzifikacija primarnih dejavnosti in urbanizacija pomenijo vedno večje pritiske in grožnje za okolje, med drugim tudi na ohranjeno naravo in gozdove. Trend v Sloveniji so še posebno posegi v gozdove na račun širitve infrastrukture, predvsem prometnic in daljnovodov, zadnje čase tudi kot posledica urejanja nadomestnih kmetijskih zemljišč. Nezanemarljiv vpliv na gozdne ekosisteme in vrste ima tudi rekreacija in z njo povezana povečana obremenjenost s hrupom.

Članek prispeva k pregledu stanja biotske raznovrstnosti v slovenskih gozdovih in poudarja pomembnost sonaravnega gozdnega načrtovanja za ohranjanje le-te. Ugotavljali smo skladnost usmeritev gozdnogospodarskih načrtov in naravovarstvenih smernic ter njihov vpliv na ugodno stanje vrst in habitatnih tipov. Namen članka je izpostaviti pomembnost vključevanja naravovarstvenih usmeritev v gozdnogospodarsko načrtovanje in podati predloge za prihodnje oblikovanje naravovarstvenih smernic in gozdnogospodarskih načrtov na način, ki bo pripomogel k doseganju ciljev območij Natura 2000.

2 METODE

Testno območje obsega jugozahodni del Natura območja SCI Krmsko hribovje - Menišija, ki je

v gozdnogospodarskem območju Ljubljana in gozdnogospodarski enoti Ravnik. Geografsko se umešča v območje med Logatcem, Vrhniko, Borovnico in Cerknico. GGE Ravnik je deloma tudi v SCI Notranjski trikotnik, vendar smo za potrebe tega poročila obravnavali le del v SCI Krimsko hribovje - Menišija.

V skladu z Operativnim programom - program upravljanja območij Natura 2000 2007–2013 so bili opredeljeni varstveni cilji Natura 2000 območja SCI Krimsko hribovje - Menišija in dejavniki, ki prispevajo k njegovi ohranitveni vrednosti. Glede na standardni obrazec za obravnavano območje Nature (MOP ARSO 2001), podatke o gozdnih funkcijah in odsekih (GIS, 2010), dejansko rabo tal (MKGP, 2002 in 2010) in druge javno dostopne podatke smo analizirali stanje gozdov v obravnavanem območju, ekološke zahteve ter stanje kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov SCI Krimsko hribovje - Menišija. Za tehnično podporo smo uporabili program ArcGis 9.3.

V okviru analize Gozdnogospodarskega načrta za gozdnogospodarsko območje Ljubljana za obdobje 2001–2010 (ZGS, OE Ljubljana, 2001 - 2010) smo se osredotočili predvsem na usmeritve za krepitev biotske in hidrološke funkcije, funkcije ohranjanja naravne dediščine in drugih vrednot okolja ter usmeritve za ohranjanje in krepitev biotske raznovrstnosti. V nadaljevanju smo usmeritve primerjali z naravovarstvenimi smernicami za izdelavo Gozdnogospodarskega načrta za gozdnogospodarsko enoto Ravnik (ZRSVN 2010) in varstvenimi cilji SCI Krimsko hribovje - Menišija ter opredelili njihovo stopnjo skladnosti.

3 REZULTATI

3.1 Stanje Natura območja SCI Krimsko hribovje - Menišija in biotske raznovrstnosti

Območje Nature SCI Krimsko hribovje - Menišija obsega površino 20107,19 ha. GGE Ravnik predstavlja 5,8 % tega območja Nature. Leta 2002 je gozd predstavljal 92,14 % površine SCI Krimsko hribovje - Menišija, leta 2010 pa 91,75 %. V obravnavanem obdobju se je ponekod površina gozda zmanjšala za 204,68 ha, in sicer predvsem kot posledica krčenja gozdnih površin na račun kmetijskih zemljišč, deloma tudi pozidanih in sorodnih zemljišč. Med letoma 2002 in 2010 se je površina gozda ponekod povečala za 125,69 ha, in sicer predvsem kot posledica zaraščanja gozdnih

Preglednica 1: Spremembe gozdnih površin med letoma 2002 in 2010 v SCI Krimsko hribovje - Menišija (povzeto po MKGP, 2002 in 2010)

Sprememba	Površina (ha)
Zmanjšanje gozdnih površin	
gozd v trajni travnik	106,55
gozd v kmetijsko zemljišče, poraslo z drevjem	31,32
gozd v kmetijsko zemljišče v zaraščanju	26,61
gozd v pozidano in sorodno zemljišče	26,35
gozd v drevesa in grmičevje	10,05
gozd v drugo	3,81
Povečanje gozdnih površin	
ekstenzivni travniki v gozd	51,86
Kmetijsko zemljišče v zaraščanju v gozd	23,89
Intenzivni travniki v gozd	18,70
drevesa in grmičevje v gozd	18,19
pozidano in sorodno zemljišče v gozd	8,80
Drugo v gozd	4,25

površin. V delu območja Nature v GGE Ravnik se je v obravnavanem obdobju površina gozda zmanjšala za 8 ha (preračun Oikos, 2010).

Gozdne sestoje v obravnavanem območju Natura praviloma uvrščamo v habitatni tip (91K0) ilirski bukovi gozdovi (*Fagus sylvatica* (Aremonio-Fagion)). Izjemno poudarjene ekološke funkcije na prvi stopnji ima 13,51 %, socialne pa 9,33 % gozda v SCI Krimsko hribovje - Menišija.

GGE Ravnik je razen infrastrukture in manjšega števila objektov v celoti gozdnata, poraščajo ga jelovo-bukovi gozdovi dinarskega tipa (75,8 %) in smrekovi nasadi (24,2 %). Le dobra polovica gozdov je ocenjenih kot ohranjenih. Pri razmerju razvojnih faz prevladujejo debeljaki s 55 % in sestoji v obnovi z 21 %, mladovji in drogovnjakov primanjkuje. Načrtovani posek predstavlja 15,8 % lesne zaloge oziroma 73,3 % prirastka. V GGE Ravnik je po podatkih iz leta 2000 izredno majhen delež odmrle biomase, kar priča o intenzivnem gospodarjenju v teh gozdovih. Kljub temu pa so ekološke razmere za kvalifikacijske vrste ugodne, kar se kaže tudi v stanju njihovih populacij. Izjemno poudarjene ekološke funkcije na prvi stopnji ima 1,01 % gozda, na drugi pa 98,99 % območja. Poudarjene ekološke

Preglednica 2: Kvalifikacijske vrste/habitatni tipi in njihovo stanje (povzeto po SDF)

Kvalifikacijske vrste/HT	Ocena ugodnega stanja
Črtasti medvedek (<i>Calilimorpha quadripunctaria</i>)	Črtasti medvedek je v SCI Krimsko hribovje - Menišija stalno prisoten in pogost. Relativna gostota in velikost populacije območja glede na populacijo države znašata 0–2 %. Stopnja ohranjenosti vrste na območju je dobra, splošna ocena stanja populacije območja je značilna. Populacija črtastega medvedka ni izolirana na širšem območju razširjenosti.
Volk (<i>Canis lupus</i>)	Volk je v SCI Krimsko hribovje - Menišija stalno prisoten in pogost. Relativna gostota in velikost populacije območja glede na populacijo države znašata 0–2 % slovenske populacije. Stopnja ohranjenosti vrste na območju in splošna ocena stanja populacije območja sta dobri. Populacija volka je (skoraj) izolirana.
Drobnovratnik (<i>Leptodirus hochenwarti</i>)	Drobnovratnik je v SCI Krimsko hribovje - Menišija stalno prisoten, a redok. Relativna gostota in velikost populacije območja glede na populacijo države znašata 0–2 % slovenske populacije. Stopnja ohranjenosti vrste na območju je odlična, splošna ocena stanja populacije območja je dobra. Populacija drobnovratnika je (skoraj) izolirana.
Navadni ris (<i>Lynx lynx</i>)	Ris je v SCI Krimsko hribovje - Menišija stalno prisoten in pogost. Relativna gostota in velikost populacije območja glede na populacijo države znašata 0–2 % slovenske populacije. Stopnja ohranjenosti vrste na območju in splošna ocena stanja populacije območja sta dobri. Populacija risa je (skoraj) izolirana.
Bukov kozliček (<i>Morimus funereus</i>)	Bukov kozliček je v SCI Krimsko hribovje - Menišija stalno prisoten in pogost. Relativna gostota in velikost populacije območja glede na populacijo države znašata 2–15 % slovenske populacije. Stopnja ohranjenosti vrste na območju in splošna ocena stanja populacije območja sta odlični. Populacija bukovega kozlička ni izolirana na širšem območju razširjenosti.
Rjavi medved (<i>Ursus arctos</i>)	Medved je v SCI Krimsko hribovje - Menišija stalno prisoten in pogost. Relativna gostota in velikost populacije območja glede na populacijo države znašata 2–15 % slovenske populacije. Stopnja ohranjenosti vrste na območju je odlična, splošna ocena stanja populacije območja je dobra. Populacija medveda je (skoraj) izolirana.
(6170) Alpska in subalpinska travnišča na karbonatnih tleh	Habitatni tip obsega 1 % površine SCI Krimsko hribovje - Menišija. Stopnja reprezentativnosti habitatnega tipa na območju je dobra. Relativna površina habitatnega tipa na območju glede na površino habitatnega tipa v državi znaša 0–2 %. Stopnja ohranjenosti strukture in funkcije habitatnega tipa na območju in splošna ocena sta dobri.
(91K0) Ilirski bukovi gozdovi (<i>Fagus sylvatica</i> (<i>Aremonio-Fagion</i>))	Habitatni tip obsega 77 % površine SCI Krimsko hribovje - Menišija. Stopnja reprezentativnosti habitatnega tipa na območju je dobra. Relativna površina habitatnega tipa na območju glede na površino habitatnega tipa v državi znaša 2–15 %. Stopnja ohranjenost in splošna ocena sta dobri.
(8310) Jame, ki niso odprte za javnost	Habitatni tip obsega 1 % površine SCI Krimsko hribovje - Menišija. Stopnja reprezentativnosti habitatnega tipa na območju je odlična. Relativna površina habitatnega tipa na območju glede na površino habitatnega tipa v državi znaša 2–15 %. Stopnja ohranjenosti strukture in funkcije habitatnega tipa na območju in splošna ocena sta odlični.
(3260) Vodotoki v nižinskem in montanskem pasu z vodno vegetacijo zvez <i>Ranunculion fluitantis</i> in <i>Callitricho-Batrachion</i>	Habitatni tip obsega 1 % površine SCI Krimsko hribovje - Menišija. Stopnja reprezentativnosti habitatnega tipa na območju je značilna. Relativna površina habitatnega tipa na območju glede na površino habitatnega tipa v državi znaša 2–15 %. Stopnja ohranjenosti strukture in funkcije habitatnega tipa na območju je povprečna ali zmanjšana. Splošna ocena stanja habitatnega tipa na območju je značilna.

Preglednica 3: Varstveni cilji kvalifikacijskih vrst/HT in dejavniki varovanih območij

Varstveni cilji	Dejavniki varovanih območij, ki prispevajo k njihovi ohranitveni vrednosti
<ul style="list-style-type: none"> - Ohranjanje ekoloških značilnosti in obseg habitata kvalifikacijskih vrst oz. HT. - Ohranjanje populacij plenilskih vrst risa in volka. - Zmanjševanje konfliktov z ukrepi za odvrčanje medveda od naselij. 	<ul style="list-style-type: none"> - Prisotnost odmrle biomase odraslega drevja (vsaj 3 %). - Ohranjena grmišča in gozdni robovi. - Prilagojena raba gozda in krajine. - Primerna gostota populacij velike rastlinojede divjadi.

Vir: Operativni program – program upravljanja območij Natura 2000, 2007– 2013

funkcije imajo vse večje kraške udornice, združba Neckero – *Abietetum*, okolica medvedjih brlogov, kaluž in zimovališč oz. mirnih con za divjad. V območju redno vzdržujejo in kosijo travne površine v gozdu, nameščajo in vzdržujejo valilnice za ptice ter vnašajo plodonosne drevesne vrste (ZGS, OE LJ, 2001– 2010).

Kakovost in pomembnost SCI Krimsko hribovje - Menišija sta s stališča ohranjanja biotske raznovrstnosti velika, saj je velikopovršinski, sklenjen in dobro upravljan gozdni kompleks pomemben habitat velikih zveri, bukovega kozlička (*Morimus funereus*) in drugih gozdnih vrst. Značilnost obravnavanega območja so tudi številne jame, ki so habitat drobnovratnika (*Leptodirus hochenwarti*). Grožnjo območju bi lahko bila sprememba obstoječega načina gospodarjenja in fragmentacija kot posledica urbanizacije in infrastrukture (MOP ARSO, 2001).

V okviru območja Natura SCI Krimsko hribovje - Menišija se varuje 10 vrst in 10 habitatnih tipov (HT), od tega so v GGE Ravnik vrste/HT, ki so prikazane v spodnji preglednici in so povezane z gozdnim načrtovanjem.

Varstveni cilji kvalifikacijskih vrst/HT in dejavniki varovanih območij, ki prispevajo k njihovi ohranitveni vrednosti, so prikazani v preglednici 3.

V območju GGE Ravnik je 158 jam, ki so opredeljene kot podzemeljske geomorfološke naravne vrednote državnega pomena. V vse jame, razen dveh, je mogoč prost vstop. Poleg podzemeljskih geomorfoloških so v GGE Ravnik prisotne tudi drevesne, botanične in površinske geomorfološke naravne vrednote (NV Atlas, 2007–2010).

Poleg vrst, predstavljenih v Preglednica 2, lahko v območju GGE Ravnik pričakujemo tudi netopirje, predvsem malega podkovernjaka (*Rhinolophus hipposideros*) in širokouhega/mulastega netopirja (*Barbastella barbastellus*) ter dvoživke, predvsem človeško ribico (*Proteus anguinus*). Omenjene vrste so bile evidentirane v podzemnih habitatih v nepo-

sredni bližini GGE Ravnik (*Kryštufek s sod., 1997; Sket, B., 1997*). Glede na to, da so jame in primerljivi prehranjevalni habitati tudi v GGE Ravnik, lahko z veliko gotovostjo trdimo, da se netopirji in dvoživke pojavljajo tudi v testnem območju. Dejavniki habitatov netopirjev, ki prispevajo k njihovi ohranitveni vrednosti, so strukturna raznolikost gozda z najmanj 30 % deležem sestojev z odraslim drevjem in predeli z gostim grmičevjem.

GGE Ravnik je tudi pomemben habitat ujed, predvsem navadne kanje, kragulja, skobca in sov, predvsem lesne sove, kozače in velike uharice (ZGS, OE LJ, 2001–2010).

3.2 Analiza usmeritev

Gozdnogospodarskega načrta za Gozdnogospodarsko območje Ljubljana za obdobje 2001–2010 in naravovarstvenih smernic za izdelavo GGE Ravnik

Naravovarstvene smernice za GGN GGE Ravnik (ZRSVN, september 2010) predvidevajo ohranjanje:

- gozdnih površin,
- rastišču primerne drevesne sestave gozdov,
- grmovnega in zeliščnega sloja,
- starih dreves z dupli (priporočljiva gostota: ≥ 3 dupla/ km² gozda) in odmirajoče biomase (vsaj 3 % od celotne lesne zaloge),
- travnatih in vodnih površin znotraj gozdnega prostora,
- sklenjenost obrežne vegetacije,
- raznomerne strukture gozdov ob vhodih v jame ter v neposredni oklici jamskih vhodov (ena drevesna višina, 30 m).

Smernice podajajo usmeritve za:

- uravnoteženo razmerje razvojnih faz in zgradbe gozdov (vsaj 30 % delež sestojev z odraslim drevjem),
- izvajanje obnove gozdov s sajenjem avtohtonih

- in rastišču primernih vrst v primeru potrebe po umetni obnovi sestojev,
- spodbujanje naravnega pomlajevanja,
 - predvidevajo upoorabo biološko razgradljivih olj,
 - gradnjo gozdnih prometnic zunaj travniških površin in zunaj območij nad znanimi jamskimi prostori,
 - upravljanje z gozdom in krajino v skladu s potrebami volka in risa ter njunih plenskih vrst,
 - prekinitev gozdnogospodarskih del v radiju 200 m okoli aktivnih medvedjih brlogov v času od 1. 12. do 30. 4.,
 - čim hitreje spravilo sveže posekanega lesa na območjih povečane aktivnosti (rojenja) bukovega kozlička v drugi polovici maja, v juniju in v prvi polovici julija,
 - malopovršinsko skupinsko postopno gospodarjenje v RGR jelovo-bukovi gozdovi na globokih tleh in ohranjanje jelovih semenjakov v območjih z majhnim deležem jelke,
 - prepustitev gozdnih rezervatov naravnemu razvoju brez izvajanja ukrepov.
- GGN za GGO Ljubljana za obdobje 2001–2010 (ZGS, OE LJ, 2001–2010) podaja usmeritve za:
- ohranjanje ugodnega stanja vseh avtohtonih vrst v gozdnem ekosistemu,
 - skupinsko raznodobno, rastiščem prilagojeno, naravni sestavi podobno, stabilno, razgibano ter strnjeno zgradbo gozdnih sestojev,
 - načrtovanje dolgih proizvodnih in pomladitvenih dob,
 - vzdrževanje travišč,
 - prednostno izvajanje naravne in malopovršinske obnove gozdov pred obnovo s sajenjem. Slednje je ukrep v razmerah, ko je proces naravne obnove gozda otežen. Pri obnavljanju sestojev s sajenjem se uporablja sadike rastišču primernih vrst in ustreznih provenienc,
 - ohranjanje in razvoj manjšinskih ekosistemov ter vseh, še posebno pa minoritetnih, zavarovanih in ogroženih drevesnih, grmovnih in drugih rastlinskih vrst,
 - oblikovanje mreže ekocelic kot površin, prepuščenih naravnemu razvoju,
 - ekocelice se osnuje v debeljakih, ob nereguliranih strugah in drugih vodnih in mokrotnih ekosistemih ali drugje. Ekocelice imajo prilagojeno gospodarjenje oz. so popolnoma izločene iz gospodarjenja,
 - zagotavljanje primerne deleža odmrle lesne mase;
- posamezna drevesa ali majhne skupinice drevja se pušča do pozne starosti oz. do starosti dveh proizvodnih dob. V vsakem oddelku se naravnemu razvoju in razkroju se prepusti vsaj eno drevo debeline več kot 50 cm. V sestojih naj ostane vsaj od 0,5 % do 3 % odmrle lesne mase. Ohranja se tudi votla drevesa in posamezne sušice kot življenjski prostor duplarjev. Po potrebi se namesti gnezdilnice, ki se jih redno vzdržuje. Pušča se vsa drevesa z gnezdi premera več kot 40 cm. Ob jamah in breznihih se drevje prepusti naravnemu razkroju,
 - umeščanje gozdnih prometnic:
 - slednje naj se ne trasirajo v gozd z velikimi strmimi in na vodnih ekosistemih. Gradnja cest, vlak ali drugih objektov ter drugi posegi v varovalne gozdove s strožjim režimom niso dovoljeni. Če je zaradi prometa, gradnje ali vzdrževanja gozdnih prometnic ogroženo ohranjanje populacij živali ali rastlin zelo ogroženih vrst, je treba na gozdnih cestah omejiti promet in vse druge dejavnosti,
 - za izvajanje sečnje in spravilo lesa, pri čemer se uporablja okolju prijazna tehnična sredstva, biorazgradljiva olja ter tehnično brezhlebne stroje in naprave,
 - časovno prilagoditev izvajanja gozdnogospodarskih del:
 - v pomladanskih mesecih v mladju, gošči in starih sestojih ni dopustno nikakršno poseganje (gozdnogojitvena dela, sečnja, spravilo, prevoz lesa, gradbena dela) zaradi reprodukcijske dobe živali. Čas dela v gozdu se prilagodi tako, da to ne moti ptic pri gnezdenju, drugih živali pa pri paritvi in vzreji mladičev, t. j. zlasti v času od 1. marca do 30. junija. Prav tako niso dopustna dela v zimovališčih rastlinojede divjadi od 1. decembra do 31. marca. Dela naj se izvajajo zunaj gnezditvene sezone ogroženih vrst ptic in stran od bližin mest, kjer polegajo mladiče druge zavarovane živalske vrste. V času sezonskih selitev dvoživk naj se prilagodi promet na cestah.
- Iz analize GGN za GGO Ljubljana za obdobje 2001–2010 izhaja, da obravnavani gozdnogospodarski načrt v celoti povzema 12 in deloma 5 naravovarstvenih smernic, 2 smernici nista relevantni, 1 smernice GGN ne vsebuje. Kot irelevantni usmeritvi smo opredelili usmeritev o ohranjanju površine gozdov in usmeritev o ohranjanju vodnih površin. GGN nimajo pristojnosti spreminjanja namenske rabe prostora, torej se na njihovi podlagi ne spreminjajo površine gozdov. V GGE Ravnik

ni vodnih površin, zato tudi smernice zanje niso potrebne. Naravovarstvene smernice so nadgradile usmeritve iz GGN za GGO Ljubljana predvsem pri gradnji infrastrukture, kjer so bolj specifične in opredeljujejo območja, ki se jih je treba izogibati pri gradnji prometnic. Preostale usmeritve in smernice so v veliki meri usklajene, v prihodnje pa bi jih bilo treba še konkretizirati.

4 DISKUSIJA

Površina gozdov v Sloveniji je nad evropskim povprečjem, prav tako njihova vključenost v območja Natura 2000. Povezanost gozdnih sestojev, naravna obnova, nizka intenzivnost gospodarjenja in prisotnost odmrle lesne biomase nakazujejo, da so naši gozdovi v primerjavi z Evropsko unijo tudi nadpovprečno dobro ohranjeni.

Ohranjenost gozda v SCI Krimsko hribovje - Menišija in prisotnost dejavnikov, ki prispevajo k njegovi ohranitveni vrednosti, nakazujejo tudi rezultati analize stanja z gozdom povezanih vrst in habitatnih tipov na območju. Gozdnatost območja je več kot 90 %, kar je tako nad slovenskim kot tudi visoko nad evropskim povprečjem. Površina gozda v SCI Krimsko hribovje - Menišija se je sicer v zadnjem desetletju zmanjšala za 1 %, vendar so bile krčitve gozdov razpršene po celotnem območju Natura in posledično ne moremo govoriti o novih fragmentacijah sklenjenega gozdnega kompleksa. Kvalifikacijske vrste in habitatni tipi so glede na javno dostopne podatke v ugodnem stanju. Vse analizirane kvalifikacijske vrste na območju imajo dobro stopnjo ohranjenosti, bukov kozliček celo odlično. Prav tako sta stopnja ohranjenosti strukture in funkcije habitatnega tipa na območju ter splošna ocena dobri pri obeh analiziranih habitatnih tipih. Iz analize stanja in usmeritev GGE Ravnik sicer izhaja, da je gospodarjenje z gozdovi manj intenzivno kot v Evropi, kljub temu pa ne moremo govoriti o popolnoma ustreznem gospodarjenju s stališča ohranjanja biotske raznovrstnosti. V GGE Ravnik so dokaj obsežne monokulture smreke (po podatkih GGN za GGE Ravnik zavzemajo 24 % površin). V času priprave zadnjega GGN za GGE Ravnik je bil na območju izredno majhen delež odmrle lesne biomase. Na območju GGE Ravnik je velik delež starejših razvojnih faz, kar je s kratkoročnega vidika za biotsko pestrost sicer izjemno ugodno, vendar se ob prepočasnem uvajanju v obnovo lahko stanje razvojnih faz dolgoročno preveč prevesi v prid mladih sestojev. Dolgoročno torej zgradba razvojnih faz s stališča

ohranjanja biotske raznovrstnosti ni uravnotežena. V GGE Ravnik je v skladu z varstvenimi cilji in dejavniki ohranjenosti SCI Krimsko hribovje - Menišija treba trajno zagotavljati vsaj 30 % delež sestojev z odraslim drevjem in predelov z gostim grmičevjem, kar pa ob primernem načrtovanju razvoja gozdov v enoti ne bi smelo povzročati težav.

Analiza usmeritev GGN za GGO Ljubljana je pokazala, da so gozdnogospodarske usmeritve praviloma skladne z varstveni cilji območja Natura 2000 in da predvidevajo dejavnike, ki prispevajo k ohranitveni vrednosti SCI Krimsko hribovje - Menišija. Usmeritve za GGO predvidevajo ohranjanje ekoloških značilnosti, in sicer predvsem z uravnoteženo zgradbo razvojnih faz, ohranjanjem negozdnih površin, s spodbujanjem naravne prenove gozdov in puščanjem odmrle lesne biomase. Kakovost območja Natura SCI Krimsko hribovje - Menišija je namreč predvsem v velikem sklenjenem kompleksu gozdov, ki ustrezajo ekološkim razmeram zveri po velikem teritoriju.

Iz analize stanja in usmeritev GGE Ravnik in analize GGN za GGO Ljubljana lahko povzamemo, da je s stališča ohranjanje biotske pestrosti in upoštevanja varstvenih ciljev območja Natura 2000 gospodarjenje z gozdom na strateškem nivoju sicer praviloma ustrezno, da pa se izvedba na terenu deloma razlikuje od tiste, ki je predvidena v gozdnogospodarskih načrtih. Ob tem je treba poudariti, da je bila analiza stanja v GGN za GGE Ravnik pripravljena v letu 2000, ko je gospodarjenje z gozdom potekalo še v skladu z GGN iz prejšnjega načrtovalskega obdobja in ki še ni vsebovalo specifičnih naravovarstvenih usmeritev. Ob pripravi analize sedanjega stanja gozdnega ekosistema v GGE Ravnik za prihodnje načrtovalsko obdobje bo podrobneje razvidno, v kolikšni meri so usmeritve, varstveni cilji in tudi naravovarstvene smernice pripomogle k izboljšanju ohranjenosti in strukturiranosti gozdov.

Analiza stanja bo tudi podrobneje pokazala, kje pri uresničevanju ciljev so bile smernice premalo upoštevane in bo treba v prihodnjem načrtovalskem obdobju ukrepe načrtovati podrobneje. Primerjava sedanjih usmeritev pokaže, da so naravovarstvene smernice, ki so podlaga za izdelavo novega gozdnogospodarskega načrta za gozdnogospodarsko enoto Ravnik, večinoma že podane kot usmeritve v Gozdnogospodarskem načrtu za gozdnogospodarsko območje Ljubljana, ki je podlaga za izdelavo omenjenega načrta gozdnogospodarske enote, in sicer ne glede na dejstvo, da je bil načrt sprejet pred uveljavitvijo območij Natura 2000 v Sloveniji.

V nekaterih segmentih lahko zaključimo, da so usmeritve iz GGN za GGO Ljubljana bolj specifične od naravovarstvenih smernic, v nekaterih segmentih pa ugotavljamo, da bi bile lahko naravovarstvene smernice pa tudi usmeritve še bolj podrobne. Po našem mnenju je treba pri usmerjanju razvoja gozdov na območju gospodarske enote usmeritve konkretizirati in tudi prostorsko opredeliti, saj to vpliva tudi na način gospodarjenja z gozdovi. Tu morata Zavod za gozdove Slovenije in Zavod RS za varstvo narave najti način skupnega oblikovanja usmeritev in izvajanja ukrepov s ciljem ohranjanja vseh funkcij gozdov. Nekateri predlogi za izboljšanje usmeritev so navedeni v nadaljevanju.

Lahko povzamemo, da je gozdnogospodarsko načrtovanje v SCI Krimsko hribovje - Menišija praviloma trajnostno naravnano in da pozornost namenja vsem grožnjam in pritiskom, ki na evropskem nivoju pomenijo vzroke za zmanjševanje biotske raznovrstnosti. Tveganje, da bi se v prihajajočem načrtovalskem obdobju spremenil način obstoječega trajnostnega gospodarjenja, je torej zanemarljivo.

5 PREDLOGI ZA IZBOLJŠANJE OBLIKOVANJA USMERITEV ZA OHRANJANJE NARAVE PRI GOZDNOGOSPODARSKEM NAČRTOVANJU

Zavod za gozdove Slovenije in Zavod Republike Slovenije za varstvo narave sta že vzpostavila konstruktivno sodelovanje pri pripravi gozdnogospodarskih načrtov. To je vsekakor pohvalno, saj organizaciji lahko le s skupnimi močmi in znanjem prispevata k ohranjanju biotske raznovrstnosti v gozdovih ob hkratnem zagotavljanju tudi drugih funkcij gozda, ne nazadnje tudi pridobivanja lesa. Na skupnih delavnicah so aktivno vključeni predstavniki obeh zavodov. Tako so vzpostavljeni pogoji, da predstavniki Zavoda za gozdove Slovenije s svojimi izkušnjami in poznavanjem območja uskladijo usmeritve za ohranjanje biotske raznovrstnosti s predstavniki Zavoda RS za varstvo narave, ki bolje poznajo ekološke značilnosti posameznih vrst in tako skupaj najdejo najoptimalnejše načine gospodarjenja z gozdovi. Kot že omenjeno, določene aktivnosti že potekajo, naš namen pa je izpostaviti tiste, kjer vidimo še možnosti izboljšav.

Te so:

Določitev konkretnih usmeritev in ukrepov za zagotavljanje ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov. ZGS in ZRSVN skupaj pripravljata konkretne

usmeritve za optimalno zagotavljanje ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov. Zaplete pa se v primerih, ko problematika ni preprosta oziroma ne vemo pravih odgovorov. Takrat postanejo smernice splošne, zato je vprašljivo njihovo vključevanje v gozdnogospodarske načrte in tudi njihovo izvajanje. Zavedati se moramo, da za gospodarjenje s posameznimi vrstami v različnih okoljih in razmerah nimamo vedno dovolj znanja oziroma osnovnih informacij, na podlagi katerih bi lahko postavili konkretne usmeritve. V takih primerih organizaciji težko oblikujeta in se uskladita glede usmeritev. Zato predlagamo, da se v njihovo določanje vključi raziskovalna organizacija, ki bo podala primerne usmeritve na podlagi ekspertne ocene takoj oziroma na podlagi raziskovalnega projekta v naslednjem obdobju. Drugi primer pa je povezan z omejevanjem gospodarjenja z gozdovi na območju lesno proizvoznih gozdov. Tu je treba presoditi, kateri so nujni ukrepi za zagotavljanje ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov ter kaj to pomeni za ekonomiko gospodarjenja z gozdovi. Če se izkaže, da so restriktivni ukrepi nujno potrebni, potem se poleg usmeritev predlagajo tudi predvidene zakonske rešitve za nadomeščanje izgube dohodka zaradi omejenega gospodarjenja. Tu je gozdarstvo v izjemno podrejenem položaju glede na kmetijstvo, saj Program razvoja podeželja v Sloveniji ne predvideva nobenih nadomestil lastnikom gozdov, ki gospodarijo z gozdovi na način, ki prispeva k ohranjanju kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov. Pri tem se je treba čim prej lotiti priprave nabora ukrepov, ki bi jih bilo treba umestiti v Program razvoja podeželja za naslednje programsko obdobje. Tako bo tudi lažje motivirati lastnike gozdov, da predvidene ukrepe tudi izvajajo.

Oblikovanje mreže ekocelic in določitev travnatih površin v gozdu, ki jih je treba ohranjati za zagotavljanje ugodnega stanja vrst, naj se oblikuje v interdisciplinarnem sodelovanju strokovnjakov ZGS in ZRSVN. Poišče naj se tudi primerne mehanizme za njihovo ohranjanje. Taki mehanizmi so lahko povezani z ukrepi Programa razvoja podeželja in ukrepi, zapisanimi v lovskogojitvenih načrtih.

Upravljanje s krajino v skladu s potrebami volka in risa ter njunih plenskih vrst je treba načrtovati celovito na širšem nivoju, usmeritve za GGE pa podati konkretno za posamezne ukrepe. Problematika se nanaša na več gozdnogospodarskih območij in je zelo povezana tudi z lovskogojitvenim načrtovanjem. Pri načrtovanju je treba dosledneje upoštevati strategije upravljanja z velikimi zvermi.

Razvije naj se učinkovitejše interdisciplinarno sodelovanje med ZGS, ZRSVN in raziskovalnimi

inštitucijami, okrepi naj se izvajanje spremljanja ter pripravi usmerjene ukrepe, ki bodo nadgradili sedanjo prakso in zagotovili pogoje za ohranjanje populacij ogroženih vrst in habitatnih tipov.

Gozdnogospodarsko načrtovanje naj temelji na spremljanju. V Sloveniji so trenutno podatki o stanju kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov še dokaj nezanesljivi. Zavod RS za varstvo narave vzpostavlja spremljanje vrst in habitatnih tipov, vendar je zaradi kadrovskih in finančnih omejitev pri tem dokaj omejen. Z združevanjem moči bi lahko skupaj z Zavodom za gozdove Slovenije dosegli bistveno boljše učinke, predvsem pa hitreje pridobili prepotrebne evidence pojavljanja kvalifikacijskih vrst. Skupaj s spremljanjem se ugotovi tudi stanje vrst in habitatnih tipov ter skladno z ugotovitvami po posameznih območjih tudi potrebe po ukrepanju.

Spremljanje učinkov opravljenih ukrepov. Spremljanje učinkov gospodarjenja z gozdovi je sestavni del gozdnogospodarskega načrtovanja. Skozi tradicijo načrtovanja je gozdarstvo razvilo mehanizme spremljanja, treba pa je nadgraditi spremljanje učinkov gospodarjenja na vrste, v območjih Natura 2000 predvsem na kvalifikacijske vrste. Pri vzpostavitvi sistema lahko gozdarstvo pomaga predvsem s svojimi izkušnjami, naravovarstveniki pa s poznavanjem ekologije vrst.

Spremljanje. Predlagamo, da se ZGS in ZRSVN dogovorita o spremljanju vrst in habitatnih tipov. Spremljanje je skladno z zakonom sicer v pristojnosti ZRSVN, vendar lahko delavci ZGS, ki so stalno prisotni na terenu, opravijo zelo pomembno vlogo pri zbiranju podatkov.

6 ZAKLJUČKI IN PRIPOROČILA

V času po določitvi območij Natura 2000 smo se v Sloveniji začeli zapletati s proceduralnimi razpravami in debatami, ki pa so načine gospodarjenja z gozdovi, ki prispevajo k ohranjanju vrst, potisnile v ozadje. Dejstvo je, da so gozdovi, ki so vključeni v omrežje Natura 2000, dobro ohranjeni, po drugi strani pa je tudi dejstvo, da so nekatere vrste, ki so vezane na te gozdove, v Sloveniji ogrožene. Torej mora biti ključ nadaljnjega gozdnogospodarskega načrtovanja iskanje takšnih modelov gospodarjenja z gozdovi, ki bodo prispevali k ugodnejšim razmeram za uspevanje vrst, po drugi strani pa ne bodo zmanjševali ekonomskih koristi lastnikov gozdov. Za razvoj teh modelov gospodarjenja pa moramo združiti moči in znanje.

7 LITERATURA

- ARSO, 2001: Pregled stanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti v Sloveniji, Ljubljana.
- EEA, 2010. European environment agency. EU 2010 biodiversity baseline. Technical report /No 12/2010. URL: <http://www.eea.europa.eu/publications/eu-2010-biodiversity-baseline>, citirano november 2010.
- EEA, 2008. European forests — ecosystem conditions and sustainable use. EEA Report No 3/2008, ISSN 1725-9177. URL: http://www.eea.europa.eu/publications/eea_report_2008_3, citirano november 2010.
- GIS, 2007. Priročnik o vrstah Natura 2000, ki so povezane z gozdom.
- GIS, 2010. Podatki o gozdnih odsekih, drevesni vrsti, prevladujoči združbi in lesnem prirastku ter Podatki o gozdnih funkcijah in odsekih.
- Kryštufek s sod., 1997. New and noteworthy records of bats in Slovenia. *Myotis*, Bonn 35: 89–93.
- MOP ARSO 2001. Standardni obrazec (»Standard data form«), Ministrstvo RS za okolje in prostor, Agencija RS za okolje.
- MKGP, 2002. Grafični podatki RABA, leta: 2002, 2006 in 2009 (raba_2002_2005_2009.zip 1,19 GB), URL: <http://rkg.gov.si/GERK/>, citirano: november 2010.
- MKGP, 2010. Grafični podatki (shape) GERK, RABA, HMO za občine, URL: <http://rkg.gov.si/GERK/>, citirano: november 2010.
- NV Atlas, 2007-2010. URL: <http://www.naravovarstveniatlas.si/ISN2KJ/>, citirano november 2010.
- Roadmap, 2010. Europe's forests: a renewable resource. URL: <http://www.roadmap2010.eu/wisd/pdfs/18-29.pdf>, citirano november 2010.
- SKET, B., 1997. Distribution of *Proteus* (Amphibia: Urodela: Proteidae) and its possible explanation. *Journal of Biogeography* 24: 263–280.
- ZGS, 2005. Gozdnogospodarsko načrtovanje. URL: <http://www.zgs.gov.si/slo/delovna-podrocja/gozdnogospodarsko-nactrtovanje/izdelava-gozdnogospodarskih-nactrtov/index.html>, citirano: november 2010.
- ZGS, GGN GGO Ljubljana, 2001 – 2010. Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarskega območja Ljubljana 2001–2010, štev.: 04/01, predlog.
- ZGS, OE LJ, 2001 – 2010. Gozdnogospodarski načrt gospodarske enote Ravnik 2001–2010, štev.: 04 - 62 /01. URL: http://www.zgs.gov.si/fileadmin/zgs/main/img/gg_nactrtovanje/ZBIRANJE_POBUD_2010/GGE_NACRTI/GGN_2010/0462_Ravnik_2001-2010.pdf, citirano: november 2010.
- ZRSVN, 2010 Naravovarstvene smernice za izdelavo Gozdnogospodarskega načrta GGE Menišija.
- ZRSVN, 2010 Naravovarstvene smernice za izdelavo Gozdnogospodarskega načrta GE Ravnik.

Konkretni primeri zakonskih in postopkovnih ovir na področju varstva narave pri intenzivnem gospodarjenju z gozdom

Franci POGAČNIK¹, Jože PRIMOŽIČ²

Pri izvajanju načrtov se izvajalci del v gozdovih in lastniki gozdov na področju varstva narave srečujemo s številnimi ovirami in težavami. Naj jih nekaj najaktualnejših naštejemo. Največkrat se take ovire pojavijo pri gradnji gozdnih prometnic, predvsem vlak, in sicer zaradi spremembe zakonodaje v zadnjih treh letih glede zaostritve predpisov, neuskajane zakonodaje ali preseganja pristojnosti raznih služb s področja varstva narave. Drugo tako aktualno področje je strojna sečnja.

1 GOZDNE PROMETNICE

Uredba o vrstah objektov glede na zahtevnost uvršča **grajene gozdne vlake** med nezahtevne objekte, kadar je vlaka dolga več kot 1 km in med enostavne objekte (pomožne kmetijsko-gozdarske objekte), kadar je njena dolžina manjša od 1 km. Podrobneje se načrtovanje gozdnih vlak začne v okviru izdelave gozdnogojitvenega načrta. Novo-gradnje morajo biti opredeljene v tehnološkem delu gozdnogojitvenega načrta.

Postopek pred začetkom gradnje gozdne vlake kot enostavnega objekta poznamo vsi:

- investitor poda pisno pobudo na ZGS,
- gozdar opredeli gradnjo v tehnološkem delu gojitvenega načrta,
- ZGS pridobi lokacijsko informacijo in izdela elaborat vlake,
- vlaka se trasira na terenu in naredi izbor dreves za posek (A odločba),
- zgradi se vlako,
- opravi se prevzem vlake.

Če je načrtovana vlaka v območju naravnih vrednot, v zavarovanem območju ali območju Natura 2000, je treba po izdelavi elaborata vlake pridobiti naravovarstveno soglasje, ki ga na podlagi Zakona o ohranjanju narave izda Agencija RS za okolje in prostor. (*Opomba: GG Bled ima več kot 95 % vseh gospodarjenih površin kot pooblaščen koncesionar ali pooblaščenec lastnika na območjih naravnih vrednot, zavarovanih območjih ali na območjih Natura 2000. Samo v času snegoloma v letu 2008 je bilo za potrebe sanacije zgrajenih okrog 150*

vlak, krakov vlak ali rekonstrukcij na omenjenih območjih v skupni dolžini 39.500 m. Praktično neizvedljivo je, da bi naravovarstveniki uspeli na podlagi terenskih ogledov za vse primere izdati naravovarstvene pogoje in naravovarstvena soglasja tako hitro, da bi izvajalci še v zakonsko predpisanih rokih poskrbeli za sanitarne sečnje in preventivna varstvena dela.

1.1 Primer zadrege izvajalca del

- ZGS je lastniku gozda 14.7.2010 izdal odločbo o sanitarnem poseku 36 dreves iglavcev v skupni bruto masi 59 m³ in z rokom izvedbe 10 dni po vročitvi odločbe, to je 24. 7. 2010. Gozd je v tretji coni TNP.
- Na tem območju se je vse od leta 2006 pojavljala lubadar. Kot pooblaščenec lastnika smo v letu 2010 želeli gospodarski gozd končno odpreti z vlako (150 m) in ne posameznih sortimentov ročno spravljati po pobočju. Stara vlaka je erodibilna, poteka po vodotoku in je praktično neuporabna, ročno spravilo pa je drago, zamudno in za sekača mukotrpno (poškoduje drevje na poti spravila ipd). Staro vlako bi po izgradnji nove opustili, sanirali in prepustili naravnemu razvoju. Podrobneje se seznanimo s potekom tega projekta:
- ZGS je na podlagi naše pisne pobude izdela elaborat gozdne vlake 26. 8. 2010 in nas napotil za pridobitev ustreznih soglasij.
- Kot investitor smo vložili vlogo za izdelavo naravovarstvenih pogojev na ARSO (po poprejšnjem ogledu z ZGS, TNP in ZRSVN) za skupaj usklajeno traso.
- ARSO je pridobil strokovno mnenje ZRSVN in upravljavca zavarovanega območja TNP ter 27. 9. 2010 izdal naravovarstvene pogoje za gradnjo 150 m gozdne vlake v zavarovanem območju (robna cona TNP), območju Natura 2000 in ekološko pomembnem območju.

¹ Franci Pogačnik, univ. dipl. inž. gozd., GG Bled, d.o.o.,

² Jože Primožič, dipl. inž. gozd., GG Bled, d.o.o.

– Ker v območju živi kvalifikacijska vrsta črna žolna, bi bila gradnja pobočne vlake mogoča z naslednjimi pogoji:

1. Gradnja vlake se ne sme izvajati v času gnezditve ptic od 15. marca do 15. julija. – Izvedljivo!
2. Trasa vlake se mora izogniti vsem drevesom z dupli ter starejšim in debelejšim drevesom. – Izvedljivo!
3. v jedru lubadarja je treba pustiti eno drevo v sestoji neposekano. Kaj pa odločba ZGS o takojšnjem poseku zaradi lubadarja? Obstaja pravno pravilo, da o isti stvari ni mogoče odločati dvakrat! Kako potem zatreti tam lubadarja? In kaj bo storila gozdarska inšpekcija?
4. Eno posekano čim debelejšo drevo je treba olupiti lubja in pustiti ležati v sestoji. Tam je starih propadajočih dreves že na kupe in naj bi puščali še nove? To je ekonomsko povsem neupravičeno do lastnika! In kdo bo plačal nadstroškepovečane stroške za tako naložena dela (lupljenje in kurjenje)?
5. Širina gozdne vlake na celotni trasi mora biti široka največ 2,5 m. – Kot izvajalec smo zaprosili vsaj za 2,5 m široko vlako in smo pač veseli dovoljenja za gradnjo nasploh, vendar Pravilnik o gozdnih prometnicah opredeljuje vlako s širino planuma do 3,5 m. Ali širina gozdne vlake vpliva na kvalifikacijsko vrsto?
6. Urediti je treba prečno odvodnjavanje vozišča zaradi povečane razmočenosti terena. – Izvedljivo! A to določa že sam Pravilnik o gradnji gozdnih prometnic!
7. Dela je treba opraviti v suhih vremenskih razmerah. – Izvedljivo!

Poleg tega so v naravovarstvenih pogojih predlagane še tri usmeritve, ki pa s kvalifikacijsko vrsto koconogi čuk, zaradi katere investitor išče naravovarstveno soglasje, nimajo nobene povezave:

1. predhodna preveritev nosilnosti geološke podlage,
2. uporaba tehnologije, ki povzroča čim manj poškodb na sestoji gozda in v okolju,
3. upoštevanje pogojev Pravilnika o gozdnih prometnicah.

Na koncu je še navedeno: Ti naravovarstveni pogoji služijo za izdelavo **projekta za izvedbo del**. Kakšnega projekta? Za enostavni objekt, kakršna je omenjena vlaka, projekt ni potreben! In za 150 m vlake delati gradbeni načrt, kjer se začetne vsote gibljejo od 1.000 evrov naprej.

Nadalje v pogojih piše: »... če bo projekt za izvedbo del izdelan v skladu s pogoji, bo ARSO izdal naravovarstveno soglasje.« Šele po takem soglasju se lahko preide na trasiranje vlake, odkazilo dreves, izgradnjo vlake, posek in spravilo lesa v žarišču lubadarja. Med tem pa lahko podlubniki že izletijo, vrednost posekanega lesa se zmanjša najmanj za 35 %, gozdarska inšpekcija uvede postopek zaradi prepozno izvedene odločbe o sanitarni sečnji in še kaj bi se našlo!

Kje je rešitev? V poenostavitvi postopkov in zmanjšanju količine potrebnih soglasij za take enostavne objekte ter uskladitvi zakonodaje!

1.2 Primer težav izvajalca del

Na območju Zgornje Gorenjske v TNP leži gospodarski gozd v zasebni lasti, ki je s svojim gorskim ozadjem opredeljen za naravni spomenik Gorske skupine Martuljek, v katerem je po novem Zakonu o TNP prepovedano graditi nove ceste in širiti obstoječe, gozdne ceste, vlake, kolovoze, poljske in druge poti. V tak sicer povsem gospodarski gozd vodi ena sama vlaka, dolga približno 2.700 m, po kateri se les vlačijo po tleh, kar povzroča erozijo, zahajanje lesa zunaj trase in poškodovanje okoliških dreves. Poškodbe nastajajo tudi na okoliškem sestoji zaradi kotaljenja kamenja in podobno. V minulih letih je GG Bled od zasebnih lastnikov na omenjenem območju odkupil odkazani les na panju v količini 3.200 m³, pri čemer niti lastnikom niti nam, kot enemu od ponudnikov na trgu, ni nihče omenil kakršne koli omejitve v odločbi. Kot odgovoren izvajalec smo posek lesa zaradi velike količine slučajnih pripadkov predstavili do letos in obenem podali vlogo upravljavcu zavarovanega območja TNP **za rekonstrukcijo degradirane vlake**. Vlako smo želeli razširiti za 30 cm, da bi les lahko namesto vlačili, prevažali s forwarderjem in zgradili dva nova kraka (2 x po 150 m), s katerima bi opustili neuporabne vlake. S prevozom lesa bi se zmanjšala erozija tal, prenehalo poškodovanje okoliških dreves in brežine pod vlako, zmanjšala količina prehodov traktorjev (manjše onesnaževanje), povečala ekonomičnost poseka in spravila ... **S strani ARSO smo 17. 9. 2010 prejeli negativno odločbo (za rekonstrukcijo vlake in izgradnjo dveh novih krakov).**

Postopek smo 21. 9. 2010 obnovili z novo vlogo samo za rekonstrukcijo glavne vlake in enega krajšega kraka. 17. 11. 2010 smo s strani ARSO dobili Poziv k izjasnitvi o dejstvih in okoliščinah ..., kjer sta

priloženi tudi obe negativni mnenji, in sicer:

ZRSVN opredeljuje tako širitev: »Vlaka se nahaja v drugem varstvenem območju, nameravana ureditev vključuje širitev vlake in je glede na 10. točko 17. člena ZTNP-1 prepovedana. S tem je podana ocena vpliva na zavarovano območje TNP in naravni spomenik Gorska skupina Martuljek D- **uničujoč vpliv.**« To je pregroba trditev! Kako lahko ena širitev vlake za 30 cm uničujoče vpliva na zavarovano območje Martuljkove skupine?!

TNP v svojem negativnem mnenju podaja: »Na podlagi terenskega ogleda glavne vlake Javni zavod TNP ugotavlja, da se obstoječa vlaka že uporablja za spravilo lesa po kolesih in sicer s traktorsko pol-prikolico«. To po podatkih terenskih gozdarjev ne bo res, vlaka je za traktorsko prikolico prestrma in ponekod preozka, sekani sortimenti so predebeli, da bi jih lahko naložili s takimi dvigali in doslej so vsi zasebniki, ki so uporabljali omenjeno vlako, les vlačili! Nadalje navajajo: «... v tem območju je dopustno sonaravno gospodarjenje z gozdom skladno z gozdnogospodarskim načrtom.« In gozdnogospodarski načrt navaja količino morebitnega poseka, izkazuje pa tudi možnosti rekonstrukcij in gradnje vlak.

S strani ARSO smo 13. 12. 2010 prejeli negativno odločbo tudi za drugo, spremenjeno vlogo (za rekonstrukcijo vlake).

Oba navedena primera sta obravnavana s strani pristojnih služb po črki zakona in kot take so službe pri takih odločitvah »pokrite«. Toda ali niso to javni zavodi, javne službe, ki v okviru zakonodaje omogočijo prosilcu ali vlagatelju najboljšo mogočo rešitev zanj in s široko presojo vseh pozitivnih in negativnih učinkov opredelijo optimalno možnost za zavarovano območje, lastnike in državo? V primeru nejasne, nasprotujoče ali neživljenjske zakonodaje pa predlagajo in uredijo njeno spremembo! Obe rešitvi spravila lesa, prva v obliki novogradnje vlake namesto stare erodibilne vlake, in druga, v obliki prevoza lesa namesto vlačnja po tleh, to sta!

2 STROJNA SEČNJA

V teh dneh (op.: oktober 2010) smo bili seznanjeni z usmeritvami ZRSVN za izvajanje del s strojno sečnjo v GGE Pokljuka, Mežakla in Jelovica z dne 21. 9. 2009 in naslovljene na ZGS- OE Bled. Omenjene gozdnogospodarske enote predstavljajo obsegajo približno 80 % vseh površin, na katerih izvaja

dela GG Bled. Posledice usmeritev, ki so izjemno naravovarstveno obarvane in ne pomenijo sinteze gospodarstva ter naravovarstva, bo predvsem občutil lastnik (zasebni lastniki, država, Nadškofija Ljubljana)!

Če bodo v gozdnogospodarskih načrtih dosledno upoštewane vse usmeritve ZRSVN, se sprašujemo, ali sta gozdarska stroka in predvsem javna gozdarska služba sploh še potrebni? Pripombe so zelo splošne in so očitno narejene na podlagi terenskega ogleda predelov, kjer odkazila ni izvajala niti gozdarska niti harvestrska roka, pač pa je gospodarila »mati narava«. V zadnjih letih smo namreč večino strojne sečnje izvajali na območjih, ki so jih prizadele ujme. Po sanaciji šteti drevesne panje, ki naj bi bili ob ujmi posekani zaradi stroja, je enako kot po žetvi pšenice na strnišču ugotavljati, katero seme je bilo v klasu prazno!

ZRSVN navaja, da v primeru strojne sečnje nastaja šablonski pristop k negi, kjer naj bi bil glavni cilj zadostna količina posekanega drevja (kje so in kakšni so njihovi argumenti!). To so pripombe, ki so neutemeljene in ne sodijo v strokovne usmeritve. Slabo luč mečejo na strokovno delo, odkazilo, pripravo del in izvedbo del, na celotno gozdarstvo torej.

Glede nevarnosti poškodb na sestojih je verjetno res, da bi bile v tolikšnem obsegu ob predlagani intenzivnosti redčenj maksnajveč 15 % LZ. Tako nizko intenzivnost redčenj težko imenujemo redčenje kot negovalni ukrep, temveč bolj pobiranje posamičnih podstojnih dreves. Menimo, naj bodo poseganja na splošno in redčenja (tudi v gorski gozd) bolj intenzivna in manj pogostna in ne, kot je navedeno v usmeritvah, večkrat po manj. To utemeljuje tudi prof. Košir v prispevku Poškodbe gorskih smrekovih sestojev zaradi pridobivanja lesa (*Gorski gozd: zbornik referatov*, 1998), kjer je ugotovljeno, da z večkratnim vračanjem z redčenji v sestoj pripeljemo ves sestoj na stopnjo poškodovanosti nosilcev prek 95 %. Z zadostno intenzivnostjo tudi izboljšamo HD razmerje in s tem mehansko stabilnost sestojev.

V Sloveniji uvajanje strojne sečnje ne poteka kampanjsko. Od nakupa prvega stroja v Sloveniji leta 2002 in posveta na ZGS na temo uvajanja strojne sečnje pridobivamo znanje in izkušnje. Tudi "terensko" uvajanje je s strani izvajalca del in ZGS skrbno načrtovano in usklajeno; čakanje na reakcije odziv sestojev oz. predlagani 10-letni moratorij je nesmisel. Slovenija glede tehnološkega razvoja tako ali tako zaostaja za razvitimi državami za 20 let; to bi zaostanek povečalo še za dodatnih 10 let. Več ekspertiz strokovnih mnenj je ugotovilo,

da je s strojno sečnjo zagotovljena bistveno hitrejša izvedba del in krajši čas motenja živali. Hrup enega dizelskega motorja je bistveno manjši od hrupa 10 motornih žag, ki jih nadomesti stroj. Tako je strojna sečnja s stališča hrupa in trajanja motnje v nekem okolju sprejemljivejša.

Strojna sečnja se je začela uvajati najprej v redčenjih (tudi drugje po EU) in je tehnologija kot taka tudi najbolj prilagojena redčenjem. Zato je usmeritev, naj v naših razmerah ne bi izvajali strojnih redčenj, nesmiselna. Šopasta rast, ki naj bi bila prizadeta s strojno sečnjo, ni prisotna po celotni Pokljuki, marveč je značilna le za tipična smrekova rastišča. Z načrtovanimi redčenji jo je mogoče zagotavljati ne glede na tehnologijo izvedbe redčenj.

Zaradi občutljivosti barjanskih ekosistemov je na kritičnih oz. ohranitvenem območju mogoče načrtovati dela v zimskem času, kar kažejo izkušnje z barji bogate Finske.

»Za sanacijo ujm naj se strojna sečnja ne uporablja do faze starejšega drogovnjaka,« je še ena od usmeritev ZRSVN. Sanacija snegoloma l. 2007 – 97.400 m³, sanacija snegoloma l. 2008 – 62.500 m³, sanacija vetroloma l. 2009 – 22.900 m³ – večina drobnejše mase je bila sanirana na strojni način! Kako naj drugače lastnik pravočasno sanira prizadete površine, izdelava tako ogromne količine drobne mase ter prepreči namnožitev podlubnikov kot s strojem? Delo v gozdovih, ki so poškodovani zaradi ujma, je izredno nevarno. V primeru strojne sečnje je delo varnejše, hitreje opravljeno in tudi les, pridobljen na tak način, na trgu dosega višjo ceno.

Usmeritve so tudi v neskladju s Pravilnikom o izvajanju sečnje, ravnanju s sečnimi ostanki, spravi in zlaganju gozdnolesnih sortimentov (10. člen), ki navaja, naj bodo vrhači in veje iglavcev v primeru strojne sečnje založenizloženi v sečno-spravlne poti. ZRSVN predlaga po končani sečnji ročno zlaganje vej v kupe. Gozdni red pri klasični sečnji obsega 30 % stroškov vseh del pri sečnji. Kdo bi bil plačnik slovenskega unikumnega standarda!?

Menimo, da je z omenjenimi usmeritvami ZRSVN grobo posegel v avtoriteto gozdarske stroke v imenu nedokazanih in splošenih trditev.

Ker smo kot gozdnogospodarska podjetja in gozdarji brez »pomoči« naravovarstvenikov v preteklosti gospodarili tako, da smo »ustvarili« take gozdove, da je 43 % slovenskih gozdov zavarovanih tako ali drugače in so botanični in živalski vrt Evrope v naravi, smo sedaj kot darilo dobili rigoroznostroge predpise s področja varovanja narave. Zakaj dodatne omejitve v že tako konzervativnem in z varovanjem vpletenem gospodarjenju z gozdom? Na drugi strani pa se kmetijske in druge površine, vodotoki in jezera, uničujejo in dodatno degradirajo.

Gozdarji smo, na primer, uporabljali biološka olja v svojih traktorjih daleč pred kakršnim koli takim predpisom. Vodne vire smo izvzemali iz rednega gospodarjenja, preden so komunalna podjetja začela postavljati betonirane in žične ograje okrog zajetij in podobno. Torej nismo nobeni uničevalci ohranjenega življenjskega okolja, kakršen je gozd, ki nam je vsem samo dan v upravljanje in ne v posest ali monopolno odločanje!

3 ZA KONEC ŠE RAZMIŠLJANJA

- So navedene zahteve v skladu z evropsko prakso in če so, zakaj jih čezmejni sosedje ne upoštevajo?
- Se Slovenija lahko preživi samo z naravovarstvom in omejitvami brez pretehtanja ekonomskih učinkov takih zavarovanj? Je naravovarstvo brez gospodarstva sploh mogoče? Ob taki zakonodaji, ki čezmerno omejuje domačega davkoplačevalca, ne moremo biti konkurenčni tujini! Potrebno je sodelovanje in ne ultimativno podajanje zahtev z neživljenjskimi smernicami!
- Je bilo minulo gozdno gospodarjenje tako slabo, da dandanes gozdarska panoga potrebuje prokurista?
- Naravovarstvo je vpeto v glave in razmišljanja gozdarjev že z močnim poudarkom pri študiju na fakulteti, in to bistveno bolj kot ekonomske in proizvodne vede!
- Gozdarji menimo, da ima naravovarstvo priložnost za ohranitev ali izboljšavo stanja v drugih panogah (infrastruktura, gradbeništvo in urbanizem, kmetijstvo ...), ki povzročajo večje spremembe ohranjenih življenjskih okolij kot gozdarstvo!

Usklajevanje interesov varstva narave in gozdarstva v TNP

Martin ŠOLAR¹

Gozd je ob golem in skalnem visokogorskem svetu, globokih ledeniških dolinah, visokogorskih pašnikih in bistrim vodah najbolj značilen krajinski element. Gozd pokriva dve tretjini površine TNP. V Triglavskem narodnem parku imajo gozdovi poseben pomen, prav tako ima poseben pomen gozdarstvo oziroma gospodarjenje z gozdovi. V TNP se je lastniška struktura gozdov z vračanjem gozdov (denacionalizacija) zelo nagnila v prid zasebnih gozdov.

V Sloveniji imamo tradicionalno sonaravno usmerjeno gozdarstvo. Zakon o gozdovih in sprejet Program razvoja gozdov na celotnem območju države terjata in zagotavljata tak način gospodarjenja, ki načeloma ustreza varovanju in razvojnim sonaravnim možnostim v Triglavskem narodnem parku. »Zakon« in »Program« tudi v celoti ustrežata izvajanju konvencije o biotski raznovrstnosti v Sloveniji. Pomembno je ohraniti status, ki ga imajo vsi gozdovi v TNP v gozdnogospodarskih načrtih. Tak status tudi v gospodarskih gozdovih znotraj parka daje večji poudarek splošno koristnim funkcij gozda in ne le lesno proizvodne.

Gozdarji in naravovarstveniki načeloma dobro sodelujemo na deklarativnem visokem nivoju pa tudi pri vsakdanjem delu v praksi. Posebej velja poudariti pozitivne izkušnje pri načrtovanju, prostorskemu načrtovanju v gozdnem prostoru in nekatere skupne naravovarstvene pristope.

Pri nas so kljub urejeni, usmerjeni in zakonsko naravi prijazni usmerjenosti gozdarstva stalno prisotni pritiski in grožnje zaradi sečnje. Razlogi so predvsem v lastniško-posesetni strukturi, nezavedanju, da je mogoče z gozdom dobro gospodariti le trajno in dolgoročno ter tudi zaradi doktrine gozdarstva, da je treba gozdu stalno pomagati z nego in ukrepi (sečnja). Vsaj v osrednjem območju narodnega parka ter na območju rezervatov je treba slediti ciljem upravljanja, ki omogočajo naravne procese – člove-

kovi posegi morajo biti izključeni. To velja tudi za gozdarstvo, kjer pa se javna gozdarska služba zaradi doktrine »varstva« gozdov mnogokrat ne strinja z naravovarstvenimi usmeritvami. V zadnjih petih letih se je pritisk gozdarstva (sečenj) povečal in je zelo razširjen (na 15 do 50 % površine). Vplivi so veliki in dolgoročni, grožnje pa stalne.

Na izvedbeni ravni se kaže naslednja problematika in nanjo želimo posebej opozoriti:

- nerazumevanje za izločitev nekaterih gozdnih predelov iz rabe,
- sanacije po ujmah za vsako ceno,
- uvajanje novih tehnologij, ki negativno vplivajo na gozdne ekosisteme,
- gradnja gozdnih prometnic.

Gozdarstvo v narodnem parku ima glede na varstvena območja različne cilje. V prvem, najstrožjem varstvenem območju so absolutno prednostni naravovarstveni cilji z ohranjanjem ekosistemov in prepuščanje narave naravnim ekološkim procesom brez človekovega poseganja. To pomeni, da v prvem varstvenem območju gozdarstva oziroma gospodarjenja z gozdovi tega ni.

V drugem in tretjem varstvenem območju pa gozdarstvo ima svoje mesto s poudarjenimi naslednjimi cilji:

- ohranitev in trajnostni razvoj gozdov v pomenu ohranjanja habitatnih tipov, biotske raznovrstnosti in ohranjanja vseh ekoloških, socialnih in proizvodnih funkcij gozda,
- gospodarjenje z gozdom na način, ki ohranja naravno okolje in ekološko ravnotežje v krajini,
- sonaravno in trajnostno gospodarjenje z gozdovi skladno s Programom razvoja gozdov.

¹ Mag. M. Šolar., Triglavski narodni park

Gospodarjenje z zasebnimi gozdovi in varstvo narave

Jože MORI¹

V Sloveniji je varstvo narave že desetletja tesen sopotnik gozdarstva. Že sam način sonaravnega in trajnostnega gospodarjenja z gozdovi terja posenmanje narave. Zato je celoten način gospodarjenja ne glede na lastništvo prežet z naravovarstvom. Temu je prilagojena gozdarska zakonodaja, posledično i gozdnogospodarski načrti in nazadnje tudi konkretni ukrepi na terenu. Pri tem moramo omeniti odkazilo, ki ima močno naravovarstveno komponento. Le v malokateri državi praktično vsako drevo pred posekom skupaj označita lastnik gozda in revirni gozdar, ki je tudi okoljsko izobražen. Rezultat takšnega načina dela skozi desetletja so zdajšnji gozdovi, ki so v dokaj dobri kondiciji, kar je še posebno pomembno z vidika podnebnih sprememb in na drugi strani tudi prihodnjih povečanih potreb po lesu.

Glede na to, da je v Sloveniji že več kot tri četrtine gozdov v zasebni lasti, lahko rečemo, da so lastniki gozdov med najpomembnejšimi oblikovalci naše krajine. Kljub vsem predpisom in načrtom odločilno vplivajo na gospodarjenje z gozdovi, saj izvajajo konkretne ukrepe.

Za razliko od drugih lastnikov pa imajo lastniki gozdov pri gospodarjenju zaradi velikega, splošno koristnega pomena gozdov številne upravičene omejitve. Gozd je tako šolski (skrajni) primer, do kam seže omejitve lastnine z zakonskimi predpisi.

V zadnjem času opažamo, da včasih zakonski predpisi pretirano omejujejo lastnika gozda pri gospodarjenju. Zgodi se tudi, da predpisi posameznih ministrstev med seboj niso usklajeni. Pri tem

moramo opozoriti na ustavno pravico do nadomestila izpada dohodka vsakemu državljanu, ki se mu s predpisi omejuje gospodarsko izkoriščanje njegove lastnine.

Kljub veliki vlogi pri oblikovanju našega okolja in omejitvam pri gospodarjenju lastniki gozdov v Sloveniji niso upravičeni do podpor za okoljske ukrepe v okviru Programa razvoja podeželja

Poleg omejitev pri samem gospodarjenju so lastniki še vedno pogosto odrinjeni tudi od odločanja o stvareh, ki neposredno zadevajo njihove gozdove. Pogosto dobimo vtis, kot da v Sloveniji mnogi še vedno štejejo gozdne posestnike za uničevalce gozdov, pred katerimi je treba gozdove nujno zaščititi. Zato je najbolje, če jih pri odločanju ni zraven. Vse zanje obvezujoče odločitve naj se sprejmejo na hitro, brez njih oziroma s čim manjšo udeležbo na javnih obravnavah. To pri lastnikih povzroča občutek nemoči, kar še stopnjuje nezainteresiranost nezanimanje za gozd. Po drugi strani pa je tudi v gozdarstvu zgodovina pokazala, da pri lastnikih takšen pristop povzroča odpor in iz tega izhajajoče ekstreme, za katere na koncu največjo ceno plača gozd.

Zato menimo, da je treba lastnike gozdov v čim večji meri vključiti v vse postopke odločanja pri gospodarjenju z gozdovi. Na tak način bi dobili tudi priznanje, ki si ga zaslužijo: torej, da niso samo tisti, ki sekajo in izkoriščajo gozd, ampak tudi skrbijo za naše zeleno okolje.

¹J. M., Zveza lastnikov gozdov Slovenije

Intenzivno gospodarjenje z gozdovi in varstvo narave

Delovna skupina za pripravo zaključkov posveta v sestavi dr. Janez Pirnat (Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire), dr. Darij Krajčič (Zavod Republike Slovenije za varstvo narave) Dragan Matijašić (Zavod za gozdove Slovenije), mag. Robert Robek (Gozdarski inštitut Slovenije), mag. Ljubo Čibej (Gospodarska zbornica Slovenije) in Tone Lesnik (Zveza gozdarskih društev Slovenije) je na temelju referatov, predstavljenih na posvetu, in razprave udeležencev posveta pripravila, uskladila in zapisala zaključke v obliki naslednjih ugotovitev in predlogov.

1 UGOTOVITVE

V Naturo 2000 je vključenih okrog 50 % slovenskih gozdov, realizacija načrtovanega poseka je okrog 60 %, realizacija načrtovane nege pa nekaj več kot 40 %. Pri tem je realizacija poseka v državnih gozdovih 100 %, v zasebnih gozdovih pa veliko manjša, le nekaj nad 50 %. Kljub razmeroma velikemu deležu gozdov, ki so vključeni v Naturo 2000, ta ni povzročila zmanjšanja načrtovanega in realiziranega poseka. Varstvo narave je za gozdarstvo bistveno pri načelu mnogonamenenskega gospodarjenja. Primerno in izvirno je tudi usklajevanje naravovarstvenih smernic v gozdnogospodarskih načrtih med Zavodom za gozdove Slovenije in Zavodom Republike Slovenije za varstvo narave. Varstvo narave pa vendarle zvišuje zahtevnost gospodarjenja z gozdovi in lahko vpliva tudi na povečanje stroškov. Ponekod nastajajo težave zaradi puščanja starega drevja v gozdovih, kar takemu drevju zmanjšuje ekonomsko vrednost in s tem interes lastnikov za posek. Ekološke zahteve zavarovanih vrst niso vedno najboljše proučene in znane. Nastajajo tudi težave pri prenosu naravovarstvenih smernic na teren in pri prenosu informacij med deležniki. Dodatni stroški gospodarjenja z gozdovi so v glavnem breme lastnikov, v glavnem ne prejemajo nadomestil za zmanjševanje dohodka zaradi varstva narave. V Programu razvoja podeželja niso določena sredstva za ukrepe varstva narave v gozdovih, čeprav gozdovi pokrivajo daleč več kot polovico Slovenije. Za učinkovito gospodarjenje z gozdovi so veliko breme dolgotrajni postopki za pridobivanje soglasij. Nove tehnologije za sečnjo in spravilo lesa lahko

veliko prispevajo k intenzivnosti gospodarjenja z gozdovi, varstvo narave jih ne zavrača, vendar je njihovo uporabo treba uskladiti z zahtevami varstva narave, ki pa so velikokrat enaka siceršnjim gozdarskim pristopom.

2 PREDLOGI

1. Segregacijsko varstvo narave naj bo samo izjema (npr. razglasitev varovalnih gozdov zaradi izjemne poudarjenosti ekoloških funkcij, gozdnih rezervatov zaradi raziskovalne funkcije ipd). Glavno načelo za varovanje narave in gozdov pa je načelo večnamenskega gospodarjenja.
2. Naravne zgradbe gozdnih združb je treba ohranjati predvsem z naravno obnovo. Sajenje ali setev z avtohtonimi in rastišču primernimi vrstami naj se izvaja le izjemoma.
3. Gozdne genske vire je treba varovati po načelu delovanja gozdne genske banke.
4. Iznos gozdne drevnine (npr. drevesna metoda sečnje in spravila) je treba izvajati v skladu s Pravilnikom o varstvu gozdov.
5. Za manjšinske gozdne habitate in zavarovane vrste je treba izdelati sistematični monitoring.
6. Ob prenosu naravovarstvenih smernic iz gozdnogospodarskih načrtov na teren je treba izpopolniti in izboljšati tudi pretok informacij med deležniki o stanju in ekoloških zahtevah zavarovanih vrst. Udejanjiti je treba z zakonom o ohranjanju narave določeni naravovarstveni nadzor.
7. Ministrstvu za okolje in prostor ter Ministrstvu za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano je treba predlagati, naj podpreta raziskave, ki naj odpravijo pomanjkljivo poznavanje ekologije zavarovanih vrst.
8. V 2. steber Programa razvoja podeželja je treba vnesti nabor ukrepov za območja Nature 2000 v gozdovih in zanje zagotoviti finančna sredstva. Nabor ukrepov naj skupaj izdelata Zavod za gozdove Slovenije in Zavod Republike Slovenije za varstvo narave.
9. Varstvo narave je treba vgraditi v vse gospodarske sektorje (gozdarstvo, vodno gospodarstvo, ribištvo in drugi). Vire za ukrepe ohranjanja narave večinoma zagotavljajo gospodarski sektorji sami.

10. Poenostaviti je treba postopke za posege in standardizirati vloge za pridobitev soglasij.
11. Za učinkovito uveljavljanje večnamenskega gospodarjenja z gozdovi pri uvajanju sodobnih tehnologij in pri gradnji gozdnih prometnic je treba izdelati navodila, ki bodo imela status internega akta Zavoda za gozdove Slovenije.
12. Pomen izobrazbe v gozdarstvu se veča tudi zaradi zahtev naravovarstva. Poskrbeti je treba, da bodo v gozdarstvu in naravovarstvu našli zaposlitveno možnost diplomanti vseh treh stopenj »bolonjskega« študija, saj je ustrezno znanje vgrajeno v prenovljeni študij. Zahtevati in zagotoviti je treba naravovarstveno usposabljanje izvajalcev del v gozdovih.
13. Spodbujati je treba okoljsko manj škodljivo izvedbo del pri sečnji in spravilu lesa z uvedbo vodil dobrega ravnanja (VDR) z upoštevanjem dodatnih del ter okoljskih nadstroškov v kalkulacijah in načrtno promocijo dobrih praks.
14. Pripraviti je treba podlage za novo strokovno razvrstitev gozdnih prometnic, ki bo v večji meri upoštevala intenzivnost in obseg negativnih motenj ter jo dosledno uveljaviti pri pripravi nove zakonodaje na področju gradnje objektov in varstva narave.

Ljubljana, 23. 12. 2010

Gozdarski vestnik, LETNIK 69•LETO 2011•ŠTEVILKA 1
Gozdarski vestnik, VOLUME 69•YEAR 2011•NUMBER 1
Gozdarski vestnik je na Ministrstvu za kulturo vpisan
v Razvid medijev pod zap. št. 610.
Glavni urednik/*Editor in chief*
mag. Franc Perko

Uredniški odbor/Editorial board

Jure Beguš, prof. dr. Andrej Bončina, doc. dr. Robert Brus, Dušan Gradišar,
Jošt Jakša, dr. Klemen Jerina, doc. dr. Aleš Kadunc, doc. dr. Darij Krajčič,
dr. Mirko Medved, prof. dr. Ladislav Paule, mag. Mitja Piškur,
prof. dr. Stanislav Sever, dr. Primož Simončič, prof. dr. Heinrich Spiecker,
Rafael Vončina, Baldomir Svetličič, mag. Živan Veselič

Dokumentacijska obdelava/*Indexing and classification*
mag. Maja Božič

Uredništvo in uprava/Editors address

ZGD Slovenije, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, SLOVENIJA
Tel.: +386 01 2007866
E-mail: franc.v.perko@siol.net, zveza.gozd@gmail.com
Domača stran: <http://www.dendro.bf.uni-lj.si/gozdv.html>
TRR NLB d.d. 02053-0018822261

Poštšina plačana pri pošti 1102 Ljubljana
Letno izide 10 števil/10 issues per year

Posamezna številka 7,70 EUR. Letna naročnina:
fizične osebe 33,38 EUR, za dijake in študente
20,86 EUR, pravne osebe 91,80 EUR.

Izdajo številke podprlo/*Supported by*
Javna agencija za knjigo Republike Slovenije
in Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS

Gozdarski vestnik je eferiran v mednarodnih bibliografskih zbirkah/*Abstract from the journal are comprised in the international bibliographic databases:*
CAB Abstract, TREECD, AGRIS, AGRICOLA.

Mnenja avtorjev objavljenih prispevkov nujno ne izražajo stališč založnika niti uredniškega odbora/*Opinions expressed by authors do not necessarily reflect the policy of the publisher nor the editorial board*

Foto: F. Perko